

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

21 Νοεμβρίου 2018

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 5222

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. 195694/Δ1

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας στις Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξεις του Δημοτικού Σχολείου.

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 11 εδαφ. ε του ν. 1566/1985 (Α' 167), όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν με τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ 1, 2 του ν. 2525/1997 (Α' 188) «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις».

2. Τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 περ. α υποπ. Ββ του ν. 3966/2011 (Α' 118) «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου

Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις».

3. Το π.δ. 125/2016 (Α' 210) με θέμα «Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών».

4. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (Α' 98).

5. Τη με αριθμ. 51/25-10-2018 πράξη του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

6. Το γεγονός ότι δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, σύμφωνα με την με αριθμ. πρωτ. Φ.1/Γ/494/194609/Β1/14-11-2018 εισήγηση της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων βάσει του άρθρου 24 του ν. 4270/2014 (143Α'), όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 6 του άρθρου 10 του ν. 4337/2015 (129Α'), αποφασίζουμε:

Το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας στις Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξεις του Δημοτικού Σχολείου ορίζεται ως εξής:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1. Μυθολογία

(35-40 διδακτικές ώρες)

1.1 Κοσμολογία

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Εισαγωγή Τι είναι ιστορία; Τι είναι μύθος; Γιατί μαθαίνουμε μύθους στο μάθημα της ιστορίας;</p> <p>Εισαγωγή στην έννοια της κοσμολογίας</p> <p>Θεογονία</p> <p>Ουρανός, Κρόνος, Δίας,</p> <p>Τιτανομαχία, Άτλας, Γιγαντομαχία, Βασιλεία του Δία. Αναφορά στο έπος Καλεβάλα (Φινλανδία).</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να διακρίνουν ψήγματα ιστορικής αλήθειας στους μύθους.</p> <p>Να κατανοήσουν τον συμβολικό χαρακτήρα των μύθων.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι του απώτατου παρελθόντος δεν ήταν κατώτεροι από εμάς και ότι μέσω των μύθων αναζητούσαν τις απαρχές της δημιουργίας του κόσμου, όπως και πρόσφορους τρόπους οργάνωσης των κοινωνιών τους.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι η δημιουργία μύθων αφορά όλους τους πολιτισμούς του παρελθόντος, ότι η μυθοποίηση είναι δηλαδή ένα κοινό γνώρισμα όλων των ανθρώπινων κοινωνιών.</p>	<p>Μυθολογία, σύμβολο, δημιουργία του κόσμου, σύγκρουση</p>	<p>Γεγονός, μύθος, ιστορική αλήθεια, ιστορία, ιστορική πηγή, αλλαγή/συνέχεια, χρονική αλληλουχία, ενσυναίσθηση</p>	<p>Ανάγνωση αποσπασμάτων μύθων και ανάδειξη στοιχείων ιστορικής αλήθειας στους μύθους.</p> <p>Δημιουργία θεματικής συλλογής αποτελούμενης από μύθους της ελληνικής μυθολογίας αλλά και της μυθολογίας άλλων λαών.</p> <p>Ανάγνωση μύθων από διαφορετικές πηγές, αφήγησή τους στην τάξη και αναγνώριση των κοινών στοιχείων και των διαφορών τους.</p> <p>Συσχέτιση μύθων με εικονιστικές πηγές όπως αναπαραστάσεις σε αγγεία και σε γλυπτά.</p> <p>Σχεδιαστική αναπαράσταση μύθων με συνδυαστική αξιοποίηση εικόνων και κειμένων.</p>

	<p>Να γνωρίσουν μύθους που άπτονται του ζητήματος της δημιουργίας του κόσμου.</p> <p>Να κατανοήσουν την πανανθρώπινη ανάγκη εξήγησης του κόσμου, ιδιαίτερα σε περιόδους έντονων γεωλογικών αναταραχών.</p> <p>Να απολαύσουν τη γοητεία των μύθων.</p> <p>Να εντοπίσουν στοιχεία κοσμολογίας μέσω της παρουσίασης οπτικών πηγών.</p> <p>Να διακρίνουν στις συγκρούσεις: α) την αντιπαράθεση του πολιτισμού και της βαρβαρότητας (Τιτανομαχία), β) τη σαφή αναφορά σε έντονα φυσικά φαινόμενα.</p>			<p>Δραματοποίηση σκηνών που αναφέρονται στους μύθους και παιχνίδια ρόλων με υπόδυση μυθικών προσώπων.</p> <p>Προσομοίωση των συγκρούσεων (Τιτανομαχία, Γιγαντομαχία) με την αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού (θύελλες, τυφώνες, πλημμύρες, τρικυμίες, ηφαιστειακή δραστηριότητα και σεισμοί).</p> <p>Προβολή και παρακολούθηση οπτικοακουστικού υλικού (ντοκιμαντέρ, κινηματογραφικών ταινιών) με θέμα αντίστοιχα σύγχρονα καταστροφικά φυσικά φαινόμενα.</p>
Ο Προμηθέας και το δώρο της φωτιάς	<p>Να αξιολογήσουν την πράξη του Προμηθέα να προσφέρει τη φωτιά στους ανθρώπου, κατανοώντας την ως απαρχή της χειραφέτησης των ανθρώπων και αφετηρία της διαδικασίας γνώσης και ελέγχου της φύσης.</p> <p>Να συζητήσουν τα οφέλη των ανθρώπων από τη δυνατότητα</p>	<p>Θεοί, θνητοί, γνώση-προνόμιο, γνώση - χειραφέτηση, τεχνολογία (φωτιά)</p>	<p>αίτιο-αποτέλεσμα, συνέπειες</p>	<p>Άσκηση δημιουργικής γραφής/παιχνίδια ρόλων: Διαλογική αντιπαράθεση του Προμηθέα με τους ανθρώπους και αντίστοιχα του Δία με τον Προμηθέα και τους ανθρώπους.</p> <p>Διατύπωση επιχειρημάτων υπέρ της απόδοσης της φωτιάς στους ανθρώπους από τον Προμηθέα.</p>

	χρήσης της φωτιάς και να αποτιμήσουν την παρέμβαση του Προμηθέα.			
Δημιουργία του κόσμου από έναν υπέρτατο Θεό ή στα έγκατα της γης. Αναδημιουργία του κόσμου από κατακλυσμούς Αβορίγινες – ονειροχρόνος – θεότητες (Αυστραλία). Αρσενική υπέρτατη θεότητα (λαοί Σιβηρίας, Εσκιμώοι). Μητέρα Γη – κοσμική μήτρα - θηλυκές θεότητες (Νοτιοδυτική και Κεντρική Αμερική), Έπος Καλεβάλα (Φινλανδία). Μητέρα Γη – μινωικός πολιτισμός. Δευκαλίωνας, Έπος του Γκιλγκαμές, Παλαιά Διαθήκη (Νώε), Μύθοι σχετικοί στην Ινδία, Κορέα, Ινδονησία, Αυστραλία, Σκανδιναβία.	<p>Να γνωρίσουν μύθους σχετικούς με τη δημιουργία του κόσμου από διαφορετικές περιοχές του κόσμου.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι με παρόμοιο τρόπο σε διαφορετικά μέρη του κόσμου ο μύθος συνδέεται οργανικά με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.</p> <p>Να συσχετίσουν στοιχεία μύθων με τη μελέτη συγκεκριμένων ιστορικών περιόδων και γεγονότων (θηλυκές θεότητες, Μητέρα Γη και μινωικός πολιτισμός).</p>	Δημιουργία του κόσμου, μητέρα-γη, συμβολική λειτουργία των μύθων	Αλλαγή/συνέχεια, πολιτισμική εξέλιξη, ενσυναίσθηση, εναλλακτικές ερμηνείες	<p>Σύγκριση αντιλήψεων για τη δημιουργία του κόσμου, σύμφωνα με τη μυθολογία διαφορετικών λαών.</p> <p>Σχεδιαστική αναπαράσταση του τρόπου δημιουργίας του κόσμου: κάθε ομάδα παιδιών επιλέγει διαφορετική εκδοχή. Αποτύπωση κινήτρων, σκέψεων και συναισθημάτων των ηρώων.</p> <p>Παρουσίαση προϊστορικών ειδωλίων θηλυκών θεοτήτων. Συσχέτιση με το αρχέτυπο της Μητέρας-Γης, τη γονιμότητα και την πολυμορφία της ζωής.</p> <p>Δημιουργία ενός φωτομωσαϊκού με εικόνες θηλυκών θεοτήτων και με επίκεντρο την παρουσία του μητριαρχικού αρχετυπικού μοντέλου σε διάφορες μυθολογίες ανά τον κόσμο.</p>

1.2 Η σχέση με το θείο

Δωδεκάθεο - Οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου.	Να γνωρίσουν μύθους για τον καθένα από τους δώδεκα θεούς του Ολύμπου και για κάποιες		αιτία, αποτέλεσμα	Διήγηση μύθων με τους δώδεκα θεούς αξιοποιώντας στοιχεία από διαφορετικές γραπτές και
--	--	--	-------------------	---

<p>Θεοί του Κάτω Κόσμου Άδης ή Πλούτωνα, Χάρων Άιτα (Ετρούσκοι), Πλούτο (Ρωμαίοι).</p> <p>Θεοί του Ουρανού Νουτ, Ρα (Αίγυπτος), Ντάζμπογκ (πρώην Γιουγκοσλαβία), Σολ (Σκανδιναβία).</p> <p>Θεοί της Γης Γη, Πάνας.</p> <p>Θαλάσσιοι δαίμονες Πρωτέας, Τρίτωνας, Σκύλλα και Χάρυβδη.</p> <p>Ομαδικοί θεοί Μούσες, Χάριτες, Σειρήνες, Γοργόνες.</p>	<p>μικρότερες ομαδικές θεότητες.</p> <p>Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές στη στάση και τη συμπεριφορά των θεών και των θνητών.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι ανεκπλήρωτοι άνθρωποι πόθοι και ανθρώπινες συμπεριφορές προβάλλονται στους θεούς (ανθρωποποίηση του θείου).</p> <p>Να γνωρίσουν μύθους σχετικούς με την ύπαρξη αντίστοιχων θεοτήτων σε άλλους λαούς και να τους συγκρίνουν μεταξύ τους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η δημιουργία πολλών θεοτήτων συνδέεται με δυνάμεις της φύσης και τον εξευμενισμό τους.</p> <p>Να συσχετίσουν τις ομαδικές θεότητες με την πρόθεση εξήγησης της αισθητικής αρμονίας, αλλά και του μυστηριακού και ανεξέλεγκτου στοιχείου που κρύβεται στη</p>			<p>οπτικοακουστικές πηγές. Ανάδειξη εξωτερικών χαρακτηριστικών των θεών μέσω της παρατήρησης εικονιστικών πηγών (αναπαραστάσεων των θεών σε αγγεία, φωτογραφιών αγαλμάτων των θεών π.χ. Άγαλμα του Ολυμπίου Διός, Χρυσελεφάντινο Άγαλμα της Αθηνάς, Αφροδίτη της Μήλου).</p> <p>Γνωριμία, παρουσίαση και αιτιολόγηση του συμβόλου καθενός από τους δώδεκα θεούς μέσω της αξιοποίησης εικονιστικών πηγών-αρχαιολογικών ευρημάτων.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός εικονιστικών πηγών-αναπαραστάσεων ομαδικών θεοτήτων και θαλάσσιων δαιμόνων σε αγγεία και συσχέτιση με ερμηνείες συγκεκριμένων φαινομένων στη φύση (π.χ. Τρίτων-παλινδρομικό κύμα, Σκύλλα και Χάρυβδη-τρικυμία, θύελλα).</p> <p>Εικονογράφηση ή και χειροτεχνική κατασκευή των συμβόλων των θεών.</p> <p>Παρουσίαση των συμβόλων των θεοτήτων ή επινόηση νέων συμβόλων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων με υπόδυση των θεών.</p> <p>Αγώνας επιχειρηματολογίας κατά ομάδες</p>
--	--	--	--	--

	<p>φύση (π.χ. Τρίτων-παλινδρομικό-παράκτιο κύμα, Χάριτες- η ομορφιά της φύσης).</p> <p>Να εξοικειωθούν με αναπαραστάσεις των ομαδικών θεών σε έργα τέχνης.</p>			<p>για την ονοματοδοσία της πόλης της Αθήνας – Παιχνίδι ρόλων με υπόδυση των ρόλων της Αθηνάς και του Ποσειδώνα.</p> <p>Αναζήτηση του τρόπου ονοματοδοσίας της δικής τους πόλης ή περιοχής.</p> <p>Επινόηση φανταστικών περιστάσεων στις οποίες επιτυγχάνεται επίλυση μιας δύσκολης κατάστασης με την ξαφνική παρέμβαση ενός θεού («από μηχανής θεός»).</p> <p>Μεταφορά στη θέση του ήρωα και επινόηση τρόπων αντιμετώπισης της αντίστοιχης δύσκολης κατάστασης (π.χ. αντιμετώπος/η με τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη).</p> <p>Συζήτηση χαρακτηριστικών προσωνυμίων του Δία (άριστος, ηλιοπολίτης, κορυφαίος, κρόνιος, ξένιος, αθάνατος, αλεξίκακος) και συσχετίσή τους με τις ιδιότητές του. Αντίστοιχα και για άλλους θεούς, όπως η Αθηνά, ο Άρης, ο Ποσειδώνας, η Δήμητρα, η Ήρα, ο Απόλλων, η Άρτεμις.</p>
1.3 Η σχέση με τη φύση				
Μύθοι για το αμπέλι, το κυπαρίσσι, τον ηλιανθό, την αράχνη, τον κόρακα, τον τζίτζικα.	Να διερευνήσουν μέσω της επεξεργασίας συγκεκριμένων μύθων τις γνώσεις των ανθρώπων για: α) τη γλωρίδα	Γονιμότητα, ζωή/θάνατος, αέναη αναγέννηση	Αλλαγή, εξέλιξη, φυσικός χρόνος	Ανάγνωση και κατανόηση επιλεγμένων μύθων του Αισώπου. Ακρόαση μελοποιημένων μύθων του Αισώπου.

<p>Γονιμότητα και καλλιέργεια της γης Περσεφόνη - Δήμητρα, ο Κάδμος και οι «σπαρτοί» πολεμιστές, Ίσιδα και Όσιρης (Αίγυπτος), Μητέρα της ζωής και του θανάτου (Ινδία), Κόσμος χωρίς ήλιο (Ιαπωνία), το σπαθί στην πέτρα (Κέλτες), το ιερό Γκράαλ (Κέλτες), Γκλούσκαπ και Ουάσις (Ινδιάνοι), Τελεπίνου (Χετταίοι).</p> <p>Μύθοι για την ανατολή και τη δύση του ήλιου, την ημέρα και τη νύχτα. Παράλληλη παρουσίαση μύθων για την αυγή: Ηώ (Ελληνες), Αουρόρα (Ρωμαίοι), Κάουθα (Ετρούσκοι).</p> <p>Μύθοι που αφορούν καιρικές μεταβολές και μετεωρολογικά φαινόμενα (σύννεφα, κεραυνοί, καταιγίδα, χαλάζι, βροντή, αλκυονίδες ημέρες). Παράλληλη παρουσίαση σχετικών μύθων από τους Κέλτες, τους Σλάβους (θεός Πέρουν), τους Σκανδιναβούς,</p>	<p>και την πανίδα, τη γονιμότητα και την καλλιέργεια της γης, β) τα φυσικά φαινόμενα, γ) τους αστερισμούς, δ) γεωλογικά ζητήματα, ε) την αέναη αναγέννηση της φύσης. Να κατανοήσουν ότι οι μύθοι καταγράφουν την εξέλιξη, την πολιτισμική ανάπτυξη. Να επισημάνουν τα κοινά στοιχεία των μύθων από διαφορετικούς πολιτισμούς. Να κατανοήσουν ότι οι μύθοι στην Αρχαία Ελλάδα είχαν τον ρόλο θρησκευτικής και πολιτισμικής παρακαταθήκης, ήταν η βάση της παιδείας των ανθρώπων. Να κατανοήσουν ότι κατά τη διάρκεια της ίδιας ιστορικής περιόδου είναι δυνατό να συνυπάρχουν διαφορετικά συστήματα εξήγησης του κόσμου (μυθολογία και επιστήμη). Να απολαύσουν τη γοητεία των μύθων. Να συγκρίνουν τη μυθολογική εξήγηση με τη μεταγενέστερη επιστημονική προσέγγιση για συγκεκριμένα γεωλογικά ζητήματα.</p>	<p>της ζωής</p>		<p>Δραματοποίηση μύθων του Αισώπου. Μελέτη των μύθων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εντοπίζονται οι αναφορές στα φυτά και στα ζώα, στους τρόπους που η γη δίνει καρπούς και η φύση αναγεννιέται, στα φυσικά φαινόμενα και στους αστερισμούς. Σχολιασμός των μύθων και δραματοποίησή τους με παράλληλη χρήση μουσικών οργάνων. Συζήτηση για τη σχέση των ανθρώπων με τη φύση. Συγγραφή σύντομων κειμένων με θέμα επιστημονικές ιδέες που συνδέονται ή αναδύθηκαν από μύθους. Δημιουργία και επίλυση σταυρόλεξων, κρυπτόλεξων, ακροστοιχίδων με θέματα που αντλούνται από τους μύθους και τις αντίστοιχες επιστημονικές εξηγήσεις. Αναγνώριση της επίδρασης της σκανδιναβικής μυθολογίας στις ονομασίες των ημερών σε σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες (π.χ. Sonntag/Sunday: η ημέρα του ήλιου, Montag/Monday : η ημέρα της Σελήνης). Δημιουργία καταλόγου πλανητών και αστερισμών, τα ονόματα των οποίων προέρχονται από την αρχαία ελληνική μυθολογία. Συζήτηση με αφορμή έργα τέχνης</p>
---	---	-----------------	--	--

<p>τους Ινδούς, τους Ίνκας. Η νύμφη Ηχώ και ο αντίλαλος.</p> <p>Μύθοι για αστερισμούς (Όμηρος Ησίοδος, Ερατοσθένης). Μεγάλη και Μικρή Άρκτος Ανδρομέδα (Ο Περσέας αντιμάχεται τον Πολυδεύκη/Πολυδέκτη) Πήγασος Ωρίωνας (Αντίστοιχος μύθος από την Αίγυπτο) Αργώ</p> <p>Μύθοι και γεωλογικά φαινόμενα Ποσειδώνας και κοιλάδα Τεμπών. Πλαγκτές πέτρες /Συμπληγάδες πέτρες: ηφαιστειακής προέλευσης νησιά. Σκύλλα και Χάρυβδη: υποθαλάσσιες εκρήξεις.</p>				<p>που είναι εμπνευσμένα από την αρχαία ελληνική μυθολογία (π.χ. η «Μέδουσα» του Καραβάτζιο). Διερεύνηση της συμβολικής σημασίας που έχει το διαφορετικό γένος του Ήλιου και της Σελήνης σε άλλες γλώσσες.</p>
1.4 Ηρωική μυθολογία				
<p>Ηρακλής Ο Ηρακλής νήπιο πνίγει το φίδι. Ο Ηρακλής απειλεί την εξουσία του Ευρυσθέα. Οι δώδεκα άθλοι.</p>	<p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα κατορθώματα του Ηρακλή. Να κατανοήσουν ότι ο ήρωας αμφισβητεί την εδραιωμένη εξουσία και γι' αυτό</p>	<p>Εξουσία, άθλος, ήρωας, ημίθεος, εκστρατεία, πλούτος,</p>		<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με τις σημασίες που έχει το όνομα «Ηρακλής» σήμερα. Γνώση των ειδών της πανίδας (π.χ. λιοντάρια, άγρια άλογα) και της χλωρίδας (π.χ. τα μήλα των</p>

<p>Ο Ηρακλής, βασιλιάς της Θήβας. Ο θάνατος του Ηρακλή.</p>	<p>απομακρύνεται και εκτελεί μια αποστολή που μοιάζει ακατόρθωτη. Να επισημάνουν την κοινωνική προσφορά του ήρωα μέσω της επίτευξης κάθε άθλου.</p>	<p>προδοσία</p>		<p>Εσπερίδων) που υπήρχαν στην αρχαία Ελλάδα. Αποτύπωση σε χάρτη της πορείας που ακολούθησε ο Ηρακλής επιτυγχάνοντας τους άθλους του. Παιχνίδι ρόλων: ο Ηρακλής εκφράζει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Διατύπωση υποθέσεων για διαφορετικούς/εναλλακτικούς τρόπους δράσης του ήρωα σε κάθε άθλο και για τις συνέπειές τους. Ομαδική δραματοποίηση άθλων του Ηρακλή με την χρήση της τεχνικής των δυναμικών ή παγωμένων εικόνων.</p>
<p>Θησέας Αιγέας και Αίθρα. Πρώτοι άθλοι του Θησέα (Σκίρωνας – Θησέας: έχθρα Αθήνας - Μεγάρων). Ταξίδι στην Κρήτη. Μίνωας και Θησέας. Ο Θησέας στον λαβύρινθο. Ο Θησέας σκοτώνει τον Μινώταυρο. Επιστροφή στην Αθήνα. Θάνατος του Αιγαία. Ο Θησέας βασιλιάς. Ειρηνικά έργα.</p>	<p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα κατορθώματα του Θησέα. Να διακρίνουν στους άθλους πολιτικές συγκρούσεις και σκοπιμότητες της εποχής και να ερμηνεύσουν ειδικότερα σε συμβολικό επίπεδο τη διαμάχη Θησέα και Μίνωα ως τη σύγκρουση Αθηναίων και Μινωιτών. Να συνδέσουν τον μύθο για τον λαβύρινθο με την ανθρώπινη αναζήτηση της επίλυσης δύσκολων ζητημάτων και της ερμηνείας φυσικών φαινομένων. Να αξιολογήσουν και να εντάξουν στην πραγματικότητα της εποχής ορισμένα από τα</p>	<p>σχέσεις πόλεων, φόρος υποτέλειας</p>	<p>Αίτια/ αποτελέσματα, ατομικά και συλλογικά υποκείμενα, ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία χάρτη στον οποίο θα εντοπίζονται οι περιοχές που αναφέρονται στους άθλους του Θησέα. Συζήτηση για τις αιτίες των εχθρικών σχέσεων ανάμεσα στις πόλεις-κράτη στην αρχαία Ελλάδα (ειδικότερα ανάμεσα στην Αθήνα και τα Μέγαρα, στην Αθήνα και την Κρήτη). Σχεδιαστική αναπαράσταση του λαβύρινθου. Κατασκευή από τους μαθητές παιχνιδιού αναζήτησης της σωστής πορείας που θα έχει τη μορφή λαβύρινθου. Δραματοποίηση: Ο Θησέας εκφράζει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Διατύπωση υποθέσεων για διαφορετικούς τρόπους δράσης του</p>

	ειρηνικά έργα του Θησέα, (π.χ. ένωση των δήμων της Αττικής).			ήρωα σε κάθε άθλο και για τις συνέπειές τους.
<p>Αργοναυτική εκστρατεία Στην Ιωλκό πριν από την εκστρατεία. Πελίας και Ιάσονας. Το χρυσόμαλλο δέρασ και ο συμβολισμός του. Η Αργώ και οι Αργοναύτες. Ο Φρίξος και η Έλλη. Από την Ιωλκό στην Κολχίδα. Οι άθλοι του Ιάσωνα. Αναφορές στη σκανδιναβική και την κέλτικη μυθολογία όπου εμφανίζεται, επίσης, το θέμα της εκστρατείας για την αναζήτηση πλούτου.</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι ο ήρωας αμφισβητεί την εδραιωμένη εξουσία και γι' αυτό απομακρύνεται για να εκτελέσει μια αποστολή που μοιάζει ακατόρθωτη. Να αντιμετωπίσουν την Αργοναυτική Εκστρατεία ως συμβολική αποτύπωση των μετακινήσεων των λαών και των πληθυσμών. Να διακρίνουν ότι στην Αργοναυτική Εκστρατεία διαφορετικές δυνάμεις εκείνης της εποχής ενώνονται και συσπειρώνονται με στόχο την κατάκτηση νέων πλούσιων περιοχών. Να γνωρίζουν ότι μέσω του δέρματος των ζώων (π.χ. των προβάτων) οι χρυσοθήρες «αλίευαν» πολύτιμα μέταλλα.</p>	Εκστρατεία, θαλάσσιοι δρόμοι, ναυσιπλοΐα, αποικισμός, τεχνολογική εξέλιξη	εξέλιξη	<p>Δημιουργία χάρτη για την αποτύπωση της θαλάσσιας πορείας της Αργούς. Σχεδιαστική αναπαράσταση της Αργούς κι εντοπισμός των επιμέρους τμημάτων του караβιού. Αναζήτηση σύγχρονων ομοιωμάτων πλοίων (υλικών ή προσομοιωμένων). Δημιουργία καταλόγου-προσκλητηρίου με τα ονόματα των ηρώων – συντρόφων που κατάγονταν από διαφορετικές περιοχές της Αρχαίας Ελλάδας και συμμετείχαν στην Αργοναυτική Εκστρατεία. Συζήτηση και ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών σε εκστρατευτικά εγχειρήματα στην αρχαία ελληνική μυθολογία και τη μυθολογία άλλων λαών. Δημιουργία κόμικ με θέμα την αρπαγή του χρυσόμαλλου δέρατος. Δυνατότητα χρήσης κατάλληλου λογισμικού αναπαράστασης. Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με τις απόψεις των παιδιών για την ερμηνεία του μύθου. Δυνατότητα χρήσης κατάλληλου λογισμικού χαρτογράφησης.</p>
<p>Τρωικός πόλεμος Απαγωγή Ελένης Σύναξη των Ελλήνων στην</p>	Να αφηγούνται τον μύθο του Τρωικού πολέμου και να περιγράφουν τις ενέργειες των	Πολιορκία, εχθρός, ανθρωποθυσία,	Αίτια/συνέπειες, Ενσυναίσθηση, Μύθος,	Συζήτηση για την απόφαση των Ελλήνων να εκστρατεύσουν κατά της Τροίας - Διατύπωση επιχειρημάτων

<p>Αυλίδα. Θυσία της Ιφιγένειας. Πολιορκία και άλωση της Τροίας Δέκατος χρόνος πολέμου Θάνατος του Αχιλλέα. Δούρειος ίππος. Ταφικά έθιμα και σύγκρισή τους Καταστροφή της Τροίας Αινείας</p>	<p>πρωταγωνιστών του. Να εκτιμούν τους ήρωες μέσω των στάσεων και των πράξεών τους. Να διακρίνουν ότι στον μύθο του Τρωικού πολέμου κρύβεται η ιστορική αλήθεια ότι διαφορετικές δυνάμεις συσπειρώθηκαν και συμμετείχαν στην εκστρατεία για την κατάκτηση νέων, πλούσιων εδαφών. Να γνωρίσουν ήθη και έθιμα της εποχής (η ηθική ευθύνη απέναντι στον νεκρό, η υστεροφημία, η φιλοξενία, η θέση της γυναίκας) και να τα συσχετίσουν με σημερινές συνήθειες. Να αναγνωρίσουν ότι ο Τρωικός Πόλεμος μέσω της αφήγησης του Ομήρου στην <i>Ιλιάδα</i> αποτελεί παγκόσμια πολιτισμική παρακαταθήκη.</p>	<p>τελετουργία ταφής, λάφυρα πολέμου, Δούρειος Ίππος, η μαντεία, ίδρυση πόλεων από ένα γενάρχη ήρωα</p>	<p>ιστορική αλήθεια</p>	<p>«μπαίνοντας στη θέση» του Μενέλαου. Δραματοποίηση με την τεχνική του «διαδρόμου της συνείδησης ή των εσωτερικών φωνών» για την απόφαση της θυσίας της Ιφιγένειας. Συζήτηση για τη σχέση ανθρωποθυσίας και εξευμενισμού του θείου σε διάφορες θρησκείες και πολιτισμούς. Αναζήτηση αντίστοιχων μύθων. Απόδοση χαρακτηρισμών στα σημαντικότερα πρόσωπα του Τρωικού πολέμου και αιτιολόγησή τους, σύμφωνα με τη στάση και τις πράξεις τους. Περιγραφική αναπαράσταση της πολιορκίας της Τροίας από έναν Αχαιο κι έναν Τρώα πολεμιστή. Συζήτηση για τις συνέπειες του πολέμου και υποστήριξη με επιχειρήματα της ανάγκης επικράτησης της ειρήνης. Κατασκευή του Δούρειου Ίππου στην τάξη με ανακυκλώσιμα υλικά. Αναζήτηση επεισοδίων του Τρωικού πολέμου στην ελληνική αγγειογραφία. Συζήτηση για τη σημασία εκφράσεων από την <i>Ιλιάδα</i> που χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα (π.χ. Δούρειος Ίππος, Αχιλλεύς πτέρνα, Ωραία Ελένη, Ασκός του Αιόλου, Μήλο της Έριδας) και διατύπωση σχετικών</p>
--	---	---	-------------------------	---

				<p>παραδειγμάτων.</p> <p>Δημιουργία κόμικ με πρόσωπα ήρωες του Τρωικού πολέμου.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης κατάλληλου λογισμικού για την αναπαράσταση σκηνών του Τρωικού Πολέμου.</p>
<p>Οδύσσεια</p> <p>Κίονες, Λωτοφάγοι, Κύκλωπας (πίστη σε ένα μονόφθαλμο ανθρωπόμορφο τέρας που ήταν κοινή σε Ελλάδα, Φινλανδία, Ιρλανδία, Ισλανδία, Εσκιμώους Γροιλανδίας, Ινδίες, Κίνα). Αναφορά στον «Μονομάτη» και στον «Απατό Κανένα» στις νεοελληνικές παραδόσεις. Αίολος, Λαιστρυγόνες, Κίρκη. Ο Οδυσσέας στον Άδη. Σύνδεση Κύκλωπα και κυκλώπειων τειχών του μυκηναϊκού πολιτισμού. Αντίστοιχα φανταστικά ταξίδια στην ελληνική μυθολογία και τη μυθολογία άλλων λαών. Από τις Σειρήνες στην Καλυψώ. Νησί των Φαιάκων. Γυρισμός στην Ιθάκη. Μνηστηροφονία. Αναγνώριση του Οδυσσέα από την Πηνελόπη.</p>	<p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα επεισόδια της περιπέτειας του Οδυσσέα.</p> <p>Να εκτιμήσουν σημαντικά χαρακτηριστικά του Οδυσσέα (τόλμη και θάρρος, επινοητικότητα, αγάπη για την πατρίδα, συμπάρασταση στους συντρόφους του, καρτερικότητα, υπομονή).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι ο μύθος του Οδυσσέα συνδέεται με την ανάπτυξη της ναυσιπλοΐας και την αναζήτηση νέων εμπορικών προορισμών, ταυτόχρονα όμως και με τη διεύρυνση των πολιτισμικών και γεωγραφικών οριζόντων.</p> <p>Να διακρίνουν ομοιότητες σε μύθους ελληνικούς και άλλων λαών, ειδικότερα συγκρίνοντας φανταστικά ταξίδια.</p> <p>Να αναζητήσουν την επιβίωση σχετικών μύθων σε ελληνικές λαογραφικές παραδόσεις.</p> <p>Να εξηγήσουν το έθιμο της φιλοξενίας και να εκτιμήσουν</p>	<p>Νόστος, φιλοξενία, αρνητική παρέμβαση/ εύνοια των θεών</p>	<p>Αποτύπωση του θαλάσσιου ταξιδιού του Οδυσσέα σε χάρτη. Προσθήκη στον χάρτη εικόνων-συμβόλων αντιπροσωπευτικών των διαφορετικών πολιτισμών των περιοχών στις οποίες ταξίδεψε ο ήρωας.</p> <p>Κατασκευή της σχεδίας του Οδυσσέα.</p> <p>Ανάγνωση και σχολιασμός αποσπασμάτων από την «Οδύσσεια».</p> <p>Προβολή και συζήτηση στην τάξη κινηματογραφικών ταινιών με θέμα την «Οδύσσεια».</p> <p>Ενσυναισθητική κατανόηση και παρουσίαση των συναισθημάτων του Οδυσσέα που επιστρέφει στην πατρίδα του.</p> <p>Συζήτηση και ανάδειξη της σημασίας του εθίμου της φιλοξενίας στην αρχαία Ελλάδα.</p> <p>Σύγκριση και ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών ως προς το έθιμο της φιλοξενίας στις παραδόσεις άλλων λαών.</p> <p>Υποστήριξη με επιχειρήματα της προστασίας όσων προέρχονται από άλλη χώρα και βρίσκονται σε ανάγκη (π.χ. άσυλο-ικέτες-πρόσφυγες) και</p>	

	<p>τη σημασία του. Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές ως προς το έθιμο της φιλοξενίας στην αρχαία Ελλάδα και τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Να χαρτογραφήσουν τον ρόλο της γυναίκας στον κόσμο των ομηρικών επών (ενσάρκωση της ιδέας της ομορφιάς, σύζυγος, ερωμένη, μάγισσα, φιλόξενη πριγκίπισσα, πρόσφυγας πολέμου, η γυναίκα ως πολεμικό λάφυρο κ.ά).</p>			της αποδοχής των «ξένων».
1.5 Αργευτικοί μύθοι				
<p>Δαίδαλος και Ίκαρος Σύνδεση με τον μινωικό πολιτισμό.</p> <p>Ορφέας Παράλληλα, αναφορά στους περουβιανούς μύθους του Manco Capac σχετικά με την καταγωγή των Ίνκας.</p> <p>Το άγγιγμα και τα αυτιά του βασιλιά Μίδα.</p> <p>Οιδίποδας και Σφίγγα Ο Θωρ στη χώρα των γιγάντων (Σκανδιναβία). Θεοποίηση σημαντικών κοινωνικών αξιών για τους</p>	<p>Να γνωρίσουν μύθους που προβάλλουν συγκεκριμένα πρότυπα: δικαιοσύνη, ανάγκη για ελευθερία, αξία του μέτρου, επιθυμία καταξίωσης, ευφυΐα, εφευρετικότητα. Να εξετάσουν, παράλληλα, μύθους αντίστοιχης θεματολογίας από άλλους λαούς. Να ανακαλύψουν ομοιότητες και διαφορές ως προς τα κοινωνικά πρότυπα στους μύθους άλλων λαών.</p>	<p>Θεοί/θνητοί, μινωικός πολιτισμός, κοινωνικά πρότυπα, κοινωνικές αξίες, θεοποίηση κοινωνικών αξιών</p>	<p>ενσυναίσθηση</p>	<p>Ανάγνωση μύθων και συζήτηση για τα πρότυπα που προβάλλουν. Διασκευή διαλόγων των ηρώων των μύθων και κατανόηση των στάσεων και των πράξεών τους. Άσκηση δημιουργικής γραφής με αφορμή πίνακες ζωγραφικής που έχουν θέματα, όπως «Δαίδαλος και Ίκαρος». (Ενδεικτικά: έργα των A. van Dyck, Cesari Giuseppe, Charles Paul Landon, Domenico Piola, Jacob Peter Gowy).</p>

<p>Αρχαίους Έλληνες Η Θέμις (δικαιοσύνη) και οι κόρες της Ειρήνη, Ευνομία, Δίκη. Επίσης η Φήμη, η Νίκη. Οι Μοίρες (Κλωθώ, Λάχεσις, Άτροπος): το πεπρωμένο του ανθρώπου.</p>				
--	--	--	--	--

2. Οικογενειακή Ιστορία: Οι μικρές ιστορίες συναντούν τη μεγάλη ιστορία (15-20 διδακτικές ώρες)				
Τίτλος διδακτικής Ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Εγώ στο χρόνο: Η δική μου αυτοβιογραφική γραμμή	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες</p> <p>Να κατανοούν την έννοια του χρόνου και της μεταβολής/αλλαγής στη ζωή τους, να εξοικειωθούν με και να ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα υπολογισμού και καταγραφής του χρόνου και των μεταβολών στη ζωή τους.</p> <p>Να καταστούν ικανοί /-ές να ιστορικοποιούν το παρόν τους και να το συνδέουν με το παρελθόν.</p> <p>Να αιτιολογούν την επιλογή των σημαντικότερων γεγονότων που αφορούν την ατομική και οικογενειακή τους ιστορία.</p> <p>Να αναπτύξουν αυτοεκτίμηση και διάθεση αποτίμησης για παλαιότερες πράξεις, συμπεριφορές, αντιλήψεις και στάσεις τους.</p> <p>Να διακρίνουν σε παραμύθια και ιστορίες της παιδικής τους ηλικίας τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες παλαιότερων εποχών.</p> <p>Να συσχετίζουν γεγονότα που</p>	<p>ατομική βιογραφία, γενεά, οικογενειακή ιστορία, γενεαλογικό δέντρο</p>	<p>επίσημη ιστορία, μικροϊστορία, βιο-ιστορία, συνέχεια/αλλαγή, παρελθόν-παρόν-μέλλον, ατομική/συλλογή μνήμη, γραπτές μαρτυρίες, προφορικές μαρτυρίες, φωτογραφικές μαρτυρίες</p>	<p>Δημιουργία αυτοβιογραφικής γραμμής.</p> <p>Παρουσίαση των αλλαγών στην προσωπική και οικογενειακή τους ζωή επισημαίνοντας γεγονότα που συνδέονται με τον χρόνο.</p> <p>Παιγνιώδεις δραστηριότητες και σχεδιαστικές αναπαραστάσεις για τον υπολογισμό του χρόνου (γενέθλια, εποχές, μήνες, εβδομάδες, ημέρες).</p> <p>Σύνθεση αυτοβιογραφικών κειμένων με τη χρήση λέξεων που δηλώνουν τον χρόνο (όροι, χρονικά επιρρήματα, επιρρηματικές φράσεις).</p> <p>Επιλογή και τοποθέτηση στον χρόνο γεγονότων της προσωπικής και οικογενειακής τους ιστορίας.</p> <p>Παρουσίαση προσωπικών ενθυμίων και βιωμάτων της πρώτης παιδικής ηλικίας (βρεφικά ρούχα, παλιά, παιχνίδια, κάρτες γενεθλίων, λεύκωμα μωρού, φωτογραφίες από διαφορετικές ηλικίες, οικογενειακές ιστορίες).</p> <p>Καταγραφή των βιωμένων εμπειριών των γονέων και των παππούδων τους</p>

	αφορούν στην προσωπική και οικογενειακή ιστορία με μεγαλύτερα ιστορικά αφηγήματα (τοπική αλλά και εθνική ιστορία).			από τη δική τους παιδική ηλικία και σύγκριση του τρόπου ανατροφής και των προτύπων τότε και σήμερα. Σύγκριση του τρόπου ανατροφής των παιδιών και των προτύπων σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Αφήγηση αγαπημένων παραμυθιών και ιστοριών και ανάδειξη φανταστικών και πραγματικών στοιχείων, που αφορούν τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες παλαιότερων εποχών (ανεμόμυλος/ άλεσμα καρπών/διατροφή, άλογο ως μεταφορικό μέσο).
Μία οικογενειακή φωτογραφία και Όψεις της οικογενειακής αλληλογραφίας	<p>Να διακρίνουν στοιχεία που αφορούν τις σχέσεις των μελών της οικογένειας, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της οικογένειας.</p> <p>Να επισημάνουν στοιχεία που αφορούν το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής στην οποία δημιουργήθηκε το φωτογραφικό τεκμήριο.</p> <p>Να κατανοούν τη χρήση της φωτογραφίας και της επιστολογραφίας ως ιστορικών πηγών.</p> <p>Να προσεγγίσουν κριτικά το φωτογραφικό τεκμήριο για την</p>	Πρόγονοι, κοινωνική κινητικότητα (ανοδική/ καθοδική), γενεαλογική ιστορία	οπτική πηγή, χώρος, κοινωνική ιστορία, πολιτισμική ιστορία, οικονομική ιστορία των επαγγελματιών, οπτικός αλφαριθμητισμός	<p>Συλλογή έγχρωμων και ασπρόμαυρων οικογενειακών φωτογραφιών και κατηγοριοποίησή τους, σύμφωνα με την παλαιότητά τους ή και το θέμα τους.</p> <p>Σύνθεση λεζάντας για κάθε φωτογραφία.</p> <p>Δημιουργία μίας εικονοϊστορίας με θέμα την ατομική τους ιστορία και τη χρήση των δικών τους φωτογραφιών.</p> <p>Διατύπωση υποθέσεων ως προς το ποιος έκανε τη λήψη της φωτογραφίας, τους λόγους για τους οποίους έγινε η λήψη, τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται.</p>

	<p>ανάδειξη στοιχείων που αφορούν την οικογενειακή ταυτότητα και κουλτούρα, αλλά και το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκε.</p> <p>Να κάνουν χρήση κριτηρίων για να διακριβώσουν την παλαιότητα των φωτογραφιών.</p> <p>Να συλλέξουν στοιχεία για τις μετακινήσεις της οικογένειας (και του πατέρα και της μητέρας).</p> <p>Να συλλέξουν στοιχεία για το μορφωτικό επίπεδο των συγγενικών τους προσώπων (όπως φοίτηση σε συγκεκριμένα σχολεία και σχολές).</p> <p>Να συλλέξουν στοιχεία για το επίπεδο υγείας των συγγενικών τους προσώπων στη διαδρομή του βίου τους και σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες επαγγελματικές, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που βίωσαν.</p>			<p>Κριτική παρατήρηση των χαρακτηριστικών ενός φωτογραφικού τεκμηρίου, όπως γωνία λήψης, εστίαση, φόντο, φωτισμός.</p> <p>Επισήμανση του τρόπου στάσης και ενδυμασίας των απεικονιζόμενων προσώπων.</p>
3. Το οικογενειακό μου δέντρο	Να γνωρίζουν τα ονόματα των μελών της οικογένειάς τους, των	Συγγένεια, Γενιά,	αφήγηση	Δημιουργία οικογενειακού δέντρου εμπλουτισμένου με στοιχεία όπως το

	<p>παππούδων και των προπαππούδων τους. Να κατανοούν τις σχέσεις συγγένειας μεταξύ των μελών της οικογένειάς τους. Να διαπιστώνουν την προέλευση του βαφτιστικού τους ονόματος. Να διερευνούν την προέλευση του οικογενειακού ονόματος (επιθέτου) και να επιχειρούν συσχετίσεις ως προς το επάγγελμα των προγόνων, τον τόπο καταγωγής τους κι ακόμη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές ως προς τη σειρά του οικογενειακού ονόματος (διαφορετικά σε άλλες χώρες-Ισπανία-Μεξικό). Να συγκρίνουν τα δικά τους οικογενειακά δέντρα με τα οικογενειακά δέντρα παιδιών της τάξης τους που είναι είτε ελληνικής καταγωγής είτε προέρχονται από διαφορετικές χώρες.</p>	<p>οικογενειακό όνομα, οικογενειακή ιστορία, τόπος καταγωγής , μητρικό επώνυμο, πατρικό επώνυμο, πρόγονος, απόγονος</p>		<p>επάγγελμα, ο τόπος καταγωγής, το έτος γέννησης των μελών της οικογένειας, ο αριθμός των παιδιών (αναγνώριση στρατηγικών γάμου και τεκνοποιίας). Σύγκριση του τρόπου γραφής του επιθέτου στα αρχαία και βυζαντινά χρόνια μέσω της αξιοποίησης εικονιστικών και γραπτών πηγών (επιτύμβιες στήλες, κείμενα). Αποτύπωση στον γεωγραφικό χάρτη διαδρομών ζωής των παππούδων και των γιαγιάδων τους. Παρουσίαση στην τάξη τραγουδιών, χορών και παιχνιδιών που δηλώνουν συνήθειες διαφορετικών εποχών, αλλά στα ίδια περιβάλλοντα που συνδέονται με την καταγωγή των παιδιών.</p>
<p>Ο χάρτης καταγωγής της οικογένειάς μου</p>	<p>Να γνωρίσουν τον τόπο γέννησης των ίδιων και των προγόνων τους. Να διερευνούν τα αίτια των μετακινήσεων και της εγκατάστασης σε νέες περιοχές</p>	<p>ατομική ταυτότητα, ετερογένεια, μετανάστευση, βιοπορισμός, αναζήτηση</p>	<p>Αλλαγή / συνέχεια</p>	<p>Δημιουργία χαρτών και αποτύπωση της πορείας καταγωγής των ίδιων των μαθητών, των γονέων και των προγόνων τους. Διερεύνηση του οικογενειακού παρελθόντος και καταγραφή του</p>

	<p>και αντίστοιχα τους λόγους εγκατάστασης σε αυτές. Να γνωρίσουν τα μέσα μεταφοράς που αξιοποιούνταν παλαιότερα. Να διακρίνουν την ετερογένεια/πολυσυλλεκτικότητα της ταυτότητάς τους και γενικότερα τις ποικίλες ρίζες και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (πχ. γλώσσα) που συγκροτούν την τοπική, την εθνική και την οικογενειακή ταυτότητα. Να κατανοούν την ακολουθία και αλληλεξάρτηση των ιστορικών γεγονότων διαμορφώνοντας μια αίσθηση συνέχειας στον χρόνο. Να εξοικειωθούν βαθμιαία με τη χρήση ιστορικών εννοιών που αφορούν στον χρόνο και στον χώρο.</p>	εργασίας, προσφυγιά		αριθμού των μελών κάθε οικογένειας σε διαφορετικές γενιές, όπως επίσης της εθνοτικής καταγωγής, της ομιλούμενης γλώσσας και της θρησκευτικής τους ταυτότητας.
--	--	---------------------	--	---

<p>Ένα αντικείμενο από τα παλιά: οικογενειακά κειμήλια, προσωπικά ενθύμια</p>	<p>Να διακρίνουν την αντικειμενική, υλική και ιστορική αξία, αλλά και τη συναισθηματική, υποκειμενική αξία υλικών τεκμηρίων του οικογενειακού παρελθόντος.</p> <p>Να αφηγούνται την ιστορία των οικείων αντικειμένων στην τάξη (τρόπος απόκτησης και χρήσης τους, πρόσωπο/-α που τους ανήκαν, η διαγενεακή μεταβίβασή τους, χρόνος/τόπος/υλικά και τρόποι κατασκευής τους).</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία για το πλαίσιο συνθηκών στις οποίες δημιουργήθηκε ή αποκτήθηκε το συγκεκριμένο αντικείμενο.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τα υλικά τεκμήρια του παρελθόντος, τις αξίες και τις συνήθειες μίας άλλης εποχής.</p> <p>Να διακρίνουν και να αξιολογούν τον διαφορετικό τρόπο ανάδειξης ενός παρόμοιου οικογενειακού κειμηλίου.</p> <p>Να διερευνούν τα αίτια για την τάση/συρμό της συγκρότησης συλλογών με παλαιά αντικείμενα και να συμπεραίνουν τις συνέπειες του συρμού αυτού για την ιστορική σκέψη των ανθρώπων και τη σχέση τους με το παρελθόν.</p> <p>Να διακρίνουν τις διαφορετικές σημασίες που έχει ένα κοινό αντικείμενο σύμφωνα με την ατομική βιογραφία κάθε ανθρώπου.</p>	<p>οικογενειακό κειμήλιο, οικογενειακό παρελθόν, οικογενειακή κουλτούρα, πολιτιστική παράδοση</p>	<p>Υλικές/άυλες μαρτυρίες του παρελθόντος</p>	<p>Διερεύνηση και παρουσίαση της ιστορίας ενός οικογενειακού κειμηλίου.</p> <p>Αιτιολόγηση της συμβολικής αξίας του αντικειμένου για την οικογένεια.</p> <p>Σύγκριση του τρόπου χρήσης του αντικειμένου στο παρελθόν και σήμερα.</p> <p>Συμπαράθεση παρόμοιων αντικειμένων και παρόμοιων ή διαφορετικών ιστοριών. Σύγκρισή τους ως προς τον τρόπο χρήσης των αντικειμένων σε διαφορετικά οικογενειακά και πολιτισμικά περιβάλλοντα.</p> <p>Αφήγηση διαφορετικών εμπειριών και ιστοριών με αφορμή ένα αντικείμενο που είναι οικείο στην καθημερινή τους ζωή.</p>
--	--	---	---	---

	Να εξοικειωθούν με εναλλακτικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις.			
--	--	--	--	--

<p>Ένα κτήριο αφηγείται τη δική του ιστορία: το σπίτι μου, το σχολείο μου, ένα κτήριο στη γειτονιά μου.</p>	<p>Να γνωρίζουν στοιχεία που αφορούν τους πρώτους ιδιοκτήτες ή τους δημιουργούς του δικού τους σπιτιού. Να γνωρίσουν τις διαφορετικές φάσεις στην ιστορία ενός κτηρίου και κυρίως να εντοπίσουν την αλληλοδιαδοχή των ιδιοκτητών (ειρηνική ή βίαιη) και των χρήσεών του. Να συγκρίνουν τις κοινές αλλά και διαφορετικές νοηματοδοτήσεις ενός σπιτιού από τα μέλη μιας οικογένειας. Να ανακαλύπτουν ομοιότητες και διαφορές για τη σημασία της κατοικίας σύμφωνα με εμπειρίες μαθητών από διαφορετικά περιβάλλοντα καταγωγής. Να ανακαλύπτουν στοιχεία για τις συνθήκες της εποχής που χτίστηκε το κτήριο, την ταυτότητα της γειτονιάς, την ταυτότητα των ατόμων που το χρησιμοποιούν. Να εντοπίσουν αλλαγές που με την πάροδο του χρόνου σημειώνονται στο σχολείο τους (στο κτήριο, στον εξοπλισμό του, στα σχολικά βιβλία, στο διδακτικό προσωπικό, στο ωρολόγιο πρόγραμμα, στον κανονισμό λειτουργίας του, στον</p>	<p>Εστία, Σχολείο, γειτονιά, κοινότητα (ο τόπος μου)</p>	<p>Ατομική μνήμη, συλλογική μνήμη, αλλαγή/συνέχεια, υλικό τεκμήριο, άυλη μαρτυρία</p>	<p>Σχεδιαστική αναπαράσταση του σπιτιού ή κατασκευή μακέτας στην οποία να αναδεικνύονται στοιχεία της χρήσης του κτηρίου και η σημασία του για όσους διαμένουν σε αυτό. Παρουσίαση φωτογραφιών από προηγούμενες κατοικίες της οικογένειάς τους και σύγκριση του τρόπου διαβίωσης σε αυτές. Περιήγηση στη γειτονιά και φωτογράφιση κτηρίων που δημιουργήθηκαν σε παλιότερες εποχές. Συλλογή προφορικών μαρτυριών που προβάλλουν άγνωστες πτυχές της ιστορίας και της χρήσης ενός κτηρίου.</p>
--	--	--	---	---

	<p>τρόπο αξιολόγησης των μαθητών/-τριών, στις ποιές που καταλογίζονταν).</p> <p>Να είναι σε θέση να συμπεράνουν ότι η οικογενειακή και η τοπική ιστορία βρίσκονται σε αλληλεπίδραση.</p>			
Ένας ήρωας στο σπίτι μου	<p>Να δημιουργούν ομαδικά οδηγούς συνέντευξης στην τάξη με ειδικότερα θέματα της οικογενειακής και κοινωνικής ζωής στο παρελθόν (επαγγελματικές ασχολίες, παιδική εργασία, κατοικία, συνθήκες διαβίωσης, τρόποι μεταφοράς και επικοινωνίας, έμφυλες σχέσεις, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου).</p> <p>Να αναπτύξουν επικοινωνιακές δεξιότητες, ενσυναίσθηση, γλωσσική ευαισθησία, ανοχή, σεβασμό στη διαφορετικότητα και αλληλεγγύη.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τη χρήση νέων τεχνολογιών κατά την ηχογράφηση ή τη βιντεοσκόπηση των συνεντεύξεων.</p> <p>Να εξετάζουν αναστοχαστικά ακούγοντας ξανά τις καταγεγραμμένες εμπειρίες του παρελθόντος και επιχειρώντας</p>	<p>επαγγελματικές ασχολίες, κοινωνική ζωή, θέση της γυναίκας, κατοικία, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου</p>	<p>πρόσφατο παρελθόν, ιστορίες ζωής, διασταύρωση προφορικών και γραπτών τεκμηρίων</p>	<p>Συγκρότηση οδηγών συνέντευξης, δομημένων ή ημιδομημένων.</p> <p>Χρήση συσκευών ηχογράφησης, βιντεοσκόπησης.</p> <p>Κάθετη ή και οριζόντια ανάλυση των συνεντεύξεων.</p> <p>Διαπίστωση κοινών αλλά και διαφορετικών ερμηνειών, πολλαπλών «αληθειών».</p> <p>Διασκευή διαλόγων και δραματοποίησή τους στο πλαίσιο της προετοιμασίας μιας θεατρικής παράστασης ή ακόμη μιας κινηματογραφικής ταινίας με θέματα που έχουν αναδειχθεί από τις προφορικές μαρτυρίες.</p> <p>Εικαστική αναπαράσταση των ιστοριών ζωής.</p> <p>Δημιουργία βιβλίων με ήρωες τους πληροφορητές.</p>

	<p>συγκρίσεις μεταξύ τους ή με άλλου είδους πηγές (φωτογραφικό υλικό, ιστορικά βιβλία, ντοκιμαντέρ) για τις ίδιες θεματικές κατηγορίες που είχαν αρχικά τεθεί κατά τη σύνταξη του οδηγού της συνέντευξης (ή και για νέες που αναδύθηκαν κατά τη διεξαγωγή κάθε συνέντευξης).</p> <p>Να διερευνούν ομοιότητες και διαφορές στη ζωή κάθε πληροφορητή σε συνάρτηση με το φύλο, την οικονομική του κατάσταση, την κοινωνική του θέση, τον τόπο καταγωγής του, την εθνοπολιτισμική του ταυτότητα.</p>			
<p>Το μουσείο της τάξης μας: δημιουργία μιας συλλογής με ένα θέμα από την οικογενειακή και τοπική ιστορία (π.χ. την εκπαίδευση, τα σχολικά βιβλία, ένα σημαντικό, παλιό κτήριο στην περιοχή τους) και έκθεσή της στο σχολείο ή σε ένα πολιτιστικό κέντρο της περιοχής.</p>	<p>Να διαμορφώνουν κριτήρια για την ένταξη των υλικών και άυλων μαρτυριών του παρελθόντος σε μία συλλογή όπως το είδος και η χρήση των τεκμηρίων που συλλέγονται, το θέμα, το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο που αναδεικνύεται.</p> <p>Να επιχειρήσουν τις δικές τους αναπαραστάσεις για το παρελθόν αξιοποιώντας κριτικά και επιλεκτικά τις εμπειρίες των πληροφορητών τους.</p> <p>Να ενισχυθεί το ενδιαφέρον τους για το οικογενειακό παρελθόν</p>	<p>μουσειακή έκθεση, μουσειακά εκθέματα, οπτικοακουστική συλλογή</p>	<p>Υλικές/άυλες μαρτυρίες</p>	<p>Διοργάνωση μουσειακής έκθεσης με την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών, των γονέων τους και των εκπαιδευτικών του σχολείου.</p> <p>Επιλογή των υλικών και άυλων τεκμηρίων και ένταξή τους σε επιμέρους κατηγορίες.</p> <p>Σύνθεση λεζαντών και άλλων πληροφοριακών κειμένων (εισαγωγικά κείμενα ενοτήτων, τίτλοι).</p> <p>Χωρική διάταξη των αντικειμένων, ώστε αυτά να «συνομιλούν» και να ενθαρρύνεται η ανάδειξη περισσότερων ιστορικών νοημάτων.</p> <p>Διαμόρφωση του εκθεσιακού χώρου,</p>

	<p>και να συμμετέχουν ενεργά στη διατήρηση της οικογενειακής ιστορίας και μνήμης.</p> <p>Να κατανοήσουν και να αναπτύξουν θετική στάση για τη συλλεκτική δραστηριότητα και τη σκοπιμότητά της.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τις κύριες μουσειακές λειτουργίες αναλαμβάνοντας αρμοδιότητες που αφορούν την έκθεση και τη διαχείριση μιας συλλογής (θεματική κατηγοριοποίηση των υλικών και άυλων τεκμηρίων, επιλογή εκθεσιακών μέσων, σύνθεση επεξηγηματικών κειμένων, σκηνική αναπαράσταση, σήμανση, ηχογραφημένη/δραματοποιημένη ξενάγηση, προβολή έκθεσης).</p>			<p>ώστε να επιτρέπει εναλλακτικές διαδρομές.</p> <p>Συγκρότηση μιας οπτικοακουστικής συλλογής που είναι δυνατό να τηρείται στο αρχείο και τη βιβλιοθήκη της τάξης και του σχολείου.</p> <p>Δημιουργία αφίσας/ φυλλαδίου για την προβολή της έκθεσης στο σχολείο, στην τοπική κοινωνία και το Διαδίκτυο.</p>
--	--	--	--	---

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1. Τοπική Ιστορία (6-7 διδακτικές ώρες)				
Τίτλος Διδακτικής Ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες	Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης	
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς		
		Δευτερογενείς		
<p>Η ιστορία του τόπου μου</p> <p>Οι έννοιες του τόπου, της κοινότητας, της τοπικής ιστορίας. Η σχέση τοπικής και γενικής ιστορίας. Οι πηγές της τοπικής ιστορίας.</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν το περιεχόμενο της τοπικής ιστορίας και να εξοικειωθούν με τις έννοιες του τόπου, της κοινότητας και του παρελθόντος.</p> <p>Να συνδέσουν την τοπική ιστορία με τη γενική ιστορία.</p> <p>Να εντοπίσουν και να εξετάζουν τις συνέχειες και τις αλλαγές που αποτυπώνονται στον «τόπο» διαμονής τους σε εκτεταμένες χρονικές περιόδους και να διατυπώσουν ιστορικά ερωτήματα και συμπεράσματα.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τις πηγές άντλησης πληροφοριών για την τοπική ιστορία και να εκτιμήσουν την αξία τους.</p>	<p>Πρωτογενείς</p> <p>Ιστορία, τόπος, κοινότητα, κτήρια, οικισμοί, αρχαιολογικός χώρος/θέση, ανδριάντας, ηρώο, μνημείο, παρελθόν</p>	<p>Δευτερογενείς</p> <p>Χρόνος, συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά, πηγές τοπικής ιστορίας</p>	<p>Καταιγισμός ιδεών και συζήτηση στην τάξη για το τι είναι παλιό στην περιοχή των μαθητών (π.χ. κτήρια, δρόμοι, μαγαζιά, πλατεία, ηρώα, ανδριάντες, σχολεία, μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι) και συζήτηση για το πώς το καταλαβαίνουν.</p> <p>Σύνδεση γνωστών ιστορικών γεγονότων με την τοπική ιστορία αξιοποιώντας τον ιστορικό χρόνο. Συζήτηση για επιμέρους θέματα.</p> <p>Άσκηση- έρευνα πεδίου αναγνώρισης στο περιβάλλον της γειτονιάς και καταγραφή για το τι είναι παλιό και καινούριο.</p> <p>Ταξινόμηση πηγών του τόπου με βάση το είδος: κτήρια, φωτογραφίες, αντικείμενα, παλιά έγγραφα, βιβλία.</p>

<p>Καταλαβαίνω και μελετώ το ιστορικό τοπίο γύρω μου</p> <p>Τα είδη του ιστορικού τοπίου (γειτονιά, δρόμοι, δημόσια και ιδιωτική αρχιτεκτονική, τόποι μνήμης). Μέθοδοι διερεύνησης και αξιοποίησης πηγών στη μελέτη των θεμάτων της τοπικής ιστορίας</p>	<p>Να εξοικειωθούν με την έννοια του ιστορικού τοπίου και των πηγών του.</p> <p>Να επιλέξουν θέματα που αναφέρονται στην τοπική ιστορία με αφορμή το ιστορικό τοπίο και να αιτιολογήσουν τη σημασία τους.</p> <p>Να εντοπίσουν τις μεταβολές που υπέστη ο τόπος τους μέσα στον χρόνο και να εξηγούν τις αλλαγές.</p> <p>Να συζητήσουν/ τις ανθρώπινες επεμβάσεις στον τόπο τους.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τους τρόπους ιστορικής διερεύνησης της τοπικής ιστορίας.</p>	<p>Τοπική ιστορία, παρόν, παρελθόν, ιστορικό τοπίο, αρχείο, μουσείο, γειτονιά, τοπωνύμιο, οδωνύμιο, τόπος μνήμης</p>	<p>Χώρος, χρόνος, ιστορικές πηγές (είδη πηγών του τοπίου), συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά, αίτια και συνέπειες, ιστορική σημαντικότητα</p>	<p>Καταγραφή θεμάτων τοπικής ιστορίας που ενδιαφέρουν τους μαθητές: το σχολείο τους, η γειτονιά τους, το χωριό ή η πόλη τους, δημόσια και ιδιωτικά κτήρια, μνημεία νεκροταφεία, εκκλησίες, γεφύρια, λιμάνια, φάρoi, κάστρα, παλιά εργοστάσια, παραδοσιακοί οικισμοί. Συζήτηση για τους λόγους επιλογής και της σημασίας τους.</p> <p>Αναζήτηση αποτυπώσεων του τόπου των μαθητών σε παλαιές φωτογραφίες και συζήτηση με ηλικιωμένους συγγενείς που θα τους πληροφορήσουν για τις μεταβολές και πώς αυτές έχουν προκύψει.</p> <p>«Έρευνα πεδίου» σε περιοχές όπου το ιστορικό τοπίο έχει υποστεί παρεμβάσεις εξαιτίας περιβαλλοντικών, οικονομικών ή πολιτικών επιλογών της τοπικής κοινωνίας.</p> <p>Επίσκεψη σε τοπικά αρχεία και τοπικά μουσεία, ενημέρωση από τους υπεύθυνους για τα κριτήρια οργάνωσής τους και σχολιασμός για τη λειτουργία τους. Υλοποίηση μικρών ερευνών για θέματα τοπικής ιστορίας.</p>
---	---	--	--	--

				<p>Καταγραφή παλιότερων τοπωνυμίων και σύγκριση με τα σημερινά.</p> <p>Διεξαγωγή έρευνας για τα οδωνύμια της γειτονιάς των μαθητών-τριών.</p>
<p>Όψεις της τοπικής κοινωνίας και η έρευνά της</p> <p>Ο τόπος και οι ανθρώπινες δραστηριότητες στο παρελθόν. Η ιστορία του σχολείου. Η τοπική οικονομία. Πολιτισμός, δημογραφία, μετανάστευση.</p>	<p>Να εμπλακούν σε ερευνητικές εργασίες θεμάτων τοπικής ιστορίας και να αποκτήσουν σταδιακά ιστορικές δεξιότητες.</p> <p>Να κατανοήσουν την αξία των προφορικών μαρτυριών ως ιστορικών πηγών και να αναπτύξουν δεξιότητες παραγωγής αρχαιακού υλικού (προφορικές μαρτυρίες).</p> <p>Να αντιληφθούν τη σημασία της τοπικής ιστορίας στη διαμόρφωση των τοπικών ταυτοτήτων και τις υπερβολές στις οποίες μπορεί να φτάσει η αγάπη για την ιδιαίτερη πατρίδα (τοπικισμός).</p> <p>Να διερευνήσουν τις δραστηριότητες, τις στάσεις, τις αξίες και τα συναισθήματα συντοπιτών τους ως απόρροια</p>	<p>τοπική ταυτότητα, οικονομία, τοπικισμός, εκπαίδευση, σχολείο, θρησκεία, τοπική γιορτή, πανηγύρι, μετανάστευση, επαγγέλματα, διασκέδαση, ελεύθερος χρόνος</p>	<p>Χώρος, χρόνος, ιστορικές πηγές (αρχεία, προφορικές μαρτυρίες, φωτογραφίες), ομοιότητα και διαφορά, συνέχεια και αλλαγή, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Έρευνα και μελέτη της ιστορίας του σχολείου αντλώντας δεδομένα από τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς τους και παλιούς μαθητές και μαθήτριες που ζουν στην περιοχή.</p> <p>Πραγματοποίηση αρχαιακής έρευνας: Μελέτη του μαθητολογίου ή του ποινολογίου του σχολείου, καταγραφή σκέψεων και σύγκριση με το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα.</p> <p>Αναζήτηση στο Δημοτολόγιο στοιχείων για την καταγωγή, το μορφωτικό επίπεδο και τα επαγγέλματα, αλλά και τον αριθμό των παιδιών που αποκτά κάθε ζευγάρι. Συζήτηση.</p> <p>Συνεντεύξεις των μαθητών από μέλη της οικογένειας, από ανθρώπους της γειτονιάς και της ευρύτερης περιοχής για το πώς ήταν η ζωή τους όταν ήταν παιδιά (εργασίες, ελεύθερος χρόνος-</p>

	<p>των επαγγελματιών, κυρίως, επιλογών τους.</p> <p>Να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας, ατομικής και συλλογικής δράσης, οι οποίες συμβάλλουν στην ενίσχυση της προσωπικής και τοπικής ταυτότητας.</p>			<p>διασκέδαση, παλιά επαγγέλματα, γιορτές).</p> <p>Συνεντεύξεις των μαθητών-τριών από συγγενείς τους που βίωσαν άμεσα ή έμμεσα τη μετανάστευση.</p> <p>Συλλογή φωτογραφικού υλικού, μελέτη του και διοργάνωση έκθεσης στην τάξη με θέματα: «το σχολείο μου: παλιά και τώρα», «Η αγορά του τόπου μου: άλλοτε και σήμερα», «Τοπικές γιορτές και πανηγύρια».</p> <p>Μετά την υλοποίηση κάποιων από τις παραπάνω έρευνες, οι μαθητές-τριες συμμετέχουν σε δραστηριότητες ενσυναίσθησης (π.χ. παιχνίδια ρόλων με θέματα σχετικά με τη συμμετοχή των παιδιών στη σχολική ζωή, σε τοπικές γιορτές και πανηγύρια, την ψυχαγωγία και τα παλιά παιχνίδια).</p>
<p>2. Αρχαιολογία (6-7 διδακτικές ώρες)</p>				

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Τι είναι η αρχαιολογία</p> <p>Εισαγωγή στις έννοιες της αρχαιολογίας και της ιστορίας. Σκοποί και μέθοδοι της αρχαιολογίας, στάδια της αρχαιολογικής έρευνας.</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στην ιστορία και την αρχαιολογία, καθώς και τις μεθόδους που χρησιμοποιούν για τη μελέτη του παρελθόντος.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της αρχαιολογίας στη διερεύνηση, αναπαράσταση και ερμηνεία του παρελθόντος.</p> <p>Να μπορούν να διακρίνουν τα ίχνη του παρελθόντος που μελετά η αρχαιολογία και τις διαφορές τους.</p> <p>Να γνωρίσουν και να περιγράψουν τα στάδια της αρχαιολογικής έρευνας και ερμηνείας (μεθοδολογία, ανασκαφή, καταγραφή, συντήρηση, μελέτη και ερμηνεία αρχαιολογικών δεδομένων).</p> <p>-Να πειραματιστούν μέσα από προσομοιώσεις με την εργασία του αρχαιολόγου και να προσεγγίσουν βιωματικά την ανασκαφική διαδικασία.</p>	<p>αρχαιολογία, ιστορία, παρελθόν, μέθοδοι της αρχαιολογίας, αρχαιολόγος, ανασκαφή, υλικά κατάλοιπα, ευρήματα, ημερολόγιο, ανασκαφικό τετράγωνο</p>	<p>Χρόνος, είδη αρχαιολογικών πηγών (αντικείμενα, αρχιτεκτονικά, οργανικά κατάλοιπα), συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Μελέτη αποσπασμάτων από βιβλία για παιδιά με θέμα την επιστήμη της αρχαιολογίας και της ιστορίας (ενδεικτικά: F. Dieulafait (2002), <i>Το βιβλίο της Αρχαιολογίας</i>, Αθήνα: Ερευνητές, Μ. Ντεκάστρο (1998), <i>Αρχαιολογία. Ένα ταξίδι στο παρελθόν</i>, Αθήνα: Κέδρος) ή άλλων πηγών. Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη. Σύγκριση. Συζήτηση.</p> <p>Ανάγνωση (κατά περίπτωση διασκευασμένων) αποσπασμάτων από βιβλία και συνεντεύξεις σημαντικών Ελλήνων αρχαιολόγων (π.χ. Μ. Ανδρόνικου, Γ. Χουρμουζιάδη, Γ. Σακελλαράκη). Οι μαθητές σχολιάζουν τα συναισθήματα, τον ενθουσιασμό και τις σκέψεις τους για την αρχαιολογική πράξη και τα ευρήματά τους.</p> <p>Φύλλο εργασίας με ενδεικτικά παραδείγματα αρχαιολογικών μαρτυριών (π.χ. οικισμοί, σπίτια, τάφοι, ναοί, αγάλματα, αγγεία, εργαλεία, νομίσματα, κοσμήματα, διατροφικά και σκελετικά κατάλοιπα) και ταξινόμησή τους σε κατηγορίες (κινητά και ακίνητα ευρήματα, οργανικά και μη οργανικά</p>

				<p>κατάλοιπα, με βάση το υλικό).</p> <p>Παρακολούθηση σύντομου βίντεο σχετικού με την αρχαιολογική έρευνα και μεθοδολογία. Συζήτηση σε επιμέρους θέματα.</p> <p>Δραστηριότητα πεδίου: «Γινόμαστε αρχαιολόγοι». Ομαδικά παιχνίδια ανασκαφής, συντήρησης και ανάδειξης των αρχαιολογικών ευρημάτων. Δημιουργία α) ημερολογίου ανασκαφής και β) καταλόγων μη κινητών ευρημάτων. Διατύπωση επιχειρημάτων σχετικών με την τύχη των κινητών ευρημάτων μιας ανασκαφής.</p>
<p>Η αρχαιολογία μελετά και ερμηνεύει το παρελθόν</p> <p>Η διαδικασία της μελέτης και ερμηνείας των υλικών καταλοίπων. Η μαρτυρία για εκφάνσεις της ανθρώπινης δράσης (κατοικία, κοινωνική οργάνωση, οικονομία, ιδεολογία, τρόπος ζωής) μέσα από τη μελέτη των αρχαιολογικών</p>	<p>Να κατανοήσουν πώς οι αρχαιολόγοι παράγουν τις αφηγήσεις τους για το παρελθόν μέσα από τη μελέτη των καταλοίπων του υλικού πολιτισμού.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τον διεπιστημονικό χαρακτήρα της αρχαιολογίας.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι οι αρχαιότητες (τεχνουργήματα, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, αρχαιολογικές θέσεις) λειτουργούν ως «μάρτυρες» της ανθρώπινης δράσης, των γνώσεων,</p>	<p>Κατοικία, καθημερινή ζωή, κοινωνική οργάνωση, δημόσιος βίος, θρησκεία, ταφικά έθιμα, ιδεολογία, διατροφή, τέχνη, ενδυμασία, εμπόριο-ανταλλαγές, αρχαιολογικά ευρήματα, μνημεία, κτήρια, αρχαιολογικές θέσεις, οργανικά κατάλοιπα, αρχαιολογία,</p>	<p>Χρόνος, είδη αρχαιολογικών πηγών (αντικείμενα, μνημεία, αρχιτεκτονικά, οργανικά κατάλοιπα), συνέχεια και αλλαγή ιστορική φαντασία</p>	<p>Αποσπάσματα από ταινίες ή φύλλο εργασίας με αφηγήσεις αρχαιολόγων που αναφέρονται στη μελέτη και ερμηνεία των αρχαιολογικών ευρημάτων, στην αξιοποίηση άλλων ιστορικών μαρτυριών και στη συνεργασία με άλλες επιστήμες. Σχολιασμός και εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Επιτόπια ή διαδικτυακή επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους/μνημεία έτσι ώστε οι μαθητές: α) να διαπιστώσουν τις αλλαγές στον χρόνο και το πώς τα αρχαιολογικά κατάλοιπα μπορούν να</p>

καταλοίπων	<p>των αντιλήψεων και των σκέψεων των ανθρώπων της εποχής στην οποία δημιουργήθηκαν.</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι σε έναν αρχαιολογικό χώρο διασώζονται υλικά κατάλοιπα διαφορετικών χρονικών περιόδων, τα οποία αναπτύσσονται οριζόντια και κάθετα σε διαδοχικά στρώματα.</p> <p>Να αφηγούνται τις δικές τους ιστορίες μελετώντας υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος.</p>	αρχαιομετρία		<p>λειτουργήσουν ως ιστορικές μαρτυρίες του παρελθόντος και β) να εντοπίσουν, να παρατηρήσουν και να σχολιάσουν περιπτώσεις ταυτόχρονης παρουσίας αρχιτεκτονικών καταλοίπων διαφορετικών εποχών.</p> <p>Τα παιδιά μελετούν ένα πρωτότυπο υλικό κατάλοιπο, μια εικονιστική αναπαράστασή του ή ένα αντίγραφο-εκμαγείο ενός αρχαιολογικού ευρήματος και αφηγούνται μια ιστορία.</p>
<p>Από την ανασκαφή στο μουσείο</p> <p>Συντήρηση και ανάδειξη αρχαιοτήτων, αρχαιολογικοί χώροι και μουσεία. Αρχαιοκαπηλία, πολιτιστική κληρονομιά.</p>	<p>Να κατανοήσουν και να χρησιμοποιήσουν στον προφορικό και στον γραπτό λόγο βασικές έννοιες και αρχές της συντήρησης και της ανάδειξης των αρχαιοτήτων (εξοικείωση με την ειδική ορολογία).</p> <p>Να εκτιμήσουν και να επιχειρηματολογήσουν για τη σημασία και τον ρόλο των αρχαιολογικών μουσείων και για την ανάγκη διατήρησης και προστασίας των αρχαιολογικών χώρων.</p> <p>Να κατανοήσουν τις έννοιες της αρχαιοκαπηλίας και της</p>	Συντήρηση, αποκατάσταση, αναστήλωση, ανάδειξη, έκθεση αρχαιολογικών ευρημάτων, αρχαιοκαπηλία, πολιτιστική κληρονομιά, μουσειακή έκθεση, αναπαράσταση, τουρισμός	Χρόνος, παρελθόν, παρόν, ιστορικές πηγές (αντικείμενα, μνημεία, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, οπτικοακουστικές πηγές), συνέχεια και αλλαγή	<p>Αξιοποίηση οπτικών, οπτικοακουστικών και διαδικτυακών πηγών με παραδείγματα σχετικά με την συντήρηση και την ανάδειξη των υλικών καταλοίπων του παρελθόντος: τεχνουργήματα, μνημεία, αρχιτεκτονική, αρχαιολογικές θέσεις.</p> <p>Επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και αρχαιολογικά μουσεία, παρατήρηση και συζήτηση για τις λειτουργίες τους, την κατάσταση των υλικών καταλοίπων και για τη σημασία τους στη γνώση και παρουσίαση του παρελθόντος στο κοινό.</p> <p>Παρακολούθηση αποσπασμάτων ταινιών</p>

	<p>πολιτιστικής κληρονομιάς.</p> <p>Να επιλέξουν αρχαιολογικά ευρήματα για την οργάνωση μιας έκθεσης, να αξιολογήσουν τις επιλογές που έκαναν και να συζητήσουν τον τρόπο έκθεσης σε μουσεία που έχουν επισκεφθεί.</p>		<p>για ζητήματα αρχαιοκαπηλίας ή/και διαδικτυακή επίσκεψη σε ξένα μουσεία με αρχαιοελληνικά εκθέματα. Συζήτηση με επιχειρήματα για την ανάγκη διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς (προστασία αρχαιοτήτων, αρχαιοκαπηλία, επαναπατρισμός αρχαιοτήτων).</p> <p>Παρουσίαση στην τάξη μιας έκθεσης που οι μαθητές είδαν στο μουσείο. Συζήτηση για τις επιλογές σχετικά με την παρουσίαση των εκθεμάτων.</p> <p>«Εκθέτουμε και ερμηνεύουμε το παρελθόν. Το δικό μας μουσείο»: Άσκηση έκθεσης και ερμηνείας ευρημάτων που επιλέγουν οι μαθητές στη σχολική τάξη με την ολοκλήρωση της θεματικής ενότητας και σχολιασμός των επιλογών τους.</p>
--	--	--	---

3. Η προϊστορική εποχή (7-8 διδακτικές ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	

<p>Η προϊστορία και οι περίοδοί της</p>	<p>Να αντιληφθούν ότι οι χρονικές υποδιαιρέσεις της Προϊστορικής εποχής συνδέονται με την αντίστοιχη χρήση υλικών από τον άνθρωπο.</p>	<p>Προϊστορία, εργαλεία, λίθος, χαλκός, σίδηρος, Εποχή Λίθου, Εποχή Χαλκού, Εποχή Σιδήρου</p>	<p>Χρόνος, συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Μελέτη παράλληλων χρονογραμμών για τις συμβατικές υποδιαιρέσεις της Προϊστορικής εποχής (Εποχές Λίθου, Χαλκού, Σιδήρου). Δημιουργία χρονογραμμής της τάξης όπου σταδιακά θα αναρτώνται χρονολογίες – σταθμοί και φωτογραφίες αντιπροσωπευτικών τεχνουργημάτων και μνημείων.</p> <p>Δραστηριότητες αφής και παρατήρησης στην τάξη σύγχρονων αντικειμένων φτιαγμένων από πέτρα, χαλκό, σίδηρο. Σχολιασμός των ιδιοτήτων τους.</p>
<p>Οι πρώτοι άνθρωποι</p> <p>Η εμφάνιση και εξέλιξη του ανθρώπινου είδους. Η ανακάλυψη της φωτιάς. Η λιθοτεχνία και η εξέλιξή της.</p>	<p>Να εξοικειωθούν με διάφορες απόψεις για την εμφάνιση του ανθρώπου και να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή συνιστά την έναρξη της ανθρώπινης ιστορίας.</p> <p>Να εκτιμήσουν ότι για την παλαιολιθική εποχή δεν υπάρχουν διαθέσιμες γραπτές πηγές αλλά μόνο αρχαιολογικά κατάλοιπα τα οποία παρέχουν πληροφορίες για τις ανθρώπινες κοινωνίες.</p> <p>Να αποτιμήσουν τις αλλαγές που σηματοδοτούνται στις ζωές των ανθρώπων ως σήμερα συνδέοντας παρόν και παρελθόν.</p>	<p>Γη, γεωλογικές και κλιματικές αλλαγές, εποχή παγετώνων, Homo sariens sariens, ευρήματα, λιθοτεχνία, φωτιά</p>	<p>Χρόνος (ιστορικός και γεωλογικός), ιστορικές πηγές (αρχαιολογικά κατάλοιπα, οπτικοακουστικές πηγές), συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Παρακολούθηση σύντομου βίντεο που αφορά στην εμφάνιση του ανθρώπου και τις διάφορες απόψεις που υπάρχουν.</p> <p>Φύλλο εργασίας με αρχαιολογικά ευρήματα της περιόδου και τις αντίστοιχες αρχαιολογικές ερμηνείες που εξάγονται.</p> <p>Παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου με θέμα τις αλλαγές στο ταξίδι του ανθρώπου στο πέρασμα του χρόνου από το παρελθόν στο παρόν. Παρουσίαση και συζήτηση.</p>
<p>Οι άνθρωποι στην Εποχή</p>	<p>Να αναγνωρίσουν τα</p>	<p>Εποχή του Λίθου,</p>	<p>Χώρος, χρόνος,</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με τις</p>

<p>του Λίθου</p> <p>Η Παλαιολιθική και Νεολιθική εποχή στον κόσμο και στον ελλαδικό χώρο. Από την ομαδικότητα στη μόνιμη εγκατάσταση. Παλαιολιθική και νεολιθική οικονομία.</p>	<p>χαρακτηριστικά της κοινωνικής οργάνωσης και οικονομίας στην παλαιολιθική εποχή και να είναι σε θέση να αποτιμήσουν τη σημασία τους στην εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών.</p> <p>Να διερευνήσουν το χωροχρονικό πλαίσιο εμφάνισης των παλαιολιθικών και νεολιθικών κοινωνιών στη Μέση Ανατολή, την Ελλάδα και τα Βαλκάνια και να σχολιάσουν τα χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Να μελετήσουν περιπτώσεις διαφορετικών εγκαταστάσεων σε σπήλαια και εποχιακούς καταυλισμούς, κατασκευής μεγαλιθικών μνημείων και δημιουργίας μόνιμων οικισμών. Να εξηγήσουν τις αλλαγές και να τις συνδέσουν με τις διαφορετικές τους χρήσεις και με τις ανάγκες των ανθρώπων.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις συνθήκες, να αναζητήσουν τα αίτια και τα αποτελέσματα της αλλαγής στην οικονομία, την τεχνολογία και την κοινωνική οργάνωση στη Νεολιθική εποχή (μόνιμη εγκατάσταση, γεωργία, κτηνοτροφία, κεραμική, εργαλεία), να τα εντάξουν στο</p>	<p>Παλαιολιθική-Νεολιθική περίοδος, νομαδικότητα, σπήλαια, καταυλισμός, οικονομία, τροφосуλλογή, κυνήγι, ψάρεμα, λιθοτεχνία, εργαλεία, όπλα, γεωργία, κτηνοτροφία, τροφопαραγωγή, μόνιμη εγκατάσταση, κεραμική, εργαλεία, ειδώλια, τρόποι και τόποι κατοικίας, αρχιτεκτονική, ιδεολογία, κοινωνική οργάνωση</p>	<p>ιστορικές πηγές (αρχαιολογικά κατάλοιπα, γραπτές δευτερογενείς πηγές), ιστορική σημαντικότητα, αιτιότητα, συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>βασικές έννοιες της παλαιολιθικής εποχής (κυνήγι, τροφосуλλογή, μετακινήσεις, καταυλισμός) και εμπλουτισμός τους με ζωγραφικές αναπαραστάσεις που δημιουργούν τα παιδιά.</p> <p>Μελέτη παράλληλων χρονογραμμών και χαρτών που αποτυπώνουν τη χρονική και χωρική διασπορά (Μέση Ανατολή, Αιγαίο - Ελλάδα, Βαλκάνια) των ευρημάτων από την Παλαιολιθική και Νεολιθική περίοδο. Συζήτηση. Στους χάρτες οι μαθητές μπορούν να προσαρτήσουν και να σχολιάσουν το δικό τους οπτικό υλικό με σχετικά αντικείμενα, είδη διατροφής, ασχολίες, είδη εγκατοίκησης, εργαλεία της περιόδου.</p> <p>Μελέτη οπτικών πηγών με σπήλαια, οικισμούς και μεγαλιθικά μνημεία (π.χ. σπήλαιο Πετραλώνων, Ντόλνι Βεστονίτσε, Ιεριχώ, Τσατάλ Χουγιούκ, Σέσκλο, Διμήνι, Δισπηλιό, μεγαλιθικά μνημεία). Εντοπισμός και σχολιασμός των διαφορετικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με τις διαφορετικές μορφές εγκατοίκησης της Παλαιολιθικής και Νεολιθικής (τρόπος ζωής, καθημερινές ασχολίες, εργαλεία, υλικά). Συζήτηση.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με τις βασικές έννοιες της νεολιθικής εποχής</p>
--	--	---	---	--

	πλαίσιο της εποχής που ξεκινούν να συμβαίνουν και να τα συνδέσουν με το παρόν.			<p>(τροφοπαραγωγή, γεωργία, κτηνοτροφία, μόνιμη εγκατάσταση, κεραμική) και εμπλουτισμός τους με ζωγραφικές αναπαραστάσεις που δημιουργούν τα παιδιά. Σύγκριση με τον εννοιολογικό χάρτη που έχουν δημιουργήσει για την Παλαιολιθική περίοδο.</p> <p>Επίσκεψη σε μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους που περιέχουν ευρήματα από την Εποχή του Λίθου και έρευνα-μελέτη σε ομάδες συγκεκριμένων κατηγοριών τεχνουργημάτων (εργαλεία, κεραμική, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, ειδώλια, οργανικά κατάλοιπα διατροφής). Παιχνίδι ρόλων στην τάξη: οι μαθητές ζουν στη Νεολιθική εποχή, συλλέγουν υλικά για την κατασκευή του σπιτιού τους και οργανώνουν την καθημερινότητά τους ή επιστρέφουν στο σπίτι και αφηγούνται στα μέλη της οικογένειας πώς πέρασαν τη μέρα τους.</p>
<p>Οι άνθρωποι στην Εποχή του Χαλκού</p> <p>Η Εποχή του Χαλκού στην Ανατολή και την Ελλάδα. Οι αλληλεπιδράσεις. Οι ανακτορικές κοινωνίες της εποχής του Χαλκού στο Αιγαίο και ο πολιτισμός τους.</p>	<p>Να γνωρίσουν και να μπορούν να περιγράψουν τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινωνιών που αναπτύχθηκαν στην Ανατολή και στο Αιγαίο και να συζητήσουν τους λόγους της ακμής τους κατά την εποχή του Χαλκού.</p> <p>Να ανακαλύψουν όψεις της ζωής των ανθρώπων της εποχής του</p>	<p>Εποχή Χαλκού, χαλκός, μπρούντζος, κοινωνίες στην Ανατολή: Αίγυπτος – Μεσοποταμία, ανακάλυψη του τροχού, πολιτιστική αλληλεπίδραση, Κυκλαδικός πολιτισμός, Μινωικός</p>	<p>Χρόνος, χώρος, συνέχεια και αλλαγή, αιτιότητα, ιστορικές πηγές (αρχαιολογικά κατάλοιπα, οπτικές, οπτικοακουστικές πηγές), ιστορική σημαντικότητα, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Εργασία σε ομάδες με πρωτογενείς και δευτερογενείς οπτικές πηγές (φωτογραφίες τεχνουργημάτων, αναπαραστάσεις χρήσης) και χάρτες που αναδεικνύουν: α) όψεις της καθημερινής ζωής και της κοινωνικής οργάνωσης στην Ανατολή και στο Αιγαίο (πόλεις, ανάκτορα), β) τεχνολογικές εξελίξεις (επεξεργασία μετάλλων, χρήση τροχού, γραφή), γ) ναυτιλία, εμπόριο και</p>

<p>Κοινωνική και οικιστική οργάνωση, οικονομία, θρησκεία, ιδεολογία, γραφή,</p>	<p>Χαλκού στο Αιγαίο (οικονομία, εμπόριο, ιδεολογία, κοινωνική ιεραρχία, αρχιτεκτονική, θρησκεία, ταφικά έθιμα, γραφή) μέσα από τη μελέτη των υλικών καταλοίπων που αφορούν στις προϊστορικές κοινωνίες των Κυκλάδων, της μινωικής Κρήτης και της μυκηναϊκής Ελλάδας.</p> <p>Να εξετάσουν και να συγκρίνουν τις λειτουργίες και το ρόλο των ανακτορικών κέντρων στη μινωική Κρήτη και τη μυκηναϊκή Ελλάδα και να εξαγάγουν συμπεράσματα για το ανακτορικό σύστημα.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη σχέση των κοινωνιών του Αιγαίου με τις αντίστοιχες της Ανατολής. Να αναγνωρίσουν τη διακίνηση ιδεών, αγαθών και καλλιτεχνικών επιρροών στο Αιγαίο κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, όπως αυτές μαρτυρούνται από τον υλικό πολιτισμό.</p>	<p>πολιτισμός, Μυκηναϊκός πολιτισμός, γραφή, ιερογλυφικά, Γραμμική Α΄ και Β΄, κοινωνική οργάνωση, θρησκεία, μινωικά ανάκτορα, μυκηναϊκά ανάκτορα και ακροπόλεις, εμπόριο, ανταλλαγές, ναυτιλία</p>		<p>ανταλλαγές. Παρατήρηση, περιγραφή, σύγκριση- και συζήτηση των δεδομένων.</p> <p>Δραστηριότητα κατανόησης των ιστορικών εννοιών «κυκλαδικός», «μινωικός», «μυκηναϊκός πολιτισμός». Αντιστοίχιση των εννοιών με εικόνες (οικισμοί, πόλεις, ανάκτορα, ακροπόλεις, αγγεία, όπλα, κοσμήματα, λατρευτικά αντικείμενα) ενδεικτικές του χρόνου, του τόπου και της έκφρασης κάθε πολιτισμού.</p> <p>Εναλλακτικά: Διοργάνωση μουσειακής έκθεσης στην τάξη με το ίδιο θέμα και με την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών, των δασκάλων και των γονέων και κηδεμόνων τους.</p> <p>Επίσκεψη σε μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους που παρουσιάζουν ευρήματα από την Εποχή του Χαλκού στην Ελλάδα και έρευνα-μελέτη σε ομάδες συγκεκριμένων κατηγοριών τεχνουργημάτων.</p> <p>Φύλλο εργασίας με οπτικές πηγές (φωτογραφίες, αναπαραστάσεις) του ανακτόρου της Κνωσού και της Ακρόπολης των Μυκηνών. Συζήτηση για τις ομοιότητες και διαφορές σε συνάρτηση με τις χρήσεις των χώρων και τις λειτουργίες των ανακτόρων.</p>
---	--	--	--	---

				<p>Ομαδική διαθεματική προσέγγιση στο μάθημα των καλλιτεχνικών και κατασκευές με διάφορες τεχνικές (π.χ. κολάζ) ενός πολύπλοκου κτίσματος (Κνωσός) ή μιας εντυπωσιακής πύλης (Μυκήνες).</p> <p>Μελέτη οπτικών πηγών με μνημεία και τεχνουργήματα που υποδεικνύουν τις σχέσεις των μινωικών και μυκηναϊκών κοινωνιών με την Ανατολή και την Αίγυπτο και τις μεταξύ τους επιρροές. Παιχνίδι ρόλων με θέμα: Είσαι έμπορος στην μινωική Κρήτη. Γράφεις μια επιστολή με τα μέρη που επισκέφτηκες και τα προϊόντα και τα εργαλεία που αντάλλαξες.</p>
<p>Το τέλος των ανακτορικών κοινωνιών</p> <p>Η παρακμή και το τέλος των ανακτορικών κοινωνιών της μινωικής Κρήτης και της Μυκηναϊκής Ελλάδας. Η έναρξη της εποχής του Σιδήρου. Η μείωση του πληθυσμού, οι αλλαγές στην κοινωνική οργάνωση και την οικονομία, οι μετακινήσεις.</p>	<p>Να προβληματιστούν για τους λόγους της παρακμής των ανακτορικών κοινωνιών του Αιγαίου, να αποτιμήσουν τα αποτελέσματα της κατάρρευσής τους και να εξηγήσουν τις αλλαγές που επήλθαν.</p> <p>Να διερευνήσουν και να αξιολογήσουν τα χαρακτηριστικά των πρώτων αιώνων της εποχής του Σιδήρου (1.200/1.100 έως το 900 π.Χ.) στον ελλαδικό χώρο σε οικιστικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο και στη ζωή των ανθρώπων.</p>	<p>Παρακμή των ανακτορικών κοινωνιών, καταστροφή ανακτόρων, Εποχή Σιδήρου, μεταλλουργία σιδήρου, πληθυσμιακές μεταβολές, μετακινήσεις, Α' αποικισμός, κτηνοτροφία, ακμή, παρακμή</p>	<p>Χώρος, συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά, ιστορικές πηγές, αιτιότητα, ιστορική ενσυναίσθηση, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Μελέτη σύντομων δευτερογενών γραπτών πηγών (αρχαιολογικά κείμενα) με διαφορετικές ερμηνείες για την κατάρρευση των μινωικών και μυκηναϊκών ανακτορικών κοινωνιών και του πολιτισμού τους. Συζήτηση για τα αποτελέσματα των μεταβολών.</p> <p>Μελέτη χάρτη με τις θέσεις κατοίκησης της νέας περιόδου. Εντοπισμός των μετακινήσεων προς την Ιωνία. Εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Μελέτη σύντομης δευτερογενούς γραπτής πηγής για τα χαρακτηριστικά της εποχής μετά το τέλος των ανακτόρων και</p>

				<p>συζήτηση για τις αλλαγές.</p> <p>Δραστηριότητες ενσυναίσθησης με θέματα όπως: «Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματά σας αν ζούσατε εκείνη την εποχή και: α. Ετοιμαζόσασταν να φύγετε από την πατρίδα σας για να αποικήσετε σε ένα νέο τόπο; β. Αλλάζατε επάγγελμα για να επιβιώσετε και από τεχνίτης ή έμπορος γινόσασταν κτηνοτρόφος; γ. Αναγκαζόσασταν να ζήσετε σε πολύ μικρά χωριά αντί σε μεγάλους οικισμούς όπως συνέβαινε παλιά;»</p>
--	--	--	--	---

4. ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

(5-6 διδακτικές ώρες)

4.1 Η γεωμετρική και η αρχαϊκή εποχή

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η αρχαιότητα και οι εποχές της Ιστορικοί χρόνοι και η	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να κατανοήσουν και να περιγράψουν τις διαφορές μεταξύ προϊστορίας και ιστορίας.	Γεωμετρική εποχή, Αρχαϊκή εποχή, Κλασική εποχή, Ελληνιστική εποχή,	Ιστορικός χρόνος, ιστορικές πηγές (γραπτές πηγές, μνημεία,	Μελέτη παράλληλων χρονογραμμών με τις βασικές εξελίξεις κατά τη διάρκεια των προϊστορικών και των ιστορικών χρόνων, με τις χρονικές τομές και

<p>περιοδολόγηση. Οι ιστορικές πηγές. Τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα – σταθμοί.</p>	<p>Να διακρίνουν τα είδη των πηγών που χρησιμοποιεί ο αρχαιολόγος και ο ιστορικός για να αντλήσουν πληροφορίες για την αρχαιότητα.</p>	<p>γραπτές μαρτυρίες, αρχαιολογικά κατάλοιπα</p>	<p>τεχνουργήματα, ιστορικές μελέτες), ιστορική σημαντικότητα</p>	<p>σημαντικά γεγονότα της αρχαιότητας (ομηρικά έπη, αποικισμοί, Ολυμπιακοί Αγώνες, Περσικοί πόλεμοι, Ακρόπολη Αθηνών, Πελοποννησιακός Πόλεμος, εκστρατεία Αλέξανδρου κλπ). Συζήτηση για τον ρόλο των γραπτών κειμένων στην μελέτη της ιστορίας σε σχέση με τα αρχαιολογικά ευρήματα.</p> <p>Φύλλο εργασίας με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές (αρχαιολογικά ευρήματα, ομηρικά έπη, επιγραφές και αναφορές σύγχρονων μελετητών) με σκοπό οι μαθητές να τις ταξινομήσουν.</p>
<p>Η γεωμετρική εποχή</p> <p>Η κοινωνία και οικονομία κατά τη γεωμετρική εποχή. Η οικιστική οργάνωση. Οι πληθυσμιακές μετακινήσεις. Ο θεσμός της βασιλείας. Ο υλικός πολιτισμός. Τα ομηρικά έπη.</p>	<p>Να αναζητήσουν μέσα από πηγές και να συνοψίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου αναφορικά με την οικιστική και κοινωνική οργάνωση και την οικονομία.</p> <p>Να κατανοήσουν και να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά της βασιλείας κατά τη Γεωμετρική εποχή.</p> <p>Να σχολιάσουν τα χαρακτηριστικά της γεωμετρικής εποχής μέσα από τη μελέτη του υλικού πολιτισμού της περιόδου.</p> <p>Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά του «γεωμετρικού ρυθμού».</p>	<p>Γεωμετρική εποχή, γεωμετρική τέχνη, οικισμοί, ομηρικά έπη, θρησκεία, γεωργία, κτηνοτροφία, μετανάστευση, εμπόριο, βασιλεία, ταφικά έθιμα</p>	<p>Χρόνος, ιστορικές πηγές (αρχαιολογικά κατάλοιπα, γραπτές πηγές, οπτικές πηγές), ομοιότητα και διαφορά, συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Μελέτη οπτικών πηγών (χάρτες, κατόψεις οικισμών και σπιτιών) και σύγκριση των πληροφοριών για την οικιστική οργάνωση με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της προϊστορικής περιόδου.</p> <p>Μελέτη μεταφρασμένων αποσπασμάτων από τα ομηρικά έπη αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της περιόδου (βασιλεία, ταφικά έθιμα, πόλεμος) και σύγκρισή τους με τα δεδομένα της προϊστορικής περιόδου.</p> <p>Φύλλο εργασίας από τον/την εκπαιδευτικό ή κολάζ που φτιάχνουν οι μαθητές-τριες με χαρακτηριστικά αντικείμενα της Γεωμετρικής περιόδου (χρηστικά αγγεία, ταφικοί αγγεία,</p>

				ομοιώματα ναών, πυξίδες). Συζήτηση για τη χρήση τους (θρησκευτική, καθημερινότητα, ταφική) και τις πληροφορίες που παρέχουν οι παραστάσεις τους (ταφικά έθιμα, πόλεμος, μυθολογία). Τα παιδιά δημιουργούν τα δικά τους έργα, με βάση το υλικό που έχουν μελετήσει, ζωγραφίζοντας αγγεία με γεωμετρικά σχέδια και ανθρωπόμορφες παραστάσεις με σχήματα.
<p>Η εμφάνιση της πόλης-κράτους στην Αρχαϊκή εποχή</p> <p>Η συγκρότηση των πόλεων-κρατών. Οι τρόποι κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης και τα πολιτεύματα. Η Αθήνα και η Σπάρτη. Οι νομοθέτες και οι μεταρρυθμίσεις.</p>	<p>Να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά της πόλης-κράτους και να επιχειρηματολογήσουν για τη σημασία της κατά την αρχαϊκή περίοδο.</p> <p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη των πολιτευμάτων και να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Να συγκρίνουν το πολίτευμα της ολιγαρχίας στη Σπάρτη και το πολίτευμα της δημοκρατίας στην Αθήνα και να επισημάνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές.</p>	<p>Αρχαϊκή εποχή, πόλη-κράτος, συνοικισμός, οπλιτική φάλαγγα, βασιλιάς, ευγενείς, πολιτεύματα, αριστοκρατία, ολιγαρχία, τυραννίδα, δημοκρατία, δουλεία, νομοθέτες, Σεισάχθεια</p>	<p>ιστορικές πηγές (πρωτογενείς και δευτερογενείς γραπτές πηγές, τεχνουργήματα), συνέχεια και αλλαγή, αιτιότητα, σημαντικότητα, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Φύλλο εργασίας με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές (αρχαιολογικά ευρήματα, επιγραφές και αναφορές σύγχρονων μελετητών) με σκοπό οι μαθητές-τριες να παραγάγουν ιστορικές αφηγήσεις για όψεις της αρχαϊκής περιόδου σχετικά με ζητήματα οργάνωσης και διοίκησης των πόλεων-κρατών (πολιτεύματα, στρατός-φάλαγγα, κοινωνικές τάξεις).</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με τις διαφορές των πολιτευμάτων. Ακροστιχίδες, αντιστοιχίσεις, σταυρόλεξα, πίνακες διπλής εισόδου.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων με θέμα «Σκέφτομαι και λειτουργώ ως πολίτης στο πλαίσιο της δημοκρατίας/ ολιγαρχίας/ αριστοκρατίας/ τυραννίδας» μετά από συζήτηση για τα χαρακτηριστικά των πολιτευμάτων και την επίδρασή τους στη</p>

				ζωή των ανθρώπων. Δραματοποίηση – Παιχνίδι ρόλων με θέμα «Σκέφτομαι και λειτουργώ ως πολίτης». Παραγωγή ιστορικού αφηγήματος: Ένας Σπαρτιάτης και ένας Αθηναίος αφηγούνται ο ένας στον άλλο μια μέρα στην πόλη τους.
<p>Οικονομία και κοινωνία την Αρχαϊκή περίοδο</p> <p>Η διεύρυνση του ελληνικού κόσμου μέσω του Β΄ Αποικισμού και της ανάπτυξης του εμπορίου. Οι εξελίξεις στην οικονομία. Η αγροτική ζωή. Ο Ησίοδος.</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι τα αίτια του Β΄ Αποικισμού ήταν σύνθετα και να είναι σε θέση να τα ιεραρχήσουν και να τα συνδέσουν μεταξύ τους.</p> <p>Να προβληματιστούν για τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι μετανάστευαν στο παρελθόν.</p> <p>Να συνδέσουν την ανάπτυξη των εμπορικών ανταλλαγών με τις αλλαγές στην κοινωνική οργάνωση, την οικονομία, τα πολιτεύματα και την τέχνη.</p> <p>Να μπορούν να εντοπίσουν στον χάρτη τη θέση των νέων πόλεων που ιδρύθηκαν την αρχαϊκή περίοδο και να εξηγήσουν το πλαίσιο της σχέσης και τους δυνατούς δεσμούς των μητροπόλεων με τις αποικίες.</p>	<p>Β΄ Αποικισμός, γεωργία, κτηνοτροφία, δουλεία, εμπόριο, ανταλλαγές, αποικισμοί, μητρόπολη, αποικία, νομίσματα.</p>	<p>Χώρος, αιτιότητα, ιστορικές πηγές (γραπτές πηγές, αρχαιολογικά ευρήματα), ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Φύλλο εργασίας με (σύντομες δευτερογενείς) γραπτές πηγές που αναδεικνύουν τα αίτια του Β΄ Αποικισμού και συζήτηση για τα αποτελέσματά του.</p> <p>Εργασία σε ομάδες με πηγές και αρχαιολογικά ευρήματα που δείχνουν τις αλλαγές που επέφεραν οι εμπορικές ανταλλαγές στην καθημερινή ζωή, την οικονομία, στην κοινωνική και πολιτική οργάνωση.</p> <p>Μελέτη ιστορικών χαρτών με τη θέση μητροπόλεων και αποικιών του 7^{ου} και 6^{ου} π.Χ. αιώνα και σύντομων δευτερογενών πηγών για τη διαδικασία του αποικισμού.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Οι μαθητές-τριες συζητούν γιατί πρέπει να μεταναστεύσουν, ρωτούν το μαντέιο για την καταλληλότερη τοποθεσία, οργανώνουν την τελετή αναχώρησης, μεταφέρουν τον βωμό και το «ιερό πυρ»</p>

				στη νέα πατρίδα.
<p>Ο πολιτισμός της αρχαϊκής περιόδου</p> <p>Η αρχαία θρησκεία και τα ιερά. Οι πανελλήνιοι αγώνες. Η επανεμφάνιση της γραφής. Ο πνευματικός και υλικός πολιτισμός.</p>	<p>Να διερευνήσουν στοιχεία της θρησκείας της περιόδου και να τα διασυνδέσουν με τα πανελλήνια ιερά και τα μαντεία.</p> <p>Να εξετάσουν στοιχεία από την ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων, να εκτιμήσουν τη σημασία τους για τις κοινωνίες της αρχαίας Ελλάδας και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές στη διοργάνωση των αγώνων τότε και σήμερα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της χρήσης της αλφαβητικής γραφής ως μέσου επικοινωνίας και όχι μόνο καταγραφής.</p> <p>Να ανακαλύψουν και να περιγράψουν συνοπτικά τα χαρακτηριστικά της αρχαϊκής τέχνης και να εξαγάγουν συμπεράσματα για τη ζωή των ανθρώπων μέσα από τη μελέτη του υλικού πολιτισμού της περιόδου.</p>	<p>Πανελλήνια ιερά και μαντεία, αθλητικοί αγώνες (Ολυμπιακοί αγώνες), θρησκεία – λατρεία, αρχαϊκή τέχνη, αλφαβητική γραφή, καθημερινός βίος, μνημειακή αρχιτεκτονική, δωρικός και ιωνικός ρυθμός, γλυπτική, αγγειογραφία, ποίηση, επιστήμες και φιλοσοφία</p>	<p>Χώρος, ιστορικές πηγές (υλικά τεκμήρια), συνέχεια και αλλαγή, αιτιότητα, ομοιότητα και διαφορά, ιστορική σημαντικότητα, ενσυναίσθηση.</p>	<p>Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών οπτικών πηγών (αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, αναστηλωμένοι ναοί και αρχιτεκτονικές τους αναπαραστάσεις, παραστάσεις θεοτήτων στη γλυπτική και κεραμική, χάρτες με πανελλήνια ιερά και μαντεία) και συζήτηση για τη σημασία της θρησκείας στη ζωή των αρχαίων.</p> <p>Παρατήρηση αναπαραστάσεων για τα ολυμπιακά αθλήματα σε αρχαιολογικά ευρήματα και εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών με τα σημερινά αθλήματα. Συζήτηση για τη σημασία του αθλητισμού και των Ολυμπιακών Αγώνων κατά την αρχαιότητα και τους λόγους αναβίωσής τους στη σύγχρονη εποχή.</p> <p>Παρατήρηση επιγραφών με αλφαβητική γραφή, ανάγνωση του κειμένου τους (σε μετάφραση) και σύγκρισή τους με κείμενα καταλόγων σε πινακίδες της γραμμικής Β'. Εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Μελέτη οπτικών πηγών από την αρχαϊκή γλυπτική, κεραμική και μικροτεχνία (τεχνουργήματα) και συζήτηση για τα χαρακτηριστικά και τις χρήσεις τους. Εναλλακτικά: επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, καθώς επίσης έρευνα σε ομάδες για</p>

				<p>ζητήματα που αφορούν στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική, τη θρησκεία και την καθημερινή ζωή με αφορμή συγκεκριμένα αρχαιολογικά ευρήματα.</p> <p>Εικαστική δραστηριότητα: Οι μαθητές-τριες επιλέγουν παραστάσεις αγγείων και δημιουργούν τα δικά τους μελανόμορφα ή ερυθρόμορφα αγγεία βάφοντας με κόκκινη ή μαύρη καραμπογιά τις φιγούρες και το φόντο διαφορετικών τύπων αρχαίων αγγείων.</p>
--	--	--	--	---

4.2 Η Κλασική εποχή (10-11 διδακτικές ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Οι Περσικοί Πόλεμοι</p> <p>Το περσικό κράτος. Η Ιωνική Επανάσταση. Η σύγκρουση Ελλήνων και Περσών: οι εκστρατείες, οι μάχες και οι ναυμαχίες. Οι συνέπειες των</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να αντιληφθούν τις διαφορές ανάμεσα στον ελληνικό και στον περσικό κόσμο σε πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο.</p> <p>Να μελετήσουν τα κυριότερα γεγονότα του πολέμου ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις και τους</p>	<p>Περσικό κράτος, ιωνική επανάσταση, μοναρχία, απολυταρχικό πολίτευμα, επανάσταση, ανεξαρτησία, εκστρατεία, πόλεμος, στρατός,</p>	<p>Χρόνος, χώρος, ιστορικές πηγές (γραπτές και οπτικοακουστικές πηγές), αιτιότητα, ομοιότητα και διαφορά, ενσυναίσθηση</p>	<p>Μελέτη μικρών διασκευασμένων αποσπασμάτων από τον Ηρόδοτο για τα χαρακτηριστικά των Περσών και σύγκριση με τα ήδη γνωστά ιστορικά δεδομένα για την ελληνική κοινωνία στην αρχαϊκή εποχή.</p> <p>Μελέτη χρονογραμμής με τα βασικά γεγονότα των Περσικών Πολέμων και</p>

<p>Περσικών Πολέμων.</p>	<p>Πέρσες, όπως επίσης να αξιολογήσουν τα αίτια και τις συνέπειες των Περσικών πολέμων.</p> <p>Να αναλύσουν τις συνθήκες, τις διαφορές και τις ομοιότητες των πολεμικών συγκρούσεων σε στεριά και θάλασσα και να τις συγκρίνουν με το παρόν.</p> <p>Να προβληματιστούν για τις επιπτώσεις του πολέμου στη ζωή των ανθρώπων μελετώντας κρίσιμες καταστάσεις από τους Περσικούς Πολέμους.</p> <p>Να αντιπαραβάλουν και να αξιολογήσουν τη συμβολή των ηγετών και των στρατιωτών στην έκβαση μιας μάχης ή ενός πολέμου.</p>	<p>ιππικό, μάχη, ναυμαχία, συμμαχία, υποδούλωση, τριήρης, στρατιωτική φάλαγγα, Αθήνα, Σπάρτη.</p>		<p>μελέτη ιστορικού χάρτη για την τοποθέτηση των υποκειμένων της δράσης στον ιστορικό χώρο της αρχαιότητας (Ανατολή – Μεσόγειος). Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με αξιοποίηση στοιχείων για τον χώρο, τον χρόνο, τα αίτια, τα αποτελέσματα και τους πρωταγωνιστές των φάσεων του πολέμου.</p> <p>Αξιοποίηση γραπτών ή οπτικοακουστικών πηγών (ντοκιμαντέρ, ταινίες) σχετικά με συγκεκριμένες μάχες - ναυμαχίες των περσικών πολέμων και συζήτηση των χαρακτηριστικών τους. Σχεδίαση με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού της διάταξης των αντίπαλων δυνάμεων.</p> <p>Παιχνίδια ρόλων και δραστηριότητες ενσυναίσθησης με θέματα σχετικά με τη ζωή των προσφύγων Αθηναίων (π.χ. των παιδιών) στην Τροιζήνα, τις αντιδράσεις για την καταστροφή της Αθήνας ή για άλλα ζητήματα σχετικά με τις απώλειες του πολέμου.</p> <p>Μελέτη γραπτής πηγής για τη διαφωνία Θεμιστοκλή-Ευρυβιάδη και αγώνας επιχειρηματολογίας σχετικά με την κατάλληλη στρατηγική πριν την ναυμαχία στη Σαλαμίνα. Αντιπαραβολή και συζήτηση για τη συμβολή των απλών στρατιωτών και ναυτών του ελληνικού και του περσικού στρατού στην έκβαση</p>
--------------------------	--	---	--	--

				του πολέμου.
<p>Από τη Δηλιακή Συμμαχία στην Αθηναϊκή Ηγεμονία</p> <p>Η ισχυροποίηση της Αθήνας. Η Δηλιακή Συμμαχία: οι συμμαχικές πόλεις, οι υποχρεώσεις, η σταδιακή εξάρτηση και οι παρεμβάσεις στο εσωτερικό τους.</p>	<p>Να αναζητήσουν τους σκοπούς ίδρυσης της Α΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας και να εξηγήσουν τη σταδιακή της μετατροπή της σε ηγεμονία.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις πολιτικές των Αθηναίων απέναντι στους συμμάχους και να τις ερμηνεύσουν στο πλαίσιο της εποχής.</p>	<p>Δηλιακή Συμμαχία, αθηναϊκή ηγεμονία, αυτονομία, υπογραφή ειρήνης, ναυτικό, συμμαχικό ταμείο.</p>	<p>Χώρος, αιτιότητα, συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Μελέτη αποσπάσματος από την «Ιστορία» του Θουκυδίδη για τον σκοπό της Δηλιακής Συμμαχίας και σχολιασμός των επιχειρημάτων.</p> <p>Μελέτη χάρτη με τις πόλεις που ανήκουν στην Αθηναϊκή Συμμαχία, και διάκρισή τους ανάλογα με τις εισφορές τους στη συμμαχία (χρήματα, πλοία). Εξαγωγή συμπερασμάτων για τις υποχρεώσεις των συμμάχων.</p> <p>Σχολιασμός των συνεπειών της μεταφοράς του ταμείου από τη Δήλο στην Αθήνα και αξιολόγηση των αντιδράσεων των πόλεων-συμμάχων.</p>
<p>Η Αθηναϊκή Δημοκρατία και κοινωνία</p> <p>Η εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Αθήνα. Η συμβολή του Κλεισθένη. Τα όργανα και οι θεσμοί. Εξουσία και πολιτικά δικαιώματα. Οι κοινωνικές τάξεις. Πολίτες-μέτοικοι-</p>	<p>Να κατανοήσουν και να επεξεργαστούν τα χαρακτηριστικά και την ιδιαιτερότητα της αθηναϊκής δημοκρατίας.</p> <p>Να συγκρίνουν την αθηναϊκή δημοκρατία με τις σύγχρονες δημοκρατίες.</p> <p>Να διακρίνουν τις κοινωνικές τάξεις στην Αθήνα, τη θέση και τα δικαιώματά τους και να εξηγήσουν τη διαφοροποίηση</p>	<p>Δημοκρατία, δικαιώματα, Εκκλησία του Δήμου, φυλές, Βουλή των 500, βουλευτές, στρατηγοί, οστρακισμός, δικαστές, πολίτης, μέτοικος, δούλος, εκπαίδευση, παιδαγωγός</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά, ιστορικές πηγές (αρχαιολογικά ευρήματα, δευτερογενείς γραπτές πηγές)</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με τα χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος (θεσμοί, όργανα, δικαστήρια, αρμοδιότητες, εξουσίες).</p> <p>Μελέτη μικρών αποσπασμάτων από γραπτές πηγές (π.χ. Αριστοτέλης, Πλούταρχος) για την Αθηναϊκή Δημοκρατία και αρχαιολογικών αντικειμένων (όστρακα οστρακισμού, επιγραφές) και συζήτηση για τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις της αθηναϊκής δημοκρατίας με τις σημερινές. Καταγραφή των κύριων</p>

<p>δούλοι-γυναίκες. εκπαίδευση.</p>	<p>Η αυτή σε μια δημοκρατική πόλη.</p> <p>Να αντιπαραβάλουν την κοινωνική θέση των γυναικών με αυτή των ανδρών-πολιτών και να την ερμηνεύσουν στο πλαίσιο της εποχής της.</p> <p>Να εξετάσουν το εκπαιδευτικό σύστημα της Αθήνας για τα αγόρια και τα κορίτσια και να το συγκρίνουν με το αντίστοιχο της Σπάρτης και το σημερινό.</p>			<p>χαρακτηριστικών της αθηναϊκής και της σύγχρονης δημοκρατίας σε δίστηλο πίνακα.</p> <p>Δημιουργία κοινωνικής πυραμίδας της Αρχαίας Αθήνας (πολίτες, μέτοικοι, δούλοι, γυναίκες) και σχολιασμός της.</p> <p>Μελέτη οπτικών πηγών (από την αρχαία ελληνική τέχνη) και δευτερογενών γραπτών πηγών για τη θέση της γυναίκας και των δούλων στην αρχαία Αθήνα και εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Συζήτηση σε ομάδες για την εκπαίδευση των παιδιών στην Αθήνα και τη Σπάρτη και για τις διαφορές με τα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα.</p>
<p>Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος</p> <p>Η σύγκρουση της Αθηναϊκής και της Πελοποννησιακής Συμμαχίας. Οι επιπτώσεις στην Αθήνα και την Ελλάδα. Η Ηγεμονία της Σπάρτης. Οι πολιτικές και στρατιωτικές διαμάχες τον 4ο π.Χ. αιώνα.</p>	<p>Να αναγνωρίσουν και να ερμηνεύσουν τα αίτια και τις αφορμές του Πελοποννησιακού Πολέμου λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο της εποχής.</p> <p>Να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα του Πελοποννησιακού Πολέμου και τις συνέπειες για τις αντιμαχόμενες πλευρές αλλά και για τις πολιτικές εξελίξεις στον ελληνικό κόσμο ως τον 4^οπ.Χ.</p>	<p>Αθηναϊκή Ηγεμονία, Σπαρτιατική Ηγεμονία, Πελοποννησιακός Πόλεμος, μακρά τείχη, λοιμός, εκστρατεία, ανακωχή, συνθήκη ειρήνης, τριάντα τύραννοι, ολιγαρχία</p>	<p>Χώρος, αιτιότητα, ομοιότητα - διαφορά, ιστορικές πηγές (πρωτογενείς και δευτερογενείς γραπτές πηγές, οπτικές, οπτικοακουστικές πηγές), ιστορική ενσυναίσθηση, ηθική διάσταση</p>	<p>Ανίχνευση της διάκρισης αιτίου και αφορμής μέσα από τη συζήτηση για τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες την εποχή του Πελοποννησιακού Πολέμου.</p> <p>Μελέτη χάρτη με τις πόλεις-κράτη που είχαν εμπλοκή στον πόλεμο και τις περιοχές που αυτός διεξήχθη (Αττική, Μακεδονία, Σικελία, Ελλήσποντος).</p> <p>Μελέτη (σύντομων) πρωτογενών και</p>

	<p>αιώνα.</p> <p>Να στοχαστούν για τις επιπτώσεις του Πελοποννησιακού Πολέμου στη ζωή των ανθρώπων (καθημερινότητα, πολίτευμα, οικονομία, επιβίωση) μέσα από την περίπτωση του Πελοποννησιακού Πολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν το ολιγαρχικό καθεστώς που επέβαλαν στην Αθήνα οι νικητές του πολέμου και να προβληματιστούν για τον τρόπο με τον οποίο οι Τριάнта Τύραννοι κυβέρνησαν την Αθήνα.</p>			<p>δευτερογενών γραπτών πηγών και συζήτηση για τις συνέπειες του πολέμου για την Αθήνα, την Σπάρτη (Σπαρτιατική Ηγεμονία) και τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο (διαμάχες, παρεμβάσεις Περσών).</p> <p>Μελέτη σχετικών οπτικών, οπτικοακουστικών ή γραπτών πηγών και δραστηριότητες ενσυναίσθησης, επιχειρηματολογίας ή παραγωγής προφορικού ή γραπτού ιστορικού λόγου, με αφορμή επίμαχα ή τραυματικά ζητήματα του πολέμου: α) οι δυσκολίες στην καθημερινή ζωή στην Αθήνα την εποχή του λοιμού και οι ανθρώπινες απώλειες, β) οι βιαιότητες των Αθηναίων εναντίον των κατοίκων της Μήλου ως παραδειγματική τιμωρία για την τήρηση ουδετερότητας και γ) οι βίαιες πρακτικές του καθεστώτος (Τριάнта Τύραννοι) που εγκαθίδρυσαν οι Σπαρτιάτες στην ηττημένη Αθήνα.</p>
<p>Ο πολιτισμός τον 5^ο και 4^ο αιώνα π.Χ.</p> <p>Η πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη την κλασική εποχή. Η καθημερινότητα, η θρησκεία, οι γιορτές, τα</p>	<p>Να διερευνήσουν τους βασικούς τομείς της πνευματικής ανάπτυξης στην κλασική εποχή (ποίηση, φιλοσοφία, ρητορική, ιστοριογραφία, θέατρο) και να εκτιμήσουν τη σημασία τους στο σύγχρονο κόσμο.</p>	<p>Κλασική εποχή, πνευματικός πολιτισμός, υλικός πολιτισμός, φιλοσοφία, ιστοριογραφία, ρητορική, τέχνη, αρχιτεκτονική,</p>	<p>Ιστορικές πηγές (υλικά τεκμήρια, μνημεία, γραπτές πηγές), σημαντικότητα, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ σχετικά με την πνευματική ανάπτυξη στην κλασική εποχή, σχολιασμός των ιστορικών πληροφοριών και αξιολόγηση της σημασίας τους στο παρελθόν και το παρόν.</p> <p>Δημιουργία και ανάπτυξη</p>

<p>συμπόσια. Τα έργα στην Ακρόπολη. Ο Παρθενώνας.</p>	<p>Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής, γλυπτικής και κεραμικής της κλασικής περιόδου και να τα συσχετίσουν με τις κοινωνικές, πολιτικές, θρησκευτικές και καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων.</p> <p>Να γνωρίσουν την ιστορία της Ακρόπολης και των μνημείων της και να τα συσχετίσουν με το πολιτικό, οικονομικό, θρησκευτικό και καλλιτεχνικό πλαίσιο της εποχής τους.</p> <p>Να εξετάσουν πτυχές της καθημερινής ζωής των Αρχαίων: ενδυμασία, διατροφή, ψυχαγωγία, θρησκεία (γιορτές, θυσίες).</p>	<p>γλυπτική, κεραμική, θέατρο, συμπόσια, γιορτές, θυσίες, καθημερινή ζωή, διατροφή, πολιτιστική κληρονομιά, Χρυσός Αιώνας, Ακρόπολη, Παρθενώνας.</p>		<p>ενοιολογικού χάρτη με τις εξής βασικές έννοιες: ποίηση, φιλοσοφία, ρητορική, ιστοριογραφία, αρχιτεκτονική, γλυπτική, κεραμική.</p> <p>Παρατήρηση οπτικών και ψηφιακών πηγών για την αρχιτεκτονική, γλυπτική, κεραμική της περιόδου. Συζήτηση για τα χαρακτηριστικά τους και εξαγωγή συμπερασμάτων για τις χρήσεις τους. Εναλλακτικά: Επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της περιοχής και αναζήτηση, έρευνα και μελέτη επιλεγμένων εκθεμάτων σχετικών με τις κοινωνικές, πολιτικές, θρησκευτικές και καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων.</p> <p>Παρακολούθηση σε βίντεο της ψηφιακής αναπαράστασης της Ακρόπολης (ενδεικτικά: https://www.youtube.com/watch?v=1T4x-WVEVb4) και καταγραφή σε φύλλο εργασίας των οικοδομημάτων της. Εναλλακτικά: Αξιοποίηση της μουσειοσκευής του Κέντρου Μελετών Ακρόπολης για το ίδιο θέμα ή βιβλίων για παιδιά (π.χ. Κ. Χατζηασλάνη, (2000), <i>Περίπατοι στον Παρθενώνα</i>. Ίδρυμα Μελίνα Μερκούρη, Μ. Κορρές, (1994), <i>Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα</i>. Αθήνα: Μέλισσα).</p>
---	--	--	--	--

				<p>Συζήτηση για τους τεχνίτες και την τεχνολογία της εποχής, τα υλικά και το κόστος κατασκευής των οικοδομημάτων της Ακρόπολης.</p> <p>Μελέτη (σύντομων δευτερογενών) γραπτών πηγών και οπτικών πηγών σχετικών με την ενδυμασία, τη διατροφή, τα σπίτια, τις γιορτές και τα συμπόσια στην Αρχαία Ελλάδα. Σύνθεση σύντομης ιστορίας για ένα συμπόσιο σε αθηναϊκό σπίτι. Εναλλακτικά: θεατρικό παιχνίδι αναπαράστασης ενός αρχαίου συμποσίου.</p>
<p>Το βασίλειο της Μακεδονίας και η εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου</p> <p>Η Ελλάδα τον 4^ο αιώνα. Η άνοδος της Μακεδονίας. Η οργάνωση μακεδονικού κράτους. Οι σχέσεις με την Νότια Ελλάδα. Ο Φίλιππος και ο Μέγας Αλέξανδρος. Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου. Οι σημαντικές μάχες. Η δημιουργία του</p>	<p>Να κρίνουν τη θέση της Αρχαίας Μακεδονίας στον αρχαίο κόσμο πριν από την άνοδο του Φιλίππου στην εξουσία.</p> <p>Να ερμηνεύσουν τις σχέσεις της Μακεδονίας με τις ελληνικές πόλεις-κράτη με κριτήριο τα πολιτεύματα, τον υλικό πολιτισμό, την εκπαίδευση και τη θρησκεία.</p> <p>Να αξιολογήσουν την πολιτική και στρατιωτική προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου μέσα από την επεξεργασία ιστορικών δεδομένων για την εκστρατεία</p>	<p>Βασίλειο Μακεδονίας, αγροτική κοινωνία, μακεδονική φάλαγγα, μακεδονική ηγεμονία, στρατιωτική οργάνωση, εκστρατεία, ανεξίθρησκία, Περσικό κράτος, Ινδία, εταίροι, εξελληνισμός, πολυπολιτισμικότητα, οικουμενικότητα</p>	<p>Χώρος, χρόνος, ομοιότητα και διαφορά, ιστορικές πηγές (γραπτές πηγές, αρχαιολογικά ευρήματα, μνημεία), αιτιότητα, πολυπρισματικότητα, ιστορική σημαντικότητα.</p>	<p>Μελέτη χάρτη και χρονογραμμής με θέμα την εξέλιξη του κράτους της Μακεδονίας από τον 7^ο έως τον 4^ο αιώνα. Περιγραφή της γεωγραφικής του θέσης και των συνόρων του.</p> <p>Έρευνα σε ομάδες με φύλλα εργασίας που περιλαμβάνουν αρχαιολογικά ευρήματα από τη Μακεδονία (Αιγές, Πέλλα, τις αποικίες των πόλεων-κρατών της νότιας Ελλάδας) και εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τους διαφορετικούς κατοίκους στη Μακεδονία. Εναλλακτικά: Επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της Μακεδονίας στις περιπτώσεις που το θέμα συνδέεται με</p>

οικουμενικού κράτους.	<p>στην Ανατολή.</p> <p>Να αποτιμήσουν την ιστορική σημασία της επέκτασης των Ελλήνων στην Ανατολή λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο της εποχής.</p> <p>Να ερευνήσουν και να συζητήσουν την απήχηση του Μ. Αλεξάνδρου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.</p>			<p>την τοπική ιστορία.</p> <p>Μελέτη χρονογραμμής και χαρτών διαφορετικού τύπου (ιστορικών, πολιτικών, γεωφυσικών) με θέμα την εκστρατεία του Μ. Αλέξανδρου στην Ανατολή (χώρες, θέσεις μαχών, πόλεις, τοπωνύμια). Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ, ανάγνωση αποσπασμάτων παιδικών βιβλίων και αντικρουόμενων γραπτών πηγών σχετικών με τη στρατιωτική δράση του Αλέξανδρου, τις πολιτικές που υιοθέτησε για τη διοίκηση του κράτους.</p> <p>Παρατήρηση συμβατικού ή ψηφιακού χάρτη και καταγραφή των πόλεων που ίδρυσε ο Μ. Αλέξανδρος. Σχολιασμός της σημασίας της ίδρυσης των πόλεων για τον εξελληνισμό της Ασίας.</p> <p>Έρευνα σε ομάδες για την επιρροή του Μ. Αλεξάνδρου μετά την εποχή του ως σήμερα και εντοπισμός χαρακτηριστικών περιπτώσεων όπως τα ονόματα πόλεων, ανθρώπων, τη ζωγραφική, τη λογοτεχνία, το θέατρο σκιών (Καραγκιόζης), τη λαϊκή τέχνη, τον κινηματογράφο.</p>
-----------------------	---	--	--	---

4.3 Η Ελληνιστική Εποχή (3-4 διδακτικές ώρες)				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Τα ελληνιστικά βασίλεια</p> <p>Τα κράτη των διαδόχων. Η διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και οι πόλεις-κέντρα του ελληνιστικού κόσμου. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα. Το βασίλειο της Ηπείρου. Οι Συμπολιτείες.</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να εξετάσουν τους λόγους της διαίρεσης της αυτοκρατορίας του Μ. Αλέξανδρου και της δημιουργίας των ελληνιστικών βασιλείων.</p> <p>Να διερευνήσουν τα αίτια των αλληπάλληλων συγκρούσεων στην Ανατολή (μεταξύ των ελληνιστικών βασιλείων) και στον ελλαδικό χώρο (Μακεδονία, συμπολιτείες, Σπάρτη) και να προβληματιστούν για τις συνέπειές τους.</p> <p>Να γνωρίσουν την εκστρατεία του Πύρρου και να αποτιμήσουν τις στρατιωτικές του επιλογές.</p>	<p>Ελληνιστικά βασίλεια, διάδοχοι, διάσπαση, συγκρούσεις, μοναρχία, βασίλειο Αιγύπτου, βασίλειο Συρίας, βασίλειο Περγάμου, Αλεξάνδρεια, βασίλειο Μακεδονίας, βασίλειο Ηπείρου, Συμπολιτείες (Αιτωλική, Αχαϊκή)</p>	<p>Χώρος, χρόνος, αιτιότητα, συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Αξιοποίηση διαδραστικών χαρτών (π.χ. από το Φωτόδεντρο) με το κράτος του Αλεξάνδρου και τα ελληνιστικά βασίλεια. Συζήτηση για τους λόγους δημιουργίας και τα χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Μελέτη συμβατικών και ψηφιακών χαρτών και χρονογραμμών με τα σημαντικά γεγονότα και τις γεωγραφικές περιοχές ενδιαφέροντος (Ανατολή, κυρίως Ελλάδα, Ήπειρος, Ρώμη) και τις αλλαγές τους στο χρόνο από το τέλος της κλασικής εποχής ως τον 1^ο αιώνα π.Χ. Παραγωγή ιστορικών ερμηνευτικών κειμένων σχετικά με τα αίτια και τις συνέπειες των συγκρούσεων των κρατών της περιόδου.</p> <p>Μελέτη σύντομων γραπτών πηγών σε ομάδες για το βασίλειο Πύρρο (στρατηγικές ικανότητες, προσωπικότητα, δράση) και εξαγωγή συμπερασμάτων για τη πολιτική και στρατιωτική του δράση.</p>

<p>Ο πολιτισμός την Ελληνιστική περίοδο</p> <p>Η διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και οι σημαντικές πόλεις-κέντρα του ελληνιστικού κόσμου (Πέργαμος, Αλεξάνδρεια). Η καθημερινή ζωή. Οι επιστήμες, οι τέχνες, τα γράμματα, οι εφευρέσεις.</p>	<p>Να αποτιμήσουν την σημασία της μετανάστευσης ελληνικών πληθυσμών στην Ανατολή και τις σχέσεις που αυτοί ανέπτυξαν με τους γηγενείς πληθυσμούς. Να προβούν σε συγκρίσεις με προηγούμενα φαινόμενα μετανάστευσης στην αρχαιότητα και με το παρόν.</p> <p>Να μελετήσουν τον τρόπο ζωής των ανθρώπων στα ελληνιστικά βασίλεια και να τον συγκρίνουν με την κυρίως Ελλάδα την ίδια εποχή αλλά και στη διάρκεια των προηγούμενων αιώνων.</p> <p>Να μελετήσουν τις εξελίξεις στις τέχνες, τα γράμματα και στις επιστήμες στα ελληνιστικά χρόνια και να ερμηνεύσουν τη σημασία τους τόσο για τους ανθρώπους εκείνης της εποχής όσο και στο παρόν μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα.</p>	<p>Θρησκευτικός συγκρητισμός, μετανάστευση στην Ανατολή, ελληνιστική κοινή, πολυπολιτισμικές πόλεις, οικονομία, εμπόριο, λιμάνια, θαύματα του κόσμου, Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας, αρχιτεκτονική, πολεοδομία, πνευματικά κέντρα, εφευρέσεις, τεχνολογία, επιστήμες</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ομοιότητα και διαφορά, ιστορικές πηγές (πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, αρχαιολογικά ευρήματα)</p>	<p>Συζήτηση για τους λόγους μετακίνησης κατοίκων από την Ελλάδα στην Ανατολή, για τις σχέσεις ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες ανθρώπων στην Ελληνιστική εποχή και για την αξία και τα αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης των πολιτισμών (οικονομία, γλώσσα, θρησκεία, ιδέες). Σύγκριση με τις μετακινήσεις πληθυσμών (αποικισμοί) σε προηγούμενες περιόδους και σύνδεση με το παρόν.</p> <p>Εικονική περιήγηση σε πόλεις της Μικράς Ασίας (π.χ. Μίλητος): http://www.fhw.gr/choros/miletus/360vr/gr/index.html?hs=15) και συζήτηση για την εικόνα μιας ελληνιστικής πόλης (πολεοδομία, ναοί, αγορά, θέατρο).</p> <p>Μελέτη σύντομων γραπτών και οπτικών πηγών σε ομάδες με θέμα τον τρόπο ζωής (ψυχαγωγία, θρησκεία, εκπαίδευση, θέση της γυναίκας) στις πόλεις της Ανατολής και σύγκριση με αυτόν στις πόλεις του ελλαδικού χώρου.</p> <p>Έρευνα σε ομάδες για τα τρία από τα επτά θαύματα του κόσμου (Φάρος της Αλεξάνδρειας, Κολοσσός της Ρόδου και Βωμός του Δία Σωτήρα στην Πέργαμο) που έγιναν στα ελληνιστικά χρόνια. Επέκταση-συσχέτιση με τα άλλα τέσσερα θαύματα.</p> <p>Μελέτη οπτικών και δευτερογενών γραπτών πηγών για την λογοτεχνία, τις επιστήμες (π.χ. ιατρική) και την τεχνολογία της περιόδου (π.χ. σημαντικές εφευρέσεις). Συζήτηση για τη σημασία τους στο παρελθόν αλλά και στο παρόν και εξαγωγή συμπερασμάτων.</p>
--	---	--	---	--

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Κυνηγοί, αγρότες, ναύτες και τεχνίτες στο προϊστορικό Αιγαίο (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 3 του Προγράμματος Σπουδών για την Δ' Δημοτικού («Η προϊστορική εποχή») και έχει ως θέμα του την οικονομία των ανθρώπων στην προϊστορία: από το τροφosuλλεκτικό στο παραγωγικό στάδιο (γεωργία, κτηνοτροφία), αλλά και στην ανάπτυξη των ανταλλαγών, του εμπορίου, της βιοτεχνίας και των θαλάσσιων ταξιδιών. Μέσα από την επεξεργασία του συγκεκριμένου φακέλου οι μαθητές, με οδηγό τον υλικό πολιτισμό της περιόδου, θα διερευνήσουν τις οικονομικές δραστηριότητες και τα επαγγέλματα στην προϊστορική περίοδο, θα εκτιμήσουν την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον στην εξεύρεση τροφής και πόρων, θα διαπιστώσουν τους διαφορετικούς τρόπους, τρόπους και συνθήκες παραγωγής και τις αλλαγές τους στο χρόνο.

Από το σπήλαιο των Πετραλώνων στα μυκηναϊκά ανάκτορα (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 3 του Προγράμματος Σπουδών για την Δ' Δημοτικού («Η προϊστορική εποχή»). Μέσα από την επεξεργασία του οι μαθητές θα εξετάσουν τις επιλογές των ανθρώπων της προϊστορικής περιόδου στον ελλαδικό χώρο αναφορικά με την εγκατοίκησή τους (σπήλαια - καταυλισμοί, οικισμοί της νεολιθικής εποχής, πόλεις και ανακτορικά κέντρα του Αιγαίου), θα αποτιμήσουν τις αλλαγές στο χρόνο και θα τις διασυνδέσουν με αντίστοιχες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές αλλαγές των προϊστορικών κοινωνιών από την Παλαιολιθική περίοδο έως την Εποχή του Χαλκού.

Οι θεοί του Ολύμπου στη γη (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο συγκεκριμένος θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 4.1 «Η γεωμετρική και η αρχαϊκή εποχή» και αναφέρεται στην αρχαία θρησκεία, στα μεγάλα ιερά της αρχαιότητας (Δελφοί, Ολυμπία, Ακρόπολη Αθηνών) και τις λειτουργίες τους (χρησμοί, θυσίες, γιορτές, αθλητικοί αγώνες, αμφικτιονίες). Μέσα από την επεξεργασία του συγκεκριμένου φακέλου οι μαθητές θα μελετήσουν τις θρησκευτικές αντιλήψεις και τις πρακτικές των αρχαίων Ελλήνων, θα διερευνήσουν τους θεσμούς που τις υποστηρίζουν και τους σκοπούς που αντικατοπτρίζονται σε αυτούς.

Ανθρώπων έργα (3-4 διδακτικές ώρες)

Οι ναοί, τα αγάλματα και τα αγγεία στη γεωμετρική, αρχαϊκή και κλασική εποχή: οι ρυθμοί, η εξέλιξη, οι χρήσεις, οι σημασίες και τα νοήματα του υλικού πολιτισμού. Τα πνευματικά έργα: ποίηση, θέατρο, φιλοσοφία, επιστήμες και συμβολή τους. Ο θεματικός φάκελος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας μετά την ολοκλήρωση των υποκεφαλαίου 4.2. «Η κλασική εποχή» όπου οι μαθητές θα μελετήσουν όψεις του υλικού πολιτισμού (αρχιτεκτονική, γλυπτική, κεραμική) και της πνευματικής ανάπτυξης (γράμματα, επιστήμες) στην Αρχαία Ελλάδα, θα ερμηνεύσουν τη σημασία τους για τους ανθρώπους εκείνης της εποχής σε σχέση με τις αξίες που πρεσβεύουν και θα προχωρήσουν σε διασυνδέσεις με το παρόν.

Οι αρχαίοι κάνουν πόλεμο (4-5 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας μετά την ολοκλήρωση των υποκεφαλαίου 4.2. «Η κλασική εποχή» και μέσα από την επεξεργασία του οι μαθητές θα εξετάσουν την έννοια του πολέμου ως μια σημαντική πτυχή της ελληνικής αρχαιότητας, θα εκτιμήσουν το ρόλο και τη σημασία του για τις πόλεις – κράτη και θα αναγνωρίσουν την ανθρώπινη του διάσταση μέσα από τις έννοιες της αιτιότητας και των συνεπειών για τις ζωές των ανθρώπων εκείνης της εποχής αλλά και τις ζωές μας σήμερα. Οι μαθητές θα κωδικοποιήσουν τα διαφορετικά είδη και τις μορφές του πολέμου (αμυντικοί, επιθετικοί, ηγεμονικοί, θρησκευτικοί) μέσα από τις περιπτώσεις των Περσικών πολέμων, τις συγκρούσεις για την ηγεμονία της Ελλάδας και τους ιερούς πολέμους, θα ασχοληθούν με την τεχνολογία του πολέμου και θα αξιολογήσουν τη σημασία του πολέμου για τη ζωή των αρχαίων Ελλήνων.

Οι αρχαίοι στην ειρήνη (4-5 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας μετά την ολοκλήρωση όλων των κεφαλαίων της Δ' τάξης και έχει ως θέμα του την καθημερινή ζωή στην αρχαιότητα (ασχολίες, διατροφή, ενδυμασία), τη ζωή μέσα και έξω από το σπίτι, τα συμπόσια, τις γιορτές, την άθληση και την εκπαίδευση. Μέσα από την επεξεργασία του συγκεκριμένου φακέλου οι μαθητές θα σκιαγραφήσουν την καθημερινή ζωή στην αρχαιότητα και θα μπορούν να την συγκρίνουν με όψεις της ζωής μας σήμερα, εξετάζοντας και ερμηνεύοντας δεδομένα για τις καθημερινές ασχολίες, την κοινωνική και οικογενειακή ζωή, τις συνήθειες και τις δραστηριότητες των ανθρώπων.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1. Ο ρωμαϊκός κόσμος (6-8 διδακτικές ώρες)

1.1 Ρώμη: η γέννηση και η ανάπτυξη μιας ισχυρής πόλης

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση των κύριων ιστορικών γεγονότων της περιόδου από την ίδρυση της Ρώμης ως το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να αποκτήσουν γενική εποπτεία του ιστορικού πλαισίου από την ίδρυση της Ρώμης ως το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου.	Λαοί της Ιταλίας, αποικίες, πόλεμοι, res publica	Περιοδολόγηση, ιστορική εξέλιξη, γεγονός, τόπος	Δημιουργία ιστορικής χρονογραμμής, στην οποία καταγράφονται γεγονότα-σταθμοί και σημαντικά πρόσωπα της απολυταρχικής και ρεπουμπλικανικής περιόδου της Ρώμης. Ανάρτησή της στην τάξη και στον ιστότοπο του μαθήματος.
Από τον μύθο στην ιστορία	Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η αντίληψη-μνήμη της καταγωγής συνδέθηκε με μύθους και λογοτεχνικές παραδόσεις στη Ρώμη. Να κατανοήσουν το ρωμαϊκό χρονολογικό σύστημα και να το διακρίνουν από το καθιερωμένο χριστιανικό.	Λύκαινα, Τροία, Ρωμύλος και Ρέμος, παράδοση, μυθική καταγωγή	Μακρά διάρκεια, χρονολογικό σύστημα, ιστορική οπτική	Μελέτη αποσπασμάτων της Αινειάδας του Βιργιλίου στα οποία γίνεται αναφορά στην τρωική καταγωγή των ιδρυτών της Ρώμης. Αναζήτηση στο διαδίκτυο σύγχρονων χρήσεων του ρωμαϊκού συμπλέγματος της Λύκαινας του Καπιτωλίου και των αδελφών Ρωμύλου και Ρέμου, ιδρυτών της πόλης, που θηλάζουν (Μουσείο Καπιτωλίου, Ρώμη), όπως π.χ. ως έμβλημα των Ολυμπιακών Αγώνων του 1960, που διεξήχθησαν στη Ρώμη και της ποδοσφαιρικής ομάδας «Ρόμα» ή ως πηγή έμπνευσης για μοντέρνους καλλιτέχνες, όπως

				ο πολωνός γλύπτης Paweł Wocial στο έργο του <i>Look at Me (New Capitoline Wolf)</i> , 2011. Κατασκευή ενός τριμερούς συγχρονικού χρονολογικού πίνακα με σημαντικά γεγονότα (ελληνικό, ρωμαϊκό και χριστιανικό σύστημα).
Από τη βασιλεία στη δημοκρατία	<p>Να κατανοήσουν την πολιτειακή εξέλιξη στη Ρώμη από την ίδρυσή της μέχρι το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου.</p> <p>Να αντιληφθούν την πολυσημία της έννοιας της δημοκρατίας συγκρίνοντας τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας με τη δημοκρατία (<i>res publica</i>) της Ρώμης.</p>	Βασιλιάς, πατρίκιοι, πληβείοι, δούλοι, δικτάτορας, σύγκλητος, στρατός, πελάτες, κοινωνική πυραμίδα	Εξέλιξη, διαδοχή, ομοιότητες και διαφορές	<p>Κατασκευή κοινωνικών-πολιτικών πυραμίδων μετά από μελέτη δευτερογενών πηγών που περιγράφουν τη δομή των πολιτευμάτων της Ρώμης, όπως αυτά εξελίχθηκαν.</p> <p>Συζήτηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές της δημοκρατίας της Ρώμης με τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας.</p>
Ρωμαϊκή κοινωνία και πολιτισμός (οικονομία, θρησκεία, οικογένεια)	Να συσχετίσουν την εδαφική επέκταση της Ρώμης με το πέρασμα από την αγροτική οικονομία στη βιοτεχνία και το εμπόριο.	Γεωργία, βιοτεχνία, εμπόριο	Εξέλιξη	Περιγραφή της εξέλιξης της οικονομίας του ρωμαϊκού κράτους με ψηφιακή παρουσίαση, στην οποία θα αποτυπώνεται στον ιστορικό χάρτη η επέκταση της Ρώμης σε περιοχές και πόλεις με παραγωγική, βιοτεχνική και εμπορική παράδοση.
	<p>Να μελετήσουν τις ιδιαίτερες θρησκευτικές αντιλήψεις των Ρωμαίων και ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με τα αντικείμενα του οίκου τους.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία που η ρωμαϊκή θρησκεία δανείστηκε</p>	Πολυθεϊσμός, δωδεκάθεο	Μακρά διάρκεια, ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Μελέτη δευτερογενούς ιστορικής πηγής που αναφέρεται στις οικιακές θεότητες των Ρωμαίων.</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα με ονόματα και εικόνες αρχαίων ελληνικών και ρωμαϊκών θεών (π.χ. Δίας/Zeus-Zeus, Αθηνά-Minerva, Άρτεμις-Diana, Άρης-Mars, Αφροδίτη-Venus).</p>

	από το ελληνικό δωδεκάθεο.			
	Να μελετήσουν τις αντιλήψεις των Ρωμαίων για το θεσμό της οικογένειας και τη σημασία που απέδιδαν στην οικογενειακή παράδοση μέσα από τη ρεαλιστική τέχνη (βερισμός) και τα έθιμα της απόδοσης τιμών στους προγόνους.	Βερισμός (ρεαλιστική τέχνη), Πορτρέτο	Μακρά διάρκεια, ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση	Με βάση πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές προτείνεται να πραγματοποιηθεί συζήτηση για τη δομή της ρωμαϊκής οικογένειας και τις αξίες που την διέπουν. Μελέτη περίπτωσης: <i>Ο βερισμός στη ρωμαϊκή τέχνη</i> Με αφετηρία το άγαλμα πατρικού που κρατά πορτρέτα των προγόνων του (Ρώμη, Palazzo dei Conservatori, 1 ^{ος} αιώνας μ.Χ.) και σε συνδυασμό με δευτερογενείς και πρωτογενείς πηγές (π.χ. Πολύβιος) προτείνεται: (α) μελέτη του εθίμου να κάνουν οι Ρωμαίοι πομπές ή νεκρικές τελετές φορώντας ρεαλιστικά προσωπεία ή κρατώντας πορτρέτα των νεκρών προγόνων τους, (β) συζήτηση για τη σημασία αυτών των εθιμικών πρακτικών.

1.2 Η Ρώμη και ο κόσμος: η άνοδος και η πτώση μιας αυτοκρατορίας

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:			

Επισκόπηση των κύριων ιστορικών γεγονότων της Αυτοκρατορικής Περιόδου (31 π.Χ.-395 μ.Χ.)	Να αποκτήσουν γενική εποπτεία του ιστορικού πλαισίου από τη ναυμαχία στο Ακτιο μέχρι την οριστική διαίρεση του ρωμαϊκού κράτους σε ανατολικό και δυτικό από τον Θεοδόσιο Α΄.	Μοναρχία, «ρωμαϊκή ειρήνη» (pax romana), η Μεσόγειος, «ρωμαϊκή λίμνη» (mare nostrum)	Περιοδολόγηση, ιστορική εξέλιξη, γεγονός	Κατασκευή ιστορικής χρονογραμμής, στην οποία καταγράφονται γεγονότα-σταθμοί και σημαντικά πρόσωπα της αυτοκρατορικής περιόδου της Ρώμης.
Εξουσία και διοίκηση στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η Ελλάδα, ρωμαϊκή επαρχία	Να επισημάνουν τις αλλαγές που επέφερε στο χάρτη της Ευρώπης, της βόρειας Αφρικής και της Ασίας η επέκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	αυτοκρατορία, ρωμαιοκρατία, κατακτητικοί πόλεμοι	Αλλαγή, χώρος και χρόνος	Παρατήρηση στο χάρτη και ορισμός της εδαφικής επικράτειας του ρωμαϊκού κράτους. Εντοπισμός της θέσης της Ελλάδας ως ρωμαϊκής επαρχίας και των κυριότερων πόλεων της περιόδου. Αξιοποίηση διαδικτύου ή λογισμικού ιστορικών χαρτών με σκοπό την προβολή των φάσεων της εδαφικής διεύρυνσης του ρωμαϊκού κράτους.
	Να κατανοήσουν τη σημασία του θεσμού του αυτοκράτορα ως συνεκτικού παράγοντα της αυτοκρατορίας.	Αυτοκράτορας-θεός (Imperator), Αύγουστος, προπαγάνδα	Αλλαγή, αιτία και αποτέλεσμα, οπτική πηγή	Μελέτη περίπτωσης «ο Οκταβιανός Αύγουστος»: Οι μαθητές-τριες/τριες αναζητούν στο διαδίκτυο αγάλματα-ανδριάντες του Οκταβιανού Αύγουστου, τα συγκρίνουν με αγάλματα Ελλήνων θεών και συζητούν για το τι επιδίωκε ο Οκταβιανός παραγγέλνοντας τέτοιου είδους αναπαραστάσεις του εαυτού του.
	Να αντιπαραβάλουν τον τύπο πολίτη της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας με τον υπήκοο της ρωμαϊκής επαρχίας. Να εκτιμήσουν την ανατροπή που επέφερε στο πολιτικό και κοινωνικό status το Διάταγμα του Καρακάλλα (212 μ.Χ.).	Πολίτης και υπήκοος	Σύγκριση	Μετά από μελέτη πηγών, σύγκριση των χαρακτηριστικών του πολίτη μιας ελληνικής δημοκρατικής πόλης-κράτους της κλασικής περιόδου με τον υπήκοο της ρωμαϊκής επαρχίας και καταγραφή των επιμέρους διαφορών σε δυο στήλες. Ακολουθώντας, δραματοποίηση των δύο τύπων πολίτη (παιχνίδι ρόλων).
Ρωμαϊκή	Να κατανοήσουν τον	Πολυπολιτισμικ	Συνέχεια και	Σύνταξη καταλόγου με τους λαούς και τα έθνη

κοινωνία και πολιτισμός	πολυπολιτισμικό, πολυφυλετικό και πολυθρησκευτικό χαρακτήρα των κοινωνιών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	ές κοινωνίες, Πάνθεο, ανατολικές θρησκείες, πολυθεϊσμός-μονοθεϊσμός ιουδαϊσμός, εξέγερση, διασπορά	αλλαγή, σύγκριση και διαφορά, ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα	που κατοικούσαν στην ρωμαϊκή επικράτεια. Χαρτογράφηση των θρησκειών. Σύγκριση με τον σύγχρονο χάρτη των κρατών και των θρησκειών στην ίδια επικράτεια.
	Να αξιολογήσουν τα τεχνικά επιτεύγματα των Ρωμαίων και τη συμβολή τους στην υγιεινή και γενικότερα στην ποιότητα ζωής των αστικών κυρίως πληθυσμών· να τα συγκρίνουν με έργα ιδιωτικής και δημόσιας υγιεινής που χρησιμοποιούνται στις σημερινές κοινωνίες. Να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους οι Ρωμαίοι κατασκεύασαν εκτεταμένο και οργανωμένο οδικό δίκτυο με εμπορικούς δρόμους.	μηχανική, υδραγωγείο, θέρμες, αποχέτευση, βεσπασιανές, γέφυρα, αψίδα-καμάρα, τσιμέντο, πολυκατοικία, έπαυλη-βίλα, Εγνατία Οδός, λιμάνι, εμπόριο	Υλικός πολιτισμός, τεχνολογία, ομοιότητα και διαφορά	Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με ρωμαϊκά τεχνικά έργα (φωτογραφίες και σχεδιαστικές αναπαραστάσεις). Κατασκευή λευκώματος με θέμα «Καθημερινές συνήθειες: συγκρίνοντας τον τρόπο ζωής των κατοίκων μιας ρωμαϊκής πόλης με τον δικό μας». Κατασκευή χάρτη με αποτύπωση της διαδρομής της αρχαίας και σύγχρονης Εγνατίας Οδού στον οποίο θα επισημαίνονται αρχαίες και σύγχρονες πόλεις ή και χωριά. Προτείνεται ο χάρτης να πλαισιώνεται με φωτογραφίες κατάλοιπων της ρωμαϊκής οδού. Συζήτηση για τα μέσα συγκοινωνίας και επικοινωνίας, καθώς και για την ελευθερία μετακίνησης τότε και σήμερα.
	Να περιγράψουν και να αξιολογήσουν βασικά χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής των ανθρώπων στα ρωμαϊκά χρόνια και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές με την καθημερινή ζωή σήμερα.	ψυχαγωγία, αρένα, «άρτος και θεάματα», θέατρο, αμφιθέατρο, μονομαχίες, θηριομαχίες	ομοιότητα-διαφορά	Διερεύνηση σε ομάδες των δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής με την αξιοποίηση οπτικών πηγών (π.χ. τοιχογραφιών) και μεταγλωττισμένων, πρωτογενών γραπτών πηγών (π.χ. Ασχολίες των ανθρώπων στα ρωμαϊκά χρόνια/ Διατροφή στα ρωμαϊκά χρόνια/ Εκπαίδευση στα ρωμαϊκά χρόνια/ Αλλαγές και
	Να εντοπίσουν σε έναν	Φόρουμ,	Ιστορική οπτική,	

	πολεοδομικό χάρτη πόλης της ρωμαϊκής εποχής (π.χ. Ρώμη, Πομπηΐα, Κόρινθος, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Φίλιπποι) τα βασικά δημόσια κτίρια και τους χώρους και να εξηγήσουν τη λειτουργία τους.	βασιλική, καπιτώλιο, βιβλιοθήκη	αλλαγή, συνέχεια, υλικές μαρτυρίες του παρελθόντος	<p>συνέχειες στην καθημερινή ζωή ανάμεσα στη Ρωμαϊκή εποχή, την Ελληνιστική εποχή και σήμερα.</p> <p>Ως μελέτες περίπτωσης προτείνεται να εξεταστούν πόλεις στην Ελλάδα στις οποίες διασώθηκαν πολλά κατάλοιπα από τη ρωμαϊκή εποχή όπως η Θεσσαλονίκη, οι Φίλιπποι, η Νικόπολη, το Δίον, η Αθήνα, η Πάτρα, η Κόρινθος, το Άργος, η Κνωσός κ.ά.</p> <p>Έρευνα –εντοπισμός από ομάδες μαθητών σύμφωνα με την περιοχή που διαμένουν ρωμαϊκών μνημείων όπως υδραγωγεία, τείχη, αψίδες, θέατρα και άλλα μνημεία, καταγραφή των στοιχείων ταυτότητάς τους και κατόπιν συζήτηση στην τάξη. Εναλλακτικά, η έρευνα είναι δυνατόν να γίνει με περιήγηση στο διαδίκτυο, αξιοποίηση σχετικών ιστοσελίδων και παρουσίασή τους στην τάξη.</p>
Ο «ελληνορωμαϊκός πολιτισμός» και η σύγχρονη Ευρώπη	<p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν την επίδραση που άσκησαν η αρχαία ελληνική διανόηση και οι τέχνες στον ρωμαϊκό πολιτισμό.</p> <p>Να εκτιμήσουν την επίδραση του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στον νεότερο και σύγχρονο κόσμο. Και αντίστροφα, να συζητήσουν την σημασία που αποδίδει σήμερα ο ευρωπαϊκός κόσμος στον λεγόμενο «ελληνορωμαϊκό πολιτισμό».</p>	Κλασικισμός, ρωμαϊκά αντίγραφα, ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, ευρωπαϊκός πολιτισμός	Συνέχεια και αλλαγή	<p>Παρατήρηση αρχαιοελληνικών και ρωμαϊκών γλυπτών, εντοπισμός και καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών.</p> <p>Συσχέτιση της αφήγησης της «Αινειάδας» του Βιργιλίου με τα Ομηρικά Έπη. Εντοπισμός ομοιοτήτων.</p> <p>Διαθεματική Δραστηριότητα-Επέκταση: «Ληλασία και μεταφορά ελληνικών έργων τέχνης από τους Ρωμαίους στην Ιταλία». Συζήτηση για τις αρνητικές αλλά και για τις θετικές πλευρές του φαινομένου. (Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι οι Ρωμαίοι</p>

				<p>αφενός απογύμνωσαν τις ελληνικές πόλεις από πολύτιμα έργα της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, αφετέρου όμως θαύμασαν τον ελληνικό πολιτισμό, τον μμήθηκαν και τον διέδωσαν σε όλη την επικράτεια, ενώ πολλά ελληνικά κλασικά γλυπτά θα ήταν άγνωστα σήμερα, αν δεν υπήρχαν τα ρωμαϊκά τους αντίγραφα π.χ. ο <i>Δισκοβόλος</i> του Μύρωνα και ο <i>Δορυφόρος</i> του Πολυκλείτου).</p> <p>Δημιουργία καταλόγου φωτογραφικής συλλογής και έκθεσης με κτίρια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα από όλο τον κόσμο, τα οποία είναι εμπνευσμένα από αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά κτίρια (π.χ. πύλη του Βραδεμβούργου στο Βερολίνο, Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο, Καπιτώλιο στην Ουάσινγκτον). Οι φωτογραφίες θα συνοδεύονται από τα στοιχεία ταυτότητας του έργου (όνομα κτιρίου, χρόνος κατασκευής, αρχιτέκτονας και χορηγός, χρήση, σύντομη περιγραφή).</p>
--	--	--	--	---

1.3 Από τις αρχαίες θρησκείες στον Χριστιανισμό				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Οι διωγμοί των χριστιανών	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να διερευνήσουν τις αιτίες των διωγμών των χριστιανών από το ρωμαϊκό κράτος και τις μορφές που αυτοί πήραν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις λειτουργίες της κατακόμβης κατά την περίοδο των διωγμών.</p>	Χριστιανός, εθνικός, ειδωλολάτρης, διωγμοί, κατακόμβες, κρύπτες, μάρτυρες	αίτια, συνέπειες, πολυπρισματικότητα, ιστορική ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορικό ερώτημα	<p>Αποτύπωση στοιχείων αναφορικά με τους διωγμούς των χριστιανών σε χρονολόγιο-ιστοριογραμμή (χώρος, χρονολογίες, πρόσωπα, σημαντικά γεγονότα).</p> <p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών, κατά προτίμηση αντικρουόμενων, οι</p>

	Να προσεγγίσουν με ιστορική οπτική και να εξηγήσουν το χριστιανικό αγιολόγιο.			<p>οποίες φωτίζουν τα αίτια και τις συνέπειες των διωγμών.</p> <p>Δραστηριότητα δραματοποίησης: Υπόδυση των ρόλων του Ρωμαίου αυτοκράτορα Δέκιου, ενός χριστιανού της εποχής του κι ενός «ανακριτή» με σκοπό την ανακάλυψη των αιτιών των διωγμών και των συνεπειών τους για την αυτοκρατορία.</p> <p>Μελέτη μιας κατακόμβης-κρύπτης κατά την περίοδο των διωγμών. Συλλογή και αποκωδικοποίηση εικονιστικών συμβόλων. Περιγραφή κατόψεων. (Αντιπροσωπευτικά δείγματα: οι κατακόμβες της Ρώμης στην Ιταλία και οι κατακόμβες της Μήλου στην Ελλάδα).</p> <p>Συζήτηση αποσπασμάτων από βίους αγίων που αποτέλεσαν θύματα διωγμών. (Ενδεικτικά αναφέρονται οι άγιοι: Δημήτριος, Γεώργιος, Αικατερίνη, Ακάκιος ο Καππαδόκης, Ανυσία).</p>
Το Διάταγμα των Μεδιολάνων (313 μ.Χ.)	<p>Να συζητήσουν για τους λόγους έκδοσης του Διατάγματος των Μεδιολάνων και να εκτιμήσουν τη σημασία του για την αναγνώριση και καθιέρωση της χριστιανικής θρησκείας.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της ανεξιθρησκίας για την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων που ζουν σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες.</p>	Ανεξιθρησκία	Τομή, Ηθική διάσταση	<p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών και καταγραφή πληροφοριών για τις συνέπειες της έκδοσης του Διατάγματος των Μεδιολάνων για την αυτοκρατορία.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία της ανεξιθρησκίας σε μια σύγχρονη κοινωνία.</p>

<p>Από την ανεξίθρησκία στον θρησκευτικό φανατισμό</p>	<p>Να διερευνήσουν τα αίτια εμφάνισης φαινομένων μισαλλοδοξίας. Να επισημάνουν τις συνέπειες της μισαλλοδοξίας. Να υποστηρίξουν με επιχειρήματα τις στάσεις τους για τον θρησκευτικό φανατισμό.</p>	<p>μισαλλοδοξία, θρησκευτική ετερότητα</p>	<p>Αιτίες-συνέπειες, εναλλακτικές ερμηνείες, ιστορικό πλαίσιο, ηθική διάσταση της ιστορίας</p>	<p>Παρουσίαση περιπτώσεων ιστορικών προσώπων «θυμάτων» μισαλλοδοξίας τόσο από την πλευρά των χριστιανών όσο και των εθνικών (π.χ. Αικατερίνη της Αλεξάνδρειας και Υπατία αντίστοιχα). Επεξεργασία γραπτών πηγών για την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών ως προς την αντιμετώπιση της θρησκευτικής ετερότητας από την πλευρά των χριστιανών και των εθνικών. Συζήτηση για τις συνέπειες της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας στο παρελθόν και στο παρόν.</p>
---	---	--	--	--

2. Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής

(2-3 ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-Προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Κωνσταντινούπολη, η νέα πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να εντοπίσουν στον χάρτη τη θέση της νέας πρωτεύουσας και να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους αυτή επιλέχθηκε (οικονομικούς, στρατιωτικούς, πολιτικούς κ.ά). Ειδικότερα, να εξηγήσουν τις επιλογές του Κωνσταντίνου: α. Να ιδρύσει την πόλη στη συγκεκριμένη γεωγραφική θέση και όχι αλλού (Σαρδική, Θεσσαλονίκη, Ίλιον ή</p>	<p>Κωνσταντινούπολη, Επτάλοφος, Ανθούσα (κατ'αντιστοιχία με το «floga» της Ρώμης) Χρυσό «μίλιον» Σύγκλητος, Πραιτώριο, Καπιτώλιο «Γενέθλιον» (επίσημη κρατική γιορτή ίδρυσης</p>	<p>Τόπος, ιστορική οπτική</p>	<p>Επισήμανση σε χάρτη των πρώτων μεταχριστιανικών αιώνων της θέσης της Κωνσταντινούπολης. Συζήτηση για τα πλεονεκτήματα (ή και τα μειονεκτήματα) αυτής της επιλογής σε διάφορους τομείς. Παιχνίδι ρόλων: Οι μαθητές-τριες υποδυόμενοι τον Κωνσταντίνο και τους αξιωματούχους του συζητούν κατά τη διάρκεια σύσκεψης τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ίδρυσης της νέας πρωτεύουσας στο Βυζάντιο. Η προετοιμασία της συζήτησης προτείνεται να περιλαμβάνει την αξιοποίηση δευτερογενών ιστορικών πηγών και τη χρήση χάρτη της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, στον οποίο</p>

	Χαλκηδόνα). β. Να ακολουθήσει την ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση δίνοντας στην πόλη το όνομά του και στολίζοντάς την με λαμπρά κτίρια.	της πόλης στις 11 Μαΐου 330, κατά το πρότυπο των μυθικών γενεθλίων της Ρώμης στις 21 Απριλίου 753 π.Χ.)		θα σημειώνονται τα κράτη, οι επιδρομές, οι χερσαίοι και οι θαλάσσιοι δρόμοι. Δημιουργία γραπτών αφηγήσεων βασιμμένων σε πρωτογενείς πηγές για την τελετή των εγκαινίων της πόλης στις 11 Μαΐου 330 (Πηγές: Ψευδο-Κωδινός, Ησύχιος, Πάτρια, Πασχάλιον Χρονικόν, Άννα Κομνηνή, Βίος Κωνσταντίνου, Σωζόμενος κ.ά.)
	Να αντιληφθούν την αδιάλειπτη συνέχεια της ζωής της Κωνσταντινούπολης από την ίδρυση του Βυζαντίου ως αποικίας των Μεγαρέων τον 7 ^ο αιώνα και κυρίως από την ίδρυσή της από τον Κωνσταντίνο το 330 μ.Χ. μέχρι σήμερα.	Βυζάντιο, Νέα Ρώμη, Κωνσταντινούπολη, Βασιλεύουσα, Konstantiniye (ονομασία της οθωμανικής περιόδου) και Istanbul (μετονομασία το 1930)	Συνέχεια και αλλαγή, ιστορικά ονόματα, υλικές μαρτυρίες-μνημεία	Δημιουργία ιστορικής χρονογραμμής στην οποία θα αποτυπώνονται οι διαφορετικές περιόδους κυριαρχίας. Κάθε περίοδος θα συνοδεύεται από εικονιστικές πηγές, πρωτογενείς, δευτερογενείς ή σχεδιαστικές αναπαραστάσεις μνημείων ή μνημειακών συγκροτημάτων με επεξηγηματικά υπομνήματα.
	Να γνωρίσουν τις διαφορετικές ονομασίες και προσδιορισμούς της νέας πόλης και να εξηγήσουν τη σημασία τους.			Διερεύνηση των διαφορετικών ονομασιών της νέας πρωτεύουσας και των συμβολικών σημασιών τους (Κωνσταντινούπολη, Νέα Ρώμη, Επτάλοφος, Ανθούσα, Βασιλεύουσα, Μεγαλόπολις) μέσω της μελέτης και ανάλυσης δευτερογενών και πρωτογενών πηγών.

3. Νέοι λαοί κατακλύζουν την Ευρώπη

(1-2 ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες	Ενδεικτικές δραστηριότητες-Προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς Δευτερογενείς	

	<p>Να γνωρίσουν τους νέους λαούς που εμφανίζονται στην Ευρώπη από τον 4^ο έως τον 6^ο αι. μ.Χ (Γότθοι, Βουργουνδοί, Βάνδαλοι, Φράγκοι κατά την Α΄ φάση μετανάστευσης, Ούννοι, Βούλγαροι κατά τη Β΄ φάση μετανάστευσης, Λογγοβάρδοι/Λομβαρδοί, Άβαροι κατά την Γ΄ φάση μετανάστευσης. Βίκινγκς και Ούγγροι από τον 9^ο αιώνα).</p> <p>Να διακρίνουν τα αίτια και τις συνέπειες των μαζικών μεταναστεύσεων των λαών προς την κεντρική, τη νότια Ευρώπη και τη βόρεια Αφρική.</p> <p>Να επισημάνουν στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των λαών που μετανάστευσαν στην Ευρώπη αυτή την περίοδο.</p> <p>Να εξηγήσουν με ιστορικούς όρους γιατί οι λαοί αυτοί ονομάστηκαν σωρευτικά τότε «βάρβαροι» και να συζητήσουν τη σημασιοδότηση των εννοιών «βάρβαρος» και «βάνδαλος» τόσο για τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, όσο και για τις σημερινές επικοινωνιακές περιστάσεις.</p>	<p>έλλειψη γης κι αγαθών, μεταναστεύσεις, γερμανικά φύλα, κατάλυση δυτικού ρωμαϊκού κράτους, εθιμικές παραδόσεις, μεικτός πολιτισμός, διαπολιτισμική επαφή</p>	<p>ρήξη, αιτίες και συνέπειες, γλώσσα της ιστορίας, ιστορική οπτική</p>	<p>Περιγραφή με βάση ψηφιακό διαδραστικό χάρτη του 4^{ου}-6^{ου} αιώνα των μετακινήσεων των κυριότερων νέων λαών και των βασιλείων που δημιουργήθηκαν στη θέση κυρίως του δυτικού ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Επεξεργασία και σχολιασμός δευτερογενών ιστορικών πηγών, στις οποίες περιγράφονται οι συνέπειες της εμφάνισης νέων λαών στην Ευρώπη.</p> <p>Επεξεργασία γραπτών και εικονιστικών πηγών που αναδεικνύουν πολιτισμικά χαρακτηριστικά των νεοεισερχομένων λαών στην Ευρώπη (κοινωνία, γλώσσα, τέχνη, θρησκεία).</p> <p>Συζήτηση για την πρόσληψη της έννοιας του «βαρβάρου» και της «βαρβαρότητας» αφενός στην ελληνική και στη ρωμαϊκή αρχαιότητα κι αφετέρου στη σημερινή εποχή.</p> <p>Ανάδειξη της σημασίας των συναντήσεων και της πολιτισμικής αλληλεπίδρασης διαφορετικών λαών με την αξιοποίηση και συζήτηση ιστορικών μυθιστορημάτων στο πλαίσιο διαθεματικών δραστηριοτήτων στην Ιστορία και τη Γλώσσα-Λογοτεχνία.</p>
--	--	--	---	--

4. Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία (2-3 ώρες)

4.1 Το δράμα του Ιουστινιανού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να διερευνήσουν τους λόγους για τους οποίους ο Ιουστινιανός επιχείρησε να επανενώσει τα εδάφη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Να εντοπίσουν στον χάρτη και να σχολιάσουν την επέκταση των ορίων του κράτους μετά τις κατακτήσεις του Ιουστινιανού. Ακολούθως, να συγκρίνουν την έκταση του Ιουστινιανείου κράτους με την έκταση που είχε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά την εποχή του Κωνσταντίνου.</p> <p>Να κατανοήσουν και να συζητήσουν για τους τρόπους με τους οποίους ο Ιουστινιανός διαμόρφωσε τη δημόσια εικόνα του και πρόβαλε τη δύναμη του βυζαντινού κράτους.</p>	<p>Πολιτική ιδεολογία, Ρωμαϊκή οικουμένη, Αυτοκρατορική τέχνη</p>	<p>Χώρος, χρόνος, ιστορική αιτιότητα, ιστορική σημαντικότητα</p>	<p>Αξιοποίηση χάρτη ή χαρτών για την ανάδειξη των εδαφικών κατακτήσεων του Ιουστινιανού στη Δύση.</p> <p>Αξιοποίηση χρονογραμμής για τον προσδιορισμό της μακράς διάρκειας των πολεμικών επιχειρήσεων, σε σύγκριση με το βραχύ διάστημα που μεσολάβησε μέχρι την ανατροπή της βυζαντινής εξουσίας από τα επερχόμενα γερμανικά φύλα.</p> <p>Μελέτη της ψηφιδωτής παράστασης του Αγίου Βιταλίου της Ραβέννας, στην οποία απεικονίζονται ο Ιουστινιανός και η Θεοδώρα με τις ακολουθίες τους, καθώς και νομισμάτων της εποχής. Έμφαση στα σύμβολα εξουσίας και κύρους, όπως, π.χ. το φωτοστέφανο και η σταυροφόρος σφαίρα.</p>

4.2 Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν τη σύνδεση του εκχριστιανισμού των Βουλγάρων, των Σλάβων και των Ρώσων με την εξωτερική πολιτική του Βυζαντίου τον 9^ο και 10^ο αιώνα.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία στον πολιτισμό των λαών αυτών που διατηρήθηκαν από τη σχέση τους με το Βυζάντιο.</p>	<p>Εκχριστιανισμός, Ιεραποστολή, διπλωματία, γλαγολιτικό και κυριλλικό αλφάβητο</p>	<p>Ιστορική σημασία, ομοιότητα, αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Εντοπισμός στο χάρτη των κρατών της ανατολικής Ευρώπης, με τα οποία ανέπτυξε σχέσεις το Βυζάντιο.</p> <p>Μελέτη αλφαβητικού πίνακα του κυριλλικού αλφαβήτου και συγκρίσεις με κείμενα σύγχρονων ανατολικών γλωσσών.</p> <p>Μελέτη χριστιανικών ναών της ανατολικής Ευρώπης, που κατασκευάστηκαν την περίοδο ανάπτυξης σχέσεων με το Βυζάντιο, όπως π.χ. Η Αγία Σοφία του Κιέβου. Σύγκριση με αντίστοιχα έργα της βυζαντινής επικράτειας και επισήμανση των ομοιοτήτων που παρατηρούνται.</p>

4.3 Οι εμπορικές σχέσεις του Βυζαντίου με άλλους λαούς

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να προσδιορίσουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ του Βυζαντίου και άλλων λαών (Άβαραι, Πέρσες, Ρώσοι, Βούλγαροι και Κινέζοι).</p>	<p>Εμπορικοί δρόμοι, οικονομία, «Δρόμος του μεταξιού», βυζαντινά νομίσματα, ειρήνη,</p>	<p>Σημαντικότητα, ιστορική οπτική</p>	<p>Εντοπισμός στον χάρτη των κρατών με τα οποία το Βυζάντιο ανέπτυξε εμπορικές σχέσεις και σήμανση των χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων που τους συνέδεαν. Συζήτηση για τη σημασία των εμπορικών σχέσεων του Βυζαντίου με άλλους λαούς.</p>

	Να εκτιμήσουν τη σημασία του εμπορίου στην ανάπτυξη ειρηνικών σχέσεων και στην αλληλεπίδραση των πολιτισμών.	πολιτισμική αλληλεπίδραση		<p>Δημιουργία αντίστοιχων καταλόγων των προϊόντων που διακινούνταν σύμφωνα με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές.</p> <p>Συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους το εμπόριο μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των λαών και τον εμπλουτισμό των πολιτισμών.</p>
--	--	---------------------------	--	---

5. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (6-7 ώρες)

5.1 Βυζαντινή κοινωνία και πολιτισμός

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες	Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς Δευτερογενείς	

Η βυζαντινή κοινωνία	<p>Να κατανοήσουν τη διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Να διακρίνουν τη σημασία του «ελέω θεού» αυτοκράτορα στο Βυζάντιο σε αντίθεση προς τον «αυτοκράτορα – θεό» στη Ρώμη.</p> <p>Να αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση της σημασίας της έννοιας «δήμος» στο Βυζάντιο σε σύγκριση με την αρχαιότητα και συνακόλουθα να εκτιμήσουν την πολιτική και κοινωνική λειτουργία τους στο πλαίσιο της βυζαντινής μοναρχίας.</p>	<p>«Ελέω θεού» αυτοκράτορας, αριστοκρατία, κρατικοί υπάλληλοι, στρατιωτικοί, μεγαλογαιοκτήμονες, έμποροι, βιοτέχνες, ιδιοκτήτες μεσαίων εκτάσεων, πένητες, δούλοι, δήμοι, Πράσινοι, Βένετοι, Ρούσσιοι, Λευκοί, Στάση του «Νίκα»</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Δημιουργία ατομικά ή ομαδικά κοινωνικής πυραμίδας στην οποία να αναπαρίστανται τα στρώματα της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων κειμένων και συζήτηση για τα γνωρίσματα που θεωρούνται σημαντικά στον «ελέω Θεού» αυτοκράτορα.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: διαλογική αντιπαράθεση ανάμεσα σε εκπροσώπους του δήμου των Πράσινων και τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό στον Ιππόδρομο για την επιβολή βαριάς φορολογίας αξιοποιώντας χρονογραφίες της εποχής (π.χ. του Θεοφάνους).</p>
Τα επαγγέλματα των Βυζαντινών	<p>Να συγκροτήσουν καταλόγους με αστικά και αγροτικά επαγγέλματα της βυζαντινής κοινωνίας και να τα αντιπαραβάλουν με σημερινά.</p> <p>Να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας μίας συντεχνίας.</p> <p>Να γνωρίσουν επαγγελματικές δραστηριότητες των</p>	<p>συντεχνίες, αστικά επαγγέλματα, αγροτικά επαγγέλματα, γυναικεία επαγγέλματα</p>	<p>Κοινωνική οργάνωση</p>	<p>Αντιστοίχιση σε πίνακα με ονομασίες και εικόνες βυζαντινών και σύγχρονων αστικών και αγροτικών επαγγελμάτων.</p> <p>Παρατήρηση εικονιστικών πηγών και σχεδιαστική αναπαράσταση της αγοράς μίας βυζαντινής πόλης με τα είδη των καταστημάτων που περιελάμβανε.</p>

	γυναικών στο Βυζάντιο.			
Η μοναστική ζωή	<p>Να κατανοήσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της μοναστικής ζωής.</p> <p>Να αντιληφθούν τη λειτουργία του βυζαντινού μοναστηριού ως οικονομικού και πολιτιστικού οργανισμού, καθώς και τις κοινωνικές διαστάσεις του έργου των μοναχών (π.χ. ιατρική περίθαλψη και φροντίδα).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή των βυζαντινών μοναστηριών στη διάσωση σημαντικών έργων των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων.</p>	Μοναστική κοινωνία, αντιγραφή χειρογράφων, καλλιγραφία	Συνέχεια, εικονιστικές πηγές	<p>Μελέτη και συζήτηση γραπτών και εικονιστικών πηγών που παρουσιάζουν τις εργασίες των μοναχών σε ένα βυζαντινό μοναστήρι.</p> <p>Παρατήρηση χειρογράφων από εικονιστικές πηγές και αντιγραφή τους με μικρογράμματα ή μεγαλογράμματα γραφή. Συζήτηση για την αξία του έργου των βυζαντινών μοναχών.</p>
Η θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία	<p>Να κατανοήσουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία.</p> <p>Να συσχετίσουν τους περιορισμούς των γυναικών με την κοινωνική και οικονομική τους θέση αλλά και τα κυρίαρχα ήθη και τις νοοτροπίες.</p> <p>Να συγκρίνουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή</p>	Έμφυλη διαφοροποίηση στην οικογένεια και στην κοινωνία, κοινωνική ηθική, νοοτροπίες	Ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, σύγκριση	<p>Μελέτη αποσπασμάτων γραπτών πηγών που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και σύγκριση με τη θέση της γυναίκας στις σύγχρονες κοινωνίες.</p> <p>Μελέτη περιπτώσεων γυναικών που απέκλιναν από τον κοινωνικό κανόνα και ανέπτυξαν πολιτική και πνευματική δράση (Θεοδώρα, Άννα Κομνηνή, Κασσιανή).</p>

	κοινωνία με τη θέση της γυναίκας σήμερα.			
Η ανατροφή και η εκπαίδευση των παιδιών	<p>Να συσχετίσουν τον τρόπο ανατροφής και εκπαίδευσης των παιδιών με την οικονομική και κοινωνική θέση της οικογένειας καταγωγής.</p> <p>Να διακρίνουν τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος στο Βυζάντιο, να καταγράφουν τα μαθήματα που διδάσκονταν σε κάθε βαθμίδα και τις μεθόδους διδασκαλίας, να αντιλαμβάνονται την κοινωνική θέση των δασκάλων και τις προοπτικές που ανοίγονταν για τους σπουδαστές των ανώτερων βαθμίδων.</p> <p>Να αντιπαραβάλουν τις δυνατότητες εκπαίδευσης των αγοριών και των κοριτσιών στο Βυζάντιο.</p> <p>Να συγκρίνουν τους στόχους και το περιεχόμενο της βυζαντινής εκπαίδευσης με τη σημερινή.</p>	<p>Παιχνίδια αγοριών και κοριτσιών, γραφή, ανάγνωση, αριθμητική, ψαλτήρι, ρητορική, φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωμετρία, αστρονομία, μουσική</p>	<p>Ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση, σύγκριση</p>	<p>Με βάση πρωτογενείς και δευτερογενείς ιστορικές πηγές, συμπλήρωση ενός εβδομαδιαίου προγράμματος μαθημάτων πρωτοβάθμιου ή (και) δευτεροβάθμιου σχολείου.</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα με τις βαθμίδες εκπαίδευσης του βυζαντινού κράτους και του σημερινού.</p> <p>Μελέτη γραπτών πηγών και συζήτηση για τις έμφυλες και κοινωνικές διαφορές που παρουσιάζονταν στο Βυζάντιο πάνω στην ανατροφή και στην εκπαίδευση των παιδιών.</p> <p>Πώς έγραφαν οι μαθητές-τριες στο Βυζάντιο: Γραφή σε πέτρινη ή κέρινη πλάκα. Παρατήρηση εικονιστικών πηγών και σχεδιαστική αναπαράσταση ή κατασκευή παιχνιδιών με πηλό. Αναπαράσταση ομαδικών παιχνιδιών στη σχολική αυλή.</p>

	Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα σε παιχνίδια των παιδιών στο Βυζάντιο και σήμερα.			
Η ψυχαγωγία στο Βυζάντιο Ο ιππόδρομος Πανηγύρια και λαϊκές γιορτές	Να περιγράφουν χώρους και τρόπους ψυχαγωγίας στο Βυζάντιο. Να γνωρίζουν τους αγώνες που διεξάγονταν στον ιππόδρομο. Να διακρίνουν τη συνέχεια του εορτασμού θρησκευτικών γιορτών από το Βυζάντιο μέχρι σήμερα και να επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές.	Ιππόδρομος, οπαδοί, θρησκευτικές γιορτές, λαϊκές γιορτές	Συνέχεια, πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, ομοιότητα και διαφορά, σύγκριση	Επεξεργασία και συζήτηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και παρουσίαση των αγώνων που διεξάγονταν στον βυζαντινό ιππόδρομο. Σχολιασμός συνθημάτων υπέρ των βυζαντινών δήμων στον ιππόδρομο, όπως παρουσιάζονται σε γραπτές και εικονιστικές πηγές (αυτοσχέδιες εγχαράξεις σε αντικείμενα, μνημεία). Παρατήρηση εικονιστικών πηγών με θέμα τα πανηγύρια και τις θρησκευτικές γιορτές στο Βυζάντιο, ανάδειξη του τρόπου εορτασμού τους και σύγκριση με τις αντίστοιχες εκδηλώσεις σήμερα.
Βυζαντινή τέχνη	Να αντιλαμβάνονται την εξέλιξη του αρχιτεκτονικού τύπου των ναών από την παλαιοχριστιανική βασιλική μέχρι τους σταυροειδείς τύπους της ύστερης βυζαντινής περιόδου. Να γνωρίσουν τις κύριες μορφές της θρησκευτικής απεικονιστικής τέχνης (ψηφιδογραφία, φορητή εικόνα, τοιχογραφία) μέσα	Αγιογραφία, φορητή εικόνα, ψηφιδωτό, τοιχογραφία, βυζαντινή μουσική, υμνογραφία, αρχιτεκτονική, μνημεία	Χώρος, κατάλοιπα του υλικού πολιτισμού	Παρατήρηση και επεξεργασία εικονιστικών και ηχητικών πηγών που αφορούν σε αντιπροσωπευτικά έργα της βυζαντινής τέχνης (αρχιτεκτονικής, ζωγραφικής, αγιογραφίας, ψηφιδωτού, μουσικής, υμνογραφίας, μικροτεχνίας). Άσκηση στην περιγραφή αρχιτεκτονικών μνημείων και εικόνων. Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με αντιπροσωπευτικά έργα τέχνης (εικόνες, ψηφιδωτά) της βυζαντινής περιόδου. Δημιουργία παραρτήματος με πίνακες μοντέρνων ζωγράφων που έχουν δεχτεί επίδραση από τη βυζαντινή

	<p>από χαρακτηριστικά παραδείγματα.</p> <p>Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της βυζαντινής τέχνης, να εξηγήσουν τον αντινατουραλιστικό χαρακτήρα της και να συζητήσουν για την επίδραση που αυτή ασκεί μέχρι σήμερα όχι μόνο στη χριστιανική αλλά και στη μοντέρνα τέχνη.</p> <p>Να κατανοήσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας.</p>			<p>τέχνη.</p> <p>Κατασκευή ψηφιδωτού με διαφορετικά φυσικά υλικά (πέτρες, σπόρους, καρπούς).</p> <p>Επίσκεψη στο εργαστήρι ενός αγιογράφου και γνωριμία με τις τεχνικές που ακολουθεί.</p> <p>Επίσκεψη σε μουσειακούς χώρους όπου φιλοξενούνται συλλογές έργων βυζαντινής τέχνης.</p>
--	---	--	--	---

5.2 Ο ελληνικός χαρακτήρας του Βυζαντίου

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- Προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Πολυγλωσσία και ελληνοφωνία στο Βυζάντιο	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να διακρίνουν την ιστορική πολυσημία των εννοιών «ελληνικός» και «ρωμαϊκός» κατά την εποχή αυτή, καθώς και να κατανοήσουν ότι ο προσδιορισμός «βυζαντινός» για την αυτοκρατορία και τους υπηκόους της καθιερώθηκε μεταγενέστερα.	Έλληνας-ελληνικός, Ρωμαίος-ρωμαϊκός, βυζαντινός	Γλώσσα της Ιστορίας, ομοιότητα και διαφορά	Χρήση ιστορικού λεξικού ή δευτερογενών ιστορικών πηγών, όπου αναλύονται και διακρίνονται οι έννοιες. Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη στον οποίο αποτυπώνονται οι μεταβολές στη σημασία των εννοιών από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

	<p>Να καταγράψουν τις γλώσσες που μιλούσαν οι πληθυσμοί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και να ανιχνεύσουν τον ρόλο της ελληνικής γλώσσας στην επικοινωνία, στην εκπαίδευση και στη διοίκηση (ελληνιστική γλωσσική παράδοση, ελληνοφωνία περισσότερων αυτοκρατόρων, ελληνόφωνες περιοχές στο κέντρο και στην περιφέρεια της αυτοκρατορικής επικράτειας, η ελληνιστική κοινή ως γλώσσα του Ευαγγελίου).</p>	<p>Ελληνικά, λατινικά, εβραϊκά, αραμαϊκά, αρμενικά</p>	<p>Πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p>	<p>Κατασκευή χάρτη των γλωσσών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας σύμφωνα με δευτερογενές πηγές. Συζήτηση στην τάξη για τους λόγους για τους οποίους επικράτησε η ελληνική γλώσσα στο Βυζάντιο.</p>
<p>Βυζαντινή εκπαίδευση και αρχαία ελληνική πνευματική παράδοση</p>	<p>Να αξιολογήσουν τη θέση των αρχαίων ελληνικών στα προγράμματα των εκπαιδευτικών βαθμίδων της βυζαντινής κοινωνίας. Στον αντίποδα, να κατανοούν τις ενέργειες ορισμένων αυτοκρατόρων και εκκλησιαστικών αξιωματούχων που είχαν ως στόχο την εξάλειψη των αρχαιοελληνικών στοιχείων από την εκπαίδευση. Να συγκρίνουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά με τα αντίστοιχα του σύγχρονου</p>	<p>Εγκύκλιος παιδεία, βιβλιοθήκη, λόγιος, Θεολογία-δογματική διδασκαλία-εκκλησιαστική εκπαίδευση</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, σύγκριση, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Μελέτη πηγών της βυζαντινής γραμματείας στις οποίες αναγνωρίζεται η παιδευτική αξία αρχαίων ελληνικών κειμένων (π.χ. η αντιπαράθεση της περίπτωσης του Ιουλιανού από τη μια πλευρά, ο οποίος απαγορεύει σε χριστιανούς να διδάσκουν αρχαία ελληνικά κείμενα, με το παράδειγμα του Μ. Βασιλείου, ο οποίος παραινει τους νέους να τα μελετούν, επειδή έχουν μεγάλη ηθική αξία. Επίσης, αξιοποίηση της πραγματείας του Γρηγορίου Ναζιανζηνού «Τίνος το ελληνίζει;»). Συζήτηση. Επεξεργασία ιστορικών πηγών με βάση ερωτήματα που αφορούν στην αντινομία μεταξύ της εκκλησιαστικής και της ουμανιστικής εκπαίδευσης, η οποία βασίζεται στην ελληνική πνευματική παράδοση. (Ενδεικτικά: διατάγματα του Ιουστινιανού για το κλείσιμο της Ακαδημίας της</p>

	εκπαιδευτικού συστήματος και να διατυπώνουν κρίσεις εξετάζοντας διαφορετικές παραμέτρους των δύο εκπαιδευτικών συστημάτων.			<p>Αθήνα (529 μ.Χ) / αποφάσεις της εν Τρούλω συνόδου (692 μ.Χ) / η περίπτωση του Λέοντα του Μαθηματικού και ο ανταγωνισμός μεταξύ του αυτοκράτορα Θεόφιλου και του χαλίφη Mamun για το ποιο κράτος θα τον πάρει (9^{ος} αιώνας) / Φώτιος / Αρέθας / Κωνσταντίνος Ζ' Πορφυρογέννητος και Μαγναύρα (9^{ος} αιώνας) / Μιχαήλ Ψελλός (11^{ος} αιώνας) / ο λόγιος Ιωάννης Ιταλός και η καταδίκη του για ειδωλολατρία / συγκρότηση οργανωμένης δευτεροβάθμιας εκκλησιαστικής εκπαίδευσης τον 12^ο αιώνα].</p> <p>Σύνταξη δίσηλου πίνακα με τα χαρακτηριστικά της ουμανιστικής και της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης.</p>
--	--	--	--	---

6. Ο Αραβοϊσλαμικός Κόσμος (2 ώρες)				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Ισλάμ, μια νέα θρησκεία γεννιέται στην Ανατολή	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες γέννησης της νέας μονοθεϊστικής θρησκείας.</p> <p>Να εντοπίσουν τις περιοχές επέκτασης των Αράβων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους παράγοντες που ευνόησαν την εξάπλωση των Αράβων και τις συνέπειες της επέκτασής τους για τη</p>	<p>Αραβες ,</p> <p>Ισλάμ, Κοράνι, Μέκκα, Μεδίνα, Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο, Τζιχάντ (πολλαπλές προσλήψεις της έννοιας από τον «ιερό πόλεμο» ως τον «εσωτερικό αγώνα» του</p>	<p>Αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Παρατήρηση και σχολιασμός ψηφιακών χαρτών, όπου εμφανίζεται η εδαφική επέκταση του αραβικού κράτους.</p> <p>Συζήτηση για τις αιτίες εξάπλωσης των Αράβων και προσδιορισμός των συνεπειών της για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.</p> <p>Συζήτηση για τον θρησκευτικό φανατισμό και τις συνέπειές του στο παρελθόν και σήμερα.</p>

	<p>Βυζαντινή Αυτοκρατορία.</p> <p>Να συζητήσουν για τις πολλαπλές νοηματοδοτήσεις της έννοιας «τζιχάντ» στη μουσουλμανική θρησκεία, ώστε να μπορέσουν να διακρίνουν στρεβλώσεις ή προπαγανδιστικές χρήσεις του όρου σήμερα.</p>	<p>ανθρώπου), μισαλλοδοξία, φανατισμός, θρησκευτική ανεκτικότητα</p>		
<p>Αραβικός πολιτισμός: επιστήμες και τέχνες</p>	<p>Να αξιολογήσουν τη συμβολή των Αράβων στην ανάπτυξη των επιστημών (Μαθηματικά, Ιατρική, Αστρονομία, Φιλοσοφία).</p> <p>Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον αραβοϊσλαμικό πολιτισμό και τη συμβολή του σε ποικίλες παραμέτρους του παγκόσμιου πολιτισμού και, συνακόλουθα, να αντιμετωπίζουν σήμερα χωρίς προκαταλήψεις όσους προέρχονται από αντίστοιχα πολιτισμικά περιβάλλοντα.</p>	<p>Άλγεβρα, μηδέν, μέσος όρος, άβακας, δεκαδικό σύστημα, πολιτισμική αλληλεπίδραση, διαπολιτισμική επικοινωνία</p>	<p>Ιστορική σημασία, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία καταλόγου με ονόματα Αράβων επιστημόνων του 8^{ου}, 9^{ου} και 10^{ου} αιώνα (ενδεικτικά: Al Khwarizmi - Αλ-Χουαρίσμι 780–850μ.Χ.), Αβικέννας (Ibn Sina, 980-1037), Αβερρόης (Ibn Rushd, 1126-1198) καθώς και σημαντικών επιτευγμάτων τους στην επιστήμη και τον πολιτισμό.</p> <p>Αναζήτηση αραβικών λέξεων στην ελληνική γλώσσα και διαπίστωση της επίδρασης του αραβικού πολιτισμού ή και αντίστροφα (ενδεικτικά: ζενίθ, ναδίρ, άλγεβρα, αλχημεία, αλκοόλ, ζάρι, ελιξίριο).</p>
<p>Αραβική και βυζαντινή τέχνη</p>	<p>Να διακρίνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ βυζαντινής και αραβικής</p>	<p>Πολιτισμικές ανταλλαγές, αλληλεπίδραση,</p>	<p>Πρωτογενείς εικονιστικές πηγές, υλικές μαρτυρίες,</p>	<p>Παρατήρηση και συζήτηση σε ομάδες εικονιστικών πηγών που παρουσιάζουν αντιπροσωπευτικά έργα της βυζαντινής και της</p>

	τέχνης και να τις εντάσσουν στο ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών σχέσεων στη λεκάνη της Μεσογείου.	τέμενος, αραβουργήματα, ανεικονική τέχνη, γεωμετρική διακόσμηση, φυτικά θέματα	επιχειρηματολογία και τεκμηρίωση	αραβικής τέχνης. Δημιουργία πίνακα με θέμα τις ομοιότητες και τις διαφορές που θα επισημανθούν από τη σύγκριση των αρχιτεκτονικών συνόλων και του διάκοσμου της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης και του Μεγάλου Τεμένους της Δαμασκού. Ακολουθώς, συζήτηση με θέμα την αλληλεπίδραση της βυζαντινής και της αραβικής τέχνης στη δημιουργία λατρευτικών χώρων (ναών και τεμένων).
--	--	--	----------------------------------	--

7. Ο Μεσαιωνικός Κόσμος της Δυτικής Ευρώπης (8-9 ώρες)

7.1 Το όραμα του Καρλομάγνου

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η συμβολή του Καρλομάγνου στην πολιτισμική ανάπτυξη της Ευρώπης	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να κατανοήσουν τη συγκυρία στην οποία ο Καρλομάγνος επιχείρησε να ενοποιήσει υπό την ηγεσία του τις ευρωπαϊκές χώρες και να διεκδικήσει το κληρονομικό δικαίωμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από το Βυζάντιο. Να εξηγήσουν τις ενέργειες του πάπα Λέοντα Γ' και να αξιολογήσουν τον ρόλο του στη ανακήρυξη του Καρόλου ως «Αυτοκράτορα των Ρωμαίων» το	Παπικό Κράτος, Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Καρολίδεια Αναγέννηση	Σημαντικότητα, συγκυρία, αιτία και αποτέλεσμα	Επισήμανση στον διαδραστικό χάρτη των κρατών της Ευρώπης και της Μεσογείου το 800 μ.Χ. Ανάλυση και ερμηνεία πρωτογενών ιστορικών πηγών που αναφέρονται: α) στη στέψη του Καρλομάγνου από τον πάπα τα Χριστούγεννα του 800 μ.Χ. και β) στις αντιδράσεις των Βυζαντινών. Στη συνέχεια δημιουργία εικονο-ιστορίας (σχέδια και λόγοι) των πρωταγωνιστών, η οποία λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές οπτικές. Δημιουργία θεματικών αφισών κατά ομάδες με κοινό θέμα την «Καρολίδεια

	<p>800 μ.Χ. Να αναλογιστούν τις πολιτικές και θρησκευτικές συνέπειες που είχε αυτή η ανακήρυξη στις σχέσεις Βυζαντίου και Δύσης. Να ερμηνεύσουν την καθιέρωση του όρου «Καρολίδεια Αναγέννηση» για την πολιτιστική άνθιση που παρατηρήθηκε την εποχή αυτή στο νέο ευρωπαϊκό κράτος.</p>			Αναγέννηση».
--	---	--	--	--------------

7.2 Φεουδαρχία, ο κόσμος των αγροτών και των γαιοκτημόνων				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η φεουδαρχική κοινωνία	<p>Να ερμηνεύσουν τις συνθήκες διαμόρφωσης του φεουδαρχικού συστήματος και να αναλύσουν τα χαρακτηριστικά της φεουδαρχικής κοινωνίας και των σχέσεων ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις.</p> <p>Να διερευνήσουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη δυτική φεουδαρχία και στον βυζαντινό θεσμό της πρόνοιας.</p> <p>Να εξηγήσουν τον συμβολισμό της τελετής της περιβολής και να την αντιπαραβάλουν με αντίστοιχες</p>	<p>φέουδο, φεουδαρχικό σύστημα, αριστοκρατία, άρχοντας, κόμης, υποτελείς, τελετή περιβολής, δουλοπάροικοι, φόροι, εξάρτηση</p>	<p>Αιτία και αποτέλεσμα ομοιότητα-διαφορά, εξήγηση, συγκυρία, συνέχεια-μακρός χρόνος, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη ή διαγράμματος ιεραρχικής δομής με θέμα «φεουδαρχική κοινωνία».</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα στον οποίο αποτυπώνονται οι ομοιότητες και διαφορές του συστήματος της δυτικής φεουδαρχίας με το βυζαντινό θεσμό της πρόνοιας.</p> <p>Παρατήρηση και περιγραφή μικρογραφιών της εποχής, στις οποίες αναπαρίστανται οι δραστηριότητες διάφορων κοινωνικών ομάδων (κυνήγι, καλλιέργεια γης, γιορτές) και αποκαλύπτονται οι σχέσεις εξάρτησης και ισχύος (π.χ. η μικρογραφία του Σαντιγί ή η σειρά «Οι</p>

	<p>τελετές της σύγχρονης εποχής (π.χ. ορκωμοσία πτυχιούχων, ανακήρυξη ακαδημαϊκών).</p> <p>Να διερευνήσουν τον τρόπο ζωής των διαφόρων κοινωνικών τάξεων.</p>			<p>πολύ πλούσιες ώρες του δούκα του Μπέρι» των αδελφών Λιμπούργκ).</p> <p>Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με βάση τις παραπάνω μικρογραφίες: Οι μαθητές-τριες επιλέγουν απεικονιζόμενα πρόσωπα διαφόρων κοινωνικών τάξεων και συνθέτουν τη βιογραφία τους.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Αναπαράσταση της τελετής της περιβολής. Αντιπαραβολή με ανάλογες τελετές που γίνονται σήμερα.</p>
--	---	--	--	--

7.3 Η εκκλησία και οι «άλλοι»				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Εκκλησία και εξουσία	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η Καθολική Εκκλησία δεν διέθετε μόνο θρησκευτική, αλλά και τεράστια οικονομική, πολιτική και κοινωνική δύναμη. Στο πλαίσιο αυτό, να κατανοήσουν τον ρόλο του Πάπα όχι μόνο ως θρησκευτικού αλλά και ως πολιτικού ηγέτη με μεγάλη επιρροή στα χριστιανικά κράτη της Ευρώπης.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι κύριο γνώρισμα της θεολογικής σκέψης κατά τον Μεσαίωνα ήταν η εναρμόνιση της πίστης με τη λογική και την επιστήμη («πιστεύω για να κατανοήσω»).</p>	<p>Πάπας, μοναχικά τάγματα, γοθτική τέχνη (αρχιτεκτονική-ναοδομία, υαλογραφία, γλυπτική), Ιερή Εξέταση, αιρετικοί, μάγισσες,</p>	<p>Ιστορική ενσυναίσθηση, συνέχεια και αλλαγή, ηθικές διαστάσεις της Ιστορίας</p>	<p>Περιγραφή και σχολιασμός έργων τέχνης που αναπαριστούν πρόσωπα και σημαντικά γεγονότα της ιστορίας και της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας (π.χ. «Ο Χριστός παραδίδει τα κλειδιά στον Απόστολο Πέτρο», τοιχογραφία του Π. Περουτζίνο ή ο «θρίαμβος» του Αγίου Θωμά του Ακινάτη του Μπενότσο Γκοττόλι).</p> <p>Σύγκριση της θέσης, του μεγέθους και των αισθητικών χαρακτηριστικών των γοθτικών ναών με τα άλλα κτίρια στις μεσαιωνικές πόλεις (από μικρογραφίες χειρογράφων και σύγχρονες φωτογραφίες διατηρημένων μεσαιωνικών πόλεων).</p> <p>Κατασκευή βιτρό/υαλογραφίας στην τάξη με</p>

	<p>Να μελετήσουν και να συζητήσουν για τους τρόπους με τους οποίους η Καθολική Εκκλησία χρησιμοποίησε τις εικαστικές κυρίως τέχνες για τη διάδοση του δόγματος και την προβολή του μεγαλείου και της ισχύος της (π.χ. γοτθική αρχιτεκτονική, υαλογραφίες-βιτρό, ζωγραφική).</p>	<p>Εβραίοι, δεισιδαιμονίες, προλήψεις, αντισημιτισμός, γκέτο</p>	<p>εύχρηστα υλικά (π.χ. ζελατίνη περιτυλίγματος, γυάλιστερου φωτογραφικού χαρτιού).</p> <p>Χαρτογράφηση καθολικών επισκοπών που λειτουργούσαν σε νησιά των Κυκλάδων και στα Επτάνησα από τον 16^ο αι.</p>
Μοναχισμός	<p>Να κατανοήσουν τις πολλαπλές λειτουργίες των μοναστηριών (οικονομικοί οργανισμοί, κέντρων μελέτης και εκπαίδευσης, χώροι πνευματικής άσκησης, πολιτική, φιλανθρωπία).</p> <p>Να κατανοήσουν τις μορφές που πήραν τα μοναστικά τάγματα και το ρόλο που διαδραμάτισαν στον καθολικό κόσμο.</p> <p>Να διακρίνουν την επίδραση της Καθολικής Εκκλησίας και των μοναστηριών στη διαμόρφωση των ηθικών αντιλήψεων στη δυτική μεσαιωνική κοινωνία.</p>		<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα μοναστικά τάγματα.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Μαθητής υποδύεται έναν μοναχό ο οποίος μιλάει σε χωρικούς και χωρικές, που υποδύονται οι υπόλοιποι-ες μαθητές-τριες, σχετικά με ζητήματα ηθικής συμπεριφοράς.</p>
Αιρέσεις, μαγεία, τρέλα	<p>Να εξηγήσουν την έξαρση των δεισιδαιμονιών και προλήψεων, καθώς και την εμφάνιση αιρέσεων στη μεσαιωνική κοινωνία.</p> <p>Να προβληματιστούν γιατί η Καθολική Εκκλησία συνέδεσε τη μαγεία κυρίως με τις γυναίκες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι το «κυνήγι των μαγισσών» αποτελούσε</p>		<p>Ανάλυση και σχολιασμός γραπτών πηγών, κυρίως εκκλησιαστικών κειμένων, που αναφέρονται στον τρόπο αναπαράστασης και τους λόγους εκδίωξης των αιρετικών και των μαγισσών στον Μεσαίωνα, καθώς και την ερμηνεία με μεταφυσικούς όρους των ψυχικών παθήσεων.</p> <p>Μελέτη γραπτών και εικονιστικών πηγών για την Ιερή Εξέταση, οι οποίες θα φωτίζουν τους λόγους</p>

	πρακτική διαμόρφωσης συλλογικής ηθικής συνείδησης και ενδυνάμωσης του κύρους της Καθολικής Εκκλησίας στον Μεσαίωνα.			<p>της ίδρυσής της, τους ανθρώπους που τη στελέχωναν, τις κοινωνικές ή θρησκευτικές ομάδες ενάντια στις οποίες στρεφόταν και τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε. Ακολούθως, παιχνίδι ρόλων: Σε μια σύσκεψη κληρικοί συζητούν για την αναγκαιότητα ίδρυσης της Ιερής Εξέτασης.</p> <p>Συλλογή γραπτών και εικονιστικών πηγών για την Ιωάννα της Λορένης (Zan vt' Ark) και συζήτηση για τους λόγους που κατηγορήθηκε από το εκκλησιαστικό δικαστήριο ως μάγισσα.</p>
Οι διώξεις των Εβραίων τον Μεσαίωνα	<p>Να γνωρίσουν στοιχεία της ιστορίας και του πολιτισμού των εβραϊκών κοινοτήτων της Ευρώπης.</p> <p>Να συνδέσουν τις διώξεις και την περιθωριοποίηση των Εβραίων από τον 11^ο αιώνα και μετά αφενός με τις κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές (φεουδαρχικό σύστημα και συντεχνίες) που τους απέκλειαν από την ιδιοκτησία γης και από πλήθος επαγγελμάτων, και αφετέρου με τον θρησκευτικό φανατισμό, τις προκαταλήψεις και τις δεισιδαιμονίες.</p> <p>Να διακρίνουν τις αιτίες του διωγμού των Εβραίων από την Ισπανία το 1492 και να συνδέσουν το γεγονός με την αναγκαστική</p>			<p>Μελέτη γραπτών πηγών και ανάδειξη των λόγων εκδίωξης των Εβραίων από την Ισπανία.</p> <p>Δημιουργία μίας εικονοϊστορίας με θέμα τον διωγμό των Σεφαραδιτών Εβραίων από την Ισπανία και την εγκατάστασή τους στη Θεσσαλονίκη αξιοποιώντας γραπτές και εικονιστικές πηγές.</p> <p>Επίσκεψη στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης ή στο Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας (Αθήνα), στα οποία εκτίθενται υλικά κατάλοιπα και μαρτυρίες από την ιστορία και τον πολιτισμό των εβραϊκών κοινοτήτων του ελλαδικού χώρου.</p> <p>Ανάλυση πρωτογενών γραπτών και εικονιστικών πηγών του Μεσαίωνα στις οποίες εμφανίζονται δεισιδαιμονίες σε βάρος των Εβραίων (π.χ. τελετουργικός φόνος χριστιανόπαιδου ή η</p>

μετοικεσία τους ανατολικότερα (μεταξύ άλλων και στον υπό οθωμανική κυριαρχία ελλαδικό χώρο) – Σεφαραδίτες Εβραίοι.			μεταφορική περιγραφή στα Σαξωνικά Χρονικά, που τους παρομοιάζουν με τα ζιζάνια στον σιταγρό). Απώτερος σκοπός είναι να αποτελέσει αυτή η γνώση τη βάση για τη διαπραγμάτευση του Ολοκαυτώματος στην επόμενη τάξη.
--	--	--	---

7.4 Κάστρα και ιππότες

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να περιγράψουν ένα μεσαιωνικό κάστρο (φυσική θέση, οχυρωματικά στοιχεία, εσωτερικά μέρη) και να εξηγούν τη λειτουργία του.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία που συνθέτουν την καθημερινή ζωή των κατοίκων μιας πόλης-κάστρου και να συνθέσουν αφηγήσεις πάνω σε αυτήν.</p> <p>Να επισημάνουν τα κύρια χαρακτηριστικά του ιππότη και τον ρόλο που επιτελούσε στη μεσαιωνική κοινωνία.</p>	<p>πόλη-κάστρο, σπίτια, τείχη, πύλες, πύργοι, περιδρομος και πολεμίστρες, τάφος</p>	<p>Η λογοτεχνία ως ιστορική πηγή, Ο κινηματογράφος ως ιστορική αναπαράσταση, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Εργασία σε ομάδες στην αίθουσα Η/Υ: Αναζήτηση στο διαδίκτυο και επιλογή ενός μεσαιωνικού κάστρου από τη δυτική Ευρώπη ή τον ελλαδικό χώρο. Χρήση λογισμικού παρουσίασης με σύντομες περιγραφές, σχέδια (κατόψεις και τρισδιάστατες αναπαραστάσεις) και φωτογραφίες. Προτείνεται η παρουσίαση να καταλήγει στις σύγχρονες χρήσεις των κάστρων.</p> <p>Περιγραφή της καθημερινής ζωής σε ένα κάστρο. Φύλλα Εργασίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Επαγγέλματα 2.Καθημερινή ζωή 3. Άμυνα-εξοπλισμός <p>Αξιοποίηση του μαθησιακού αντικειμένου «Κάστρα των σταυροφόρων» από το <i>Φωτόδεντρο</i> http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-10r-8521-9153.</p> <p>Δραματοποιημένη ανάγνωση από τους μαθητές-</p>

				<p>τρεις αποσπασμάτων από μεσαιωνικά ιπποτικά έπη. Δημιουργία καταλόγου σύγχρονων κινηματογραφικών ταινιών με ιπποτικές ιστορίες. Συζήτηση για τους λόγους για τους οποίους ελκύνονται μέχρι σήμερα οι άνθρωποι από αυτές τις ιστορίες.</p>
--	--	--	--	---

7.5 Σταυροφορίες: πολεμώντας στο όνομα του θεού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς Δευτερογενείς		
Γιατί έγιναν οι σταυροφορίες;	<p>Να γνωρίσουν τους τόπους προέλευσης των σταυροφόρων, τις πορείες και τους προορισμούς τους.</p> <p>Να διακρίνουν την εδαφική έκταση των Σταυροφορικών Κρατών.</p> <p>Να αναζητήσουν και συζητήσουν για τους λόγους (εμφανείς και βαθύτερους) για τους οποίους έγιναν οι σταυροφορίες.</p>	<p>Σταυροφόρος, Σαρακηνός, Άγιοι Τόποι, Ιερός Πόλεμος, Σταυροφορικά Κράτη</p>	<p>Ιστορική οπτική, ομοιότητα και διαφορά, ιστορική ενσυναίσθηση, αίτια, συνέπειες</p>	<p>Συζήτηση της σημασίας του όρου «Σταυροφόρος».</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός εικονιστικών πηγών (μεσαιωνικών μικρογραφιών, τοιχογραφιών) που αναπαριστούν Σταυροφόρους στις εκστρατείες τους.</p> <p>Περιγραφή και σχολιασμός χαρτών στους οποίους αποτυπώνονται οι πορείες των σταυροφόρων και τα κράτη που δημιούργησαν στη Μέση Ανατολή.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Σταυροφορίες (χάρτες)», στο οποίο παρουσιάζεται ένα διαδραστικό χρονολόγιο-ιστοριογραμμή για την πορεία των τεσσάρων πρώτων Σταυροφοριών (1096-1204) με τη σταδιακή αποτύπωση των αντίστοιχων πορειών σε χάρτη και σχετικού πληροφοριακού υλικού. http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8975</p> <p>Διερεύνηση και παρουσίαση από κάθε ομάδα μαθητών των λόγων για τους οποίους πραγματοποιήθηκαν οι Σταυροφορίες, μετά από μελέτη δευτερογενών ιστορικών πηγών.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Οι Σταυροφορίες», στο οποίο παρουσιάζονται οι αιτίες, τα πρόσωπα και οι ενέργειές τους και οι συνέπειες των Σταυροφοριών, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της περιόδου. http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8805</p>

<p>Η πολιορκία και η Άλωση της Ιερουσαλήμ (1099)</p>	<p>Να αναγνωρίσουν τις αντικρουόμενες οπτικές των αντίπαλων πλευρών (σταυροφόρων πολιορκητών και μουσουλμάνων αμυνόμενων) κατά την πολιορκία της Ιερουσαλήμ.</p>	<p>Μισαλλοδοξία, θρησκευτικός φανατισμός</p>		<p>Χωρισμός μαθητών/τριών σε δυο ομάδες. Η πρώτη ομάδα έχει στη διάθεσή της ιστορικές πηγές για την άλωση της Ιερουσαλήμ από την πλευρά ενός σταυροφόρου, ενώ η δεύτερη ομάδα πηγές από την πλευρά ενός μουσουλμάνου υπερασπιστή της πόλης. Επεξεργασία πηγών για τον εντοπισμό της οπτικής που σχετίζεται με το γεγονός και των επιχειρημάτων που την υποστηρίζουν. Παρουσίαση οπτικών και επιχειρημάτων από τις ομάδες. Σύγκριση μεταξύ τους για τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών. Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών σε ένα διάγραμμα τύπου Venn. Δημιουργία προσωπικών αφηγήσεων από τους μαθητές-τριες, γραπτών ή ψηφιακών για την κατάληψη της Ιερουσαλήμ, οι οποίες ενσωματώνουν και τις δυο οπτικές και αξιοποιούν στοιχεία των πηγών.</p>
<p>Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204)</p>	<p>Να κατανοήσουν τις αιτίες, τις συνθήκες και τις συνέπειες που είχε για το Βυζάντιο η Άλωση του 1204.</p> <p>Να διακρίνουν τα εδαφικά όρια των λατινικών και των ελληνικών κρατών που δημιουργήθηκαν μετά την Άλωση του 1204.</p>	<p>Άλωση, Λατινοκρατία, λατινικά κράτη, ελληνικά κράτη: Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας, Αυτοκρατορία της Νίκαιας, Δεσποτάτο της Ηπείρου, Δεσποτάτο του Μυστρά, το σύμβολο του δικέφαλου αετού, Ποντιακός</p>	<p>Πολυπρισματικότητα</p>	<p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από Δυτικούς και Βυζαντινούς ιστορικούς και χρονογράφους, με σκοπό την ανάδειξη των διαφορετικών οπτικών που είχαν οι δύο πλευρές. Ακολούθως, συμπλήρωση φύλλου εργασίας/δίστηλου πίνακα με αποσπάσματα στα οποία αποτυπώνονται οι διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Παρατήρηση των αλλαγών που προκάλεσε στον χάρτη της περιοχής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου</p> <p>«Βυζαντινή Αυτοκρατορία 1204-1261: Η διαμόρφωση των συνόρων», στο οποίο</p>

		Ελληνισμός, εραλδική τέχνη		<p>παρουσιάζονται οι αλλαγές των συνόρων μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους, το 1204, μέχρι την ανάκτησή της, το 1261, με τη χρήση διαδραστικού χάρτη. http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9128</p> <p>Παρακολούθηση και συζήτηση του ιστορικού ντοκιμαντέρ «Ελληνισμός και Δύση: ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ:001, Το χρονικό της τέταρτης σταυροφορίας, 0000056095» από το Ιστορικό Αρχείο της ΕΡΤ. http://archive.ert.gr/56095/</p> <p>Παρατήρηση νομισμάτων, εμβλημάτων και οικοσήμεν ηγεμόνων των λατινικών κρατών και συζήτηση των χαρακτηριστικών τους, της σημασίας και της προέλευσής τους.</p>
--	--	-------------------------------	--	---

8. Ανακαλύπτοντας παλιούς και νέους κόσμους: Αναγέννηση και Εξερευνήσεις (7-8 ώρες)

8.1 Αναγέννηση

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να γνωρίσουν τη σημασία της Αναγέννησης και τα χρονικά όρια της περιόδου. Ειδικότερα, να αιτιολογήσουν την απόδοση της ονομασίας	Αναγέννηση, σύνδεση με την αρχαιότητα και την κλασική παράδοση,	Υλικές μαρτυρίες, αλλαγή, τομή, κύκλος	Μελέτη δευτερογενούς πηγής για τη σημασία του όρου «Αναγέννηση» και δημιουργία εννοιολογικού χάρτη στον οποίο θα αποτυπώνονται τα κύρια σημεία και οι συνδηλώσεις.

	<p>«Αναγέννηση» στην ιστορική περίοδο, σε συσχέτιση με τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας.</p> <p>Να συνδέσουν το φαινόμενο της Αναγέννησης με τις ιδιαίτερες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στην Ιταλία του 15^{ου} και κυρίως των αρχών του 16^{ου} αιώνα.</p> <p>Να κατανοούν τη διαφοροποιημένη αναγεννησιακή αντίληψη για τον άνθρωπο ως ον με αξιοπρέπεια και ελεύθερη βούληση.</p> <p>Να διακρίνουν βασικά χαρακτηριστικά της αναγεννησιακής τέχνης στη ζωγραφική, τη γλυπτική και την αρχιτεκτονική σε αντιπαραβολή με τη θρησκευτική ζωγραφική των προηγούμενων αιώνων.</p>	<p>ανθρωπισμός (ουμανισμός), προοπτική</p>		<p>Συζήτηση πάνω σε αποσπάσματα του λόγου του Πίκο ντε λα Μιράντολα «Για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» και ανάδειξη της νέας αντίληψης για τον άνθρωπο ως «ελεύθερο και έντιμο δημιουργό και διαμορφωτή του εαυτού του».</p> <p>Διαθεματικές δραστηριότητες (Ιστορία-Εικαστικά-Μαθηματικά) για τη γραμμική-γεωμετρική προοπτική στην Αναγέννηση. Παρατήρηση και σχολιασμός χαρακτηριστικών έργων, όπως ο «Μυστικός Δείπνος» του Λεονάρντο ντα Βίντσι ή η «Μνηστεία της Παρθένου» του Ραφαήλ, καθώς και άσκηση εφαρμογής της τεχνικής από τους μαθητές-τριες.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός έργων του Λεονάρντο ντα Βίντσι (π.χ. σχέδια μηχανικών επινοήσεων) για την κατανόηση της έννοιας του «homo universalis» (καλλιτέχνης και επιστήμονας).</p> <p>Χωρισμός των μαθητών-τριών σε δύο ομάδες για την οργάνωση δύο ψηφιακών θεματικών εκθέσεων με έργα ζωγραφικής της Αναγέννησης, η πρώτη με θρησκευτικά θέματα και η δεύτερη με μυθολογικά, στις οποίες αναδεικνύονται βασικά χαρακτηριστικά της (π.χ. η αρμονία με τη φύση, το εμπειρικά ωραίο, ο προοπτικός σχεδιασμός).</p>
--	---	--	--	---

8.2 Βενετία: το κράτος της θάλασσας

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	

	<p>Να εντοπίσουν στον χάρτη τις περιοχές (παραθαλάσσιες και νησιά) που περιελάμβανε το κράτος της Βενετίας μετά την Δ΄ Σταυροφορία.</p> <p>Να προβληματιστούν για τους λόγους που οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες παραχωρούσαν προνόμια στους Βενετούς και για τις συνέπειες αυτών των παραχωρήσεων.</p> <p>Να ανακαλύψουν τα υλικά και πολιτισμικά κατάλοιπα που άφησε στον ελλαδικό χώρο η παρουσία των Βενετών.</p>	<p>Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας, Βενετοκρατία, θαλάσσιο εμπόριο, εμπορικά προνόμια</p>	<p>Χώρος, εξήγηση, διαφορά, αιτίες και συνέπειες, υλικές μαρτυρίες</p>	<p>«Βενετία, μια πόλη χωρίς γη»: δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με αυτό τον τίτλο (να περιλαμβάνει, εκτός από πληροφορίες και εικόνες και χάρτες.)</p> <p>Παρατήρηση σε ειδικό γεωγραφικό χάρτη των εμπορικών δικτύων των ιταλικών πόλεων της Βενετίας, της Γένοβας και της Πίζας. Σχολιασμός της αντιστρόφως ανάλογης, σε σύγκριση με την έκτασή τους, δύναμης που προσέφερε στα ιταλικά κράτη το δίκτυο αυτό.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα εμπορικά προνόμια που παραχώρησαν οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες στη Βενετία (μορφές προνομίων, αιτίες παραχώρησης, συνέπειες και αντιδράσεις).</p> <p>Δραστηριότητα τοπικής ιστορίας: Ως μελέτη περίπτωσης προτείνεται να εξεταστεί μια πόλη του ελλαδικού χώρου που γνώρισε βενετική κυριαρχία.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με σύγχρονες φωτογραφίες, χαρακτηριστικά εποχής και σχετικά υπομνήματα σε βενετικά κάστρα της Ελλάδας.</p> <p>Δημιουργία ενός πολιτιστικού χάρτη της Ελλάδας, στον οποίο να αποτυπώνονται οι θέσεις των σημαντικότερων βενετσιάνικων κάστρων.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία του ελέγχου του εμπορίου στο Αιγαίο πέλαγος και στην ανατολική Μεσόγειο.</p>
--	---	--	--	--

8.3 Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Μεγάλοι θαλασσοπόροι και ανακαλύψεις	<p>Να προσδιορίζουν το χώρο, το χρόνο και τους πρωταγωνιστές των μεγάλων εξερευνήσεων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους σκοπούς για τους οποίους έγιναν τα μεγάλα ταξίδια των εξερευνητών (πολιτικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς).</p> <p>Να αντιληφθούν τις συνθήκες πραγματοποίησης των μεγάλων ταξιδιών.</p> <p>Να κατανοήσουν την αιτιακή σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και στην πραγματοποίηση των εξερευνήσεων.</p>	<p>Εξερευνήσεις, ανακαλύψεις, τεχνολογία, υπερπόντια ταξίδια, караβέλα, αστρολάβος, πυξίδα</p>	<p>Χώρος (μεγάλη κλίμακα), αιτίες, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, εξέλιξη, κίνητρα</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα ταξίδια των θαλασσοπόρων και κατηγορίες: α) τόπος (χώρες προέλευσης και χώρες προορισμού), β) χρόνος (χρονολογίες), γ) τα πρόσωπα (εξερευνητές), δ) οι διαδρομές.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός παγκόσμιου χάρτη στον οποίο αποτυπώνονται τα παραπάνω στοιχεία.</p> <p>Βιογραφική ιστορία: <i>Η ζωή ενός εξερευνητή</i>. Οι μαθητές-τριες/τριες επιλέγουν ανά ομάδες έναν θαλασσοπόρο εξερευνητή και αναζητούν στο διαδίκτυο πληροφορίες για αυτόν (π.χ. χώρα προέλευσης, προσωπικά κίνητρα, συνθήκες ταξιδιών του κτλ.). Παρουσίαση στην ολομέλεια της τάξης. Εναλλακτικά: Κάθε μαθητής/τρια επιλέγει έναν θαλασσοπόρο εξερευνητή και γράφει μια επιστολή προς τους δικούς του αφηγούμενος τις εμπειρίες και τα συναισθήματά του.</p> <p>Για τις παραπάνω δραστηριότητες μπορεί να αξιοποιηθεί η ηλεκτρονική εφαρμογή στο Φωτόδεντρο «Οι θαλάσσιοι δρόμοι στην εξερεύνηση του κόσμου».</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη όπου εμφανίζονται οι εφευρέσεις εκείνης της εποχής</p>

				(καραβέλες, αστρολάβοι, χάρτες και πυξίδες) και οι βελτιώσεις που επέφεραν στη ζωή των ναυτικών, στη χάραξη νέων θαλάσσιων δρόμων και στην ασφαλή πραγματοποίηση υπερπόντιων θαλάσσιων ταξιδιών. Συζήτηση σε ολομέλεια. Σύνθεση πληροφοριών και εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τη συμβολή της τεχνολογίας στην πραγματοποίηση των εξερευνήσεων.
Οι Ευρωπαίοι και οι «άλλοι»: η υποταγή των ιθαγενών πληθυσμών	<p>Να αναλογιστούν τις αιτίες και τις συνέπειες της συμπεριφοράς των αποικιοκρατών στους πληθυσμούς και τους πολιτισμούς της αμερικανικής ηπείρου.</p> <p>Να προβληματιστούν πάνω στο ζήτημα τι σημαίνει «πολιτισμένο» και «απολίτιστο» τότε και τώρα, αφού καταγράψουν φυλετικά και πολιτισμικά στερεότυπα που έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα για τους ιθαγενείς λαούς.</p>	<p>Προκολομβιανοί πολιτισμοί, αποικία-αποικιοκρατία, ιθαγενείς, Ινδιάνοι, δουλεία, «απολίτιστος», πολιτισμική ταυτότητα και ετερότητα</p>	<p>Σύγκριση, κίνητρα, συνέπειες</p>	<p>Μελέτη αντιπαρατιθέμενων πρωτογενών πηγών που περιγράφουν τους ιθαγενείς πληθυσμούς της Αμερικής και δικαιολογούν ή καταδικάζουν τη συμπεριφορά των αποικιοκρατών απέναντί τους. Αξιοποίηση κυρίως χαρακτηριστικών της εποχής που αναπαριστούν τη ζωή των ιθαγενών, τα οποία είχαν μεγάλη απήχηση στην Ευρώπη, διαμόρφωσαν τα στερεότυπα για τους λαούς των κατακτημένων περιοχών και, σε μεγάλο βαθμό, χρησιμοποιήθηκαν για να δικαιολογήσουν τη βία και την εκμετάλλευση. Βλ. ιστοσελίδα «ΚΟΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ» http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/human-rights-in-the-history-of-art/the-development-of-education-in-europe-a-brief-introduction Ποικίλες βιωματικές δραστηριότητες: παιχνίδι ρόλων, αντιπαράθεση επιχειρημάτων κτλ.</p>

8.4 Τυπογραφία: το βιβλίο γίνεται κτήμα του λαού				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να εντοπίσουν τα κοινά σημεία και τις διαφορές ανάμεσα στα χειρόγραφα του Μεσαίωνα, στη Βίβλο του Γουτεμβέργιου και στα σύγχρονα βιβλία.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το βιβλίο έγινε βαθμιαία κτήμα των πολλών χάρη στην εύκολη αναπαραγωγή των αντιγράφων.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το βιβλίο εξελίχθηκε σε χρήσιμο εργαλείο επικοινωνίας και ραγδαίας διάδοσης των ιδεών.</p> <p>Να παρατηρήσουν οπτικές πηγές που απεικονίζουν το πρώτο τυπογραφικό εργαστήριο.</p> <p>Να περιγράψουν τη διαδικασία τυπώματος του βιβλίου με βάση τα κινητά στοιχεία.</p>	<p>Χειρόγραφα, βιβλίο τυπογράφος, πλάκα, μελάνι, πιεστήριο, εκτύπωση</p>	<p>Χώρος, τομή, τεκμήρια</p>	<p>Μελέτη οπτικών και γραπτών πηγών (π.χ. χαρακτηριστικά από βιβλίο που τυπώθηκε το 1574, συμβόλαιο ανάμεσα σε τυπογράφο και τραπεζίτη που χρηματοδοτούσε την λειτουργία τυπογραφείου, εκτύπωση γεωγραφικών χαρτών).</p> <p>Δημιουργία καταλόγου με τις αλλαγές που έφερε η εφεύρεση της τυπογραφίας.</p> <p>Αντιστοίχιση διαφορετικών τύπων βιβλίων με τον τρόπο γραφής ή τυπογραφίας που τους ταιριάζει. Αξιοποίηση συναφούς εικονογραφικού υλικού και γραπτών πηγών.</p> <p>Έρευνα στο διαδίκτυο για τα πρώτα βιβλία που εκτυπώθηκαν, καθώς και για τον αριθμό κυκλοφορίας αντιτύπων.</p> <p>Συζήτηση για την αξία της εφεύρεσης της τυπογραφίας στην διάδοση των νέων ιδεών και στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Γενίκευση: συζήτηση για την αξία των εφευρέσεων στην ζωή του ανθρώπου.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων με βάση το ακόλουθο σενάριο: «Βρισκόμαστε στο πρώτο τυπογραφικό εργαστήριο και αναλαμβάνουμε δράση. Ο</p>

				τυπογράφος στοιχειοθετεί το κείμενο με τη βοήθεια των μεταλλικών χαρακτήρων. Ο επικεφαλής επιτηρεί και ελέγχει την εργασία. Το φύλλο διαβάζεται και ελέγχεται για να διαπιστωθεί η επιτυχία της εκτύπωσης». (Οι μαθητές-τριες/τριες αναλαμβάνουν τον ρόλο του τυπογράφου, των εργατών και των πελατών).
--	--	--	--	---

8.5 Μεταρρύθμιση: η αμφισβήτηση του Καθολικισμού				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να κατανοήσουν την Μεταρρύθμιση ως ένα κίνημα αμφισβήτησης της Καθολικής Εκκλησίας. Να συσχετίσουν τη Μεταρρύθμιση με τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές της περιόδου, όπως η αποδυνάμωση της φεουδαρχίας και η ανάπτυξη της πρωτο-καπιταλιστικής κοινωνίας. Να συνδέουν την ανάπτυξη της λογοτεχνίας της Μεταρρύθμισης με την τεχνολογική εξέλιξη της τυπογραφίας.	Προτεστάντες-διαμαρτυρόμενοι	Αλλαγή, ρήξη, αιτίες και συνέπειες	<p>Ανάλυση της εικόνας του Girolamo da Treviso, <i>Οι Τέσσερις Ευαγγελιστές λιθοβολούν τον Πάπα</i> (1536, Windor-Βασιλική Συλλογή) σε συνδυασμό με τη διακήρυξη του κειμένου των 95 θέσεων, το οποίο τοιχοκόλλησε ο Λούθηρος στο ναό του Wittenberg το 1517.</p> <p>Δραματοποίηση της αντιπαράθεσης των θέσεων του Μαρτίνου Λούθηρου και του Πάπα Λέοντος με τη μορφή παιχνιδιού ρόλων.</p> <p>Αναζήτηση της σημασίας των ειδών της Λογοτεχνίας της Μεταρρύθμισης στο λεξικό, έντυπο ή ψηφιακό (λίβελος, κήρυγμα, πραγματεία, ύμνος, ελεγεία, ωδή, ιστορικό άσμα).</p> <p>Επίσκεψη στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης – Μουσείου Morgan, όπου φυλάσσεται η</p>

				<p>περίφημη Βίβλος του τυπογράφου Johann Gutenberg (1455), και φυλλομέτρησή της http://www.themorgan.org/collections/works/gutenberg/page/1 . Καταγραφή και σχολιασμός των τυπογραφικών και διακοσμητικών στοιχείων.</p> <p>Σχολιασμός του θρησκευτικού χάρτη της Ευρώπης που διαμορφώθηκε μετά την κατίσχυση του προτεσταντικού κινήματος.</p>
--	--	--	--	---

9. Ο Οθωμανικός κόσμος (5-6 ώρες)				
9.1 Η Κωνσταντινούπολη γίνεται οθωμανική				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- Προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να προσδιορίσουν χρονικά και γεωγραφικά την οθωμανική εξάπλωση μέχρι το 1453.</p> <p>Να κατανοήσουν το περιεχόμενο των όρων «ενωτικοί» και «ανθενωτικοί» και να συζητήσουν για τις ευρύτερες διαστάσεις και συνέπειες της θρησκευτικής αντιπαράθεσης των δύο μερίδων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους</p>	<p>Εμιράτο, Οθωμανοί, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Σουλτάνος, Ενωτικοί και Ανθενωτικοί, Άλωση της Κωνσταντινούπολης</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, χώρος και χρόνος, ιστορική ενσυναίσθηση, αντικρουόμενες ή αλληλοσυμπληρωματικές πηγές, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Μελέτη και σχολιασμός ψηφιακού χάρτη στον οποίο αποτυπώνεται η οθωμανική εξάπλωση τον 14^ο και 15^ο αιώνα.</p> <p>Δημιουργία και υπομνηματισμός χάρτη στον οποίο σημειώνονται οι οθωμανικές κατακτήσεις, οι οθωμανικές πρωτεύουσες και οι σημαντικές πόλεις της περιόδου με τη χρονολογία της κατάκτησής τους.</p> <p>Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών οι οποίες φωτίζουν τις σημασίες των εννοιών «ενωτικός» και «ανθενωτικός».</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Ένας ενωτικός και ένας</p>

	<p>παράγοντες που οδήγησαν αφενός στην αποδυνάμωση του βυζαντινού κράτους και αφετέρου στην ενίσχυση του οθωμανικού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τον αντίκτυπο που είχε η Άλωση στον χριστιανικό κόσμο της Δύσης και της Ανατολής, καθώς και τις μορφές με τις οποίες αποτυπώθηκε στις ελληνικές λαϊκές παραδόσεις.</p>		<p>ανθρωπικός αντιπαρατίθενται με επιχειρήματα πάνω στα ζητήματα της Ένωσης των Εκκλησιών και την τύχη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Μελέτη και σχολιασμός χάρτη όπου αποτυπώνεται η Βυζαντινή και η Οθωμανική Αυτοκρατορία τις παραμονές της Άλωσης.</p> <p>Μελέτη βυζαντινών και οθωμανικών γραπτών πηγών που αναφέρονται στην Άλωση της Κωνσταντινούπολης (π.χ. Κριτόβουλος και Χρονικό του Ασίκ Πασαζαντέ). Συμπλήρωση φύλλου εργασίας με σύντομα αποσπάσματα από οθωμανικές και βυζαντινές πηγές για να προκύψουν και να συζητηθούν/εξηγηθούν οι διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Συλλογή εικόνων με αναπαραστάσεις της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς. Ο υπομνηματισμός τους προτείνεται να περιλαμβάνει: α) τον δημιουργό, β) το θέμα, γ) το καλλιτεχνικό είδος, δ) τον χρόνο και τον τόπο κατασκευής και ε) σύντομη περιγραφή.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής υλικών τεκμηρίων και γραπτών δευτερογενών πηγών με τίτλο «Η Άλωση με τα μάτια κατοπινών».</p> <p>Συλλογή, μελέτη και δραματοποιημένη παρουσίαση «θρήνων» για την Άλωση.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία που είχε η Άλωση για τους ανθρώπους μεταγενέστερων εποχών.</p>
--	--	--	--

9.2 Η Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι υπήκοοί της				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να προσδιορίσουν τη μεταβαλλόμενη έκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (15ος-18ος αιώνας) και να εντοπίσουν την πρωτεύουσα, τις σημαντικές της πόλεις, καθώς και τους κύριους χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους που την διέτρεχαν.</p> <p>Να διερευνήσουν τον τρόπο που ήταν οργανωμένη η οθωμανική κοινωνία με βάση: α) τη θρησκεία (μουσουλμάνοι και μη μουσουλμάνοι-ζιμήδες) β) το φορολογικό καθεστώς (σουλτάνος/τιμαριούχοι και ραγιάδες).</p> <p>Να επισημάνουν και να αξιολογήσουν τις υποχρεώσεις των ζιμητών απέναντι στην οθωμανική εξουσία (φόροι, μη συμμετοχή στην οθωμανική διοίκηση, δικαστήρια,</p>	<p>Μουσουλμάνοι, ζιμής, ραγιάς, βακούφι, τιμάριο- τιμαριούχος, τσιφλίκι-τσιφλικάς, παιδομάζωμα, γενίτσαρος, θρησκευτική κοινότητα, φορολογία, πολιτισμική αλληλεπίδραση</p>	<p>Μακρά διάρκεια, ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Μελέτη χαρτών με τις επεκτάσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από το 15ο μέχρι και 18ο αιώνα. Εντοπισμός βασικών πόλεων και χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων. Προσδιορισμός της περιόδου της μέγιστης επέκτασης και συρρίκνωσης των ορίων του οθωμανικού κράτους το 18ο αιώνα.</p> <p>«Γιατί το croissant έχει αυτό το σχήμα;»: συζήτηση για τον θρύλο που συσχετίζει το γνωστό έδεσμα με την αποτυχημένη πολιορκία της Βιέννης από τους Οθωμανούς.</p> <p>Κατασκευή κοινωνικής πυραμίδας ή εννοιολογικού χάρτη με τις βασικές κοινωνικές ομάδες που αποτελούσαν την οθωμανική κοινωνία και σχολιασμός της θέσης τους. Ακολούθως παιχνίδι ρόλων.</p> <p>Μελέτη μικρογραφιών χειρογράφων σχετικών με την οικονομική ζωή στο οθωμανικό κράτος και συζήτηση για τον τρόπο που ήταν αυτή οργανωμένη.</p> <p>Τοπική ιστορία: Εντοπισμός και καταγραφή σε χάρτη των οθωμανικών μνημείων που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή κατοικίας</p>

	<p>παιδομάζωμα-γενίτσαροι, διαφορετική ενδυμασία).</p> <p>Να συζητήσουν για τις επαφές και τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στους πληθυσμούς των διαφορετικών θρησκευτικών κοινοτήτων κατά τη διάρκεια της οθωμανικής εποχής καθώς και τις επιβιώσεις τους στη γλώσσα, στη μουσική και στον υλικό πολιτισμό των βαλκανικών λαών μέχρι σήμερα.</p>		<p>των μαθητών/μαθητριών (τζαμιά, μπεζεστένια, χαμάμ, χάνια/καραβανσεράγια κ.ά.). Συζήτηση για τη λειτουργία τους στην οθωμανική περίοδο.</p> <p>«Σχεδιάζοντας ένα ταξίδι στην Κωνσταντινούπολη»: Οι μαθητές-τριες παρουσιάζουν πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες περιλαμβάνουν μνημεία και τις επιμέρους γειτονιές που θα μπορούσαν να επισκεφτούν σε ένα ταξίδι τους στην Κωνσταντινούπολη.</p> <p>Δημιουργία πολιτιστικών οδηγών συλλέγοντας πληροφορίες για τα μνημεία και τις περιοχές που επέλεξαν.</p> <p>Δημιουργία ενός μικρού λεξικού με λέξεις τουρκικής προέλευσης που χρησιμοποιούνται στην ελληνική γλώσσα (μανάβης, μπακάλης, παζάρι, γιουβαρλάκια, κιοφτές, πείνιρλί, καραγκιόζης, πεσκέσι, αλισβερίσι κτλ.).</p> <p>«Φαγητά και γλυκά από το οθωμανικό παρελθόν»: οι μαθητές-τριες συλλέγουν συνταγές με φαγητά και γλυκά που παραπέμπουν στο οθωμανικό παρελθόν (κεμπάπ, κεφτέδες, σουτζούκια, λουκούμια, μπακλαβάς, κανταΐφι, κ.ά.).</p> <p>«Από ξένο τόπο»/ 'Üsküdar'a Gider İken': οι μαθητές-τριες ακούν το τραγούδι στα ελληνικά, τουρκικά, εβραϊκά-σεφαραδίτικα, βουλγαρικά, αραβικά, αλβανικά, σερβικά και</p>
--	--	--	---

				συζητούν για τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. https://www.youtube.com/watch?v=uKGYJty6QoQ
--	--	--	--	--

9.3 Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και οι ορθόδοξοι πληθυσμοί της αυτοκρατορίας				
Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να κατηγοριοποιήσουν τους ορθόδοξους χριστιανικούς πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με κριτήριο τη γλώσσα τους.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης στο οθωμανικό κράτος και να εκτιμήσουν τη σημασία του για τους ορθόδοξους πληθυσμούς.</p> <p>Να καταγράψουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι ορθόδοξοι πληθυσμοί στο οθωμανικό κράτος (παιδομάζωμα, φορολογία, υποδεέστερη θέση, εξισλαμισμοί κτλ.).</p> <p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν για την κοινωνική διαστρωμάτωση των ορθόδοξων υπηκόων στην Οθωμανική</p>	<p>Πρωτογενείς</p> <p>Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης, εξισλαμισμοί, Φαναριώτης, κλέφτης, αρματολός, μεταβυζαντινή τέχνη</p>	<p>Δευτερογενείς</p> <p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορική οπτική, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με θέμα το Οικουμενικό Πατριαρχείο.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και παιχνίδι ρόλων: Ένας ελληνόφωνος, ένας τουρκόφωνος, ένας βουλγαρόφωνος και ένας αλβανόφωνος ορθόδοξος συναντιούνται σε ένα πανηγύρι, με αφορμή τη γιορτή ενός τοπικού αγίου και συζητούν για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, αλλά και τον ρόλο της ορθόδοξης εκκλησίας στη ζωή τους.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Ένας Φαναριώτης, ένας προεστός, ένας κλεφταρματολός, ένας ναύτης και ένας αγρότης συζητούν για τη ζωή των ορθόδοξων στο οθωμανικό κράτος και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.</p> <p>Εντοπισμός και καταγραφή μεταβυζαντινών μνημείων στην ευρύτερη περιοχή των μαθητών/τριών. Σύγκριση του αρχιτεκτονικού διάκοσμου και των τοιχογραφιών με αντίστοιχες της βυζαντινής εποχής και συζήτηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.</p>

<p>Αυτοκρατορία και να προσδιορίσουν το ρόλο συγκεκριμένων ομάδων σε αυτήν (Φαναριώτες, προεστοί, κλέφτες, αρματολοί).</p> <p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη της χριστιανικής τέχνης μετά την άλωση (μεταβυζαντινή τέχνη).</p> <p>Να συζητήσουν για τη σημασία και τον ρόλο που είχε η ελληνική παιδεία και γλώσσα για τους ορθόδοξους πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p>			<p>Δημιουργία χάρτη με μαρτυρημένα σχολεία κάθε είδους που συνέστησαν οι ελληνορθόδοξες κοινότητες κατά την περίοδο αυτή. Ακολούθως, γραπτή ή δραματοποιημένη αφήγηση ενός δεκάχρονου χριστιανού που ζει σε μια οθωμανική πόλη και αναφέρεται στη φοίτησή του στο σχολείο.</p>
---	--	--	--

10. Η Μεσόγειος των πολιτισμών: μια ιστορική επισκόπηση από τη ρωμαϊκή εποχή ως τους νεότερους χρόνους με επίκεντρο την κοινή θάλασσά μας (ώρες 2-4)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να απεριθμήσουν στη μεγάλη κλίμακα του χρόνου τα κράτη και τις αυτοκρατορίες που συγκροτήθηκαν στη λεκάνη της Μεσογείου από τη ρωμαϊκή εποχή μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και να συνοψίσουν τα κύρια γνωρίσματά τους.</p> <p>Να καταγράψουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μεσογειακού χώρου και να συζητήσουν για το πώς αυτά αποτυπώθηκαν στους</p>	<p>Αυτοκρατορίες, πολιτισμοί, γεωγραφία, αξίες, διαπολιτισμική επικοινωνία</p>	<p>Χώρος και χρόνος, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά, συνέχεια και αλλαγή, ηθική διάσταση</p>	<p>Κατασκευή ιστορικής χρονογραμμής με τα σημαντικότερα κράτη και τις αυτοκρατορίες που σχηματίστηκαν στη Μεσόγειο από τη ρωμαϊκή εποχή ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη, στον οποίο θα καταγράφονται οι αυτοκρατορίες της Μεσογείου και τα κύρια χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Κατασκευή φωτο-κολάζ με τίτλο «Η Μεσόγειος έχει τη δική της ιστορία».</p> <p>Οργάνωση εκδήλωσης, ανοικτής στην τοπική κοινότητα, με τίτλο «Η Μεσόγειος, σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών», στο πλαίσιο της</p>

	<p>πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν σε αυτόν.</p> <p>Να οργανώσουν, ως τάξη ή σε συνεργασία με άλλα σχολεία, ανοικτή εκδήλωση (έκθεση φωτογραφίας και εικαστικών έργων, μουσική, θεατρική παράσταση) στο τέλος του σχολικού έτους, με αφιερώματα στον πολιτισμό άλλων μεσογειακών κρατών.</p>		<p>προετοιμασίας της οποίας προτείνεται η σύγχρονη και η ασύγχρονη επικοινωνία με μαθητές-τριες τάξεων άλλων μεσογειακών λαών, η αλληλεπίδραση και η αναζήτηση διαφορών και ομοιοτήτων σε διαφορετικούς τομείς πολιτισμικής έκφρασης (π.χ. μουσική, ζωγραφική, λογοτεχνία).</p> <p>Πρόσκληση στην τάξη μελών της τοπικής κοινωνίας που έχουν διαφορετική εθνοπολιτισμική καταγωγή και ανάδειξη, μέσω της αφήγησης των βιοϊστοριών τους, τόσο στοιχείων του πολιτισμού καταγωγής τους όσο και της σημασίας της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής τους ταυτότητας.</p> <p>Προτείνεται ακόμη η δημιουργία έκθεσης φωτογραφίας με θέμα «Μεσόγειος, η θάλασσα που μας χωρίζει, η θάλασσα που μας ενώνει», στην οποία θα αναδεικνύονται οι πολλαπλές και διαφορετικές όψεις της κοινής ιστορίας των μεσογειακών λαών και ο πολιτισμός τους.</p>
--	---	--	---

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Πρόσκληση σε βυζαντινό γεύμα (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 5 του Προγράμματος Σπουδών «Ο κόσμος του Βυζαντίου» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εστιάζουν στις διατροφικές συνήθειες στη βυζαντινή κοινωνία και ενθαρρύνουν τη συσχέτιση αυτών των συνηθειών με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική θέση των ανθρώπων, τη θρησκευτική πίστη (π.χ. νηστεία), τις γεωγραφικές συνθήκες (π.χ. απόσταση από τη θάλασσα), την ευφορία της γης, τις εμπορικές συναλλαγές και τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις των κατοίκων του Βυζαντίου με άλλους λαούς. Ταυτόχρονα, γίνονται συγκρίσεις με σύγχρονα τρόφιμα και διατροφικές συνήθειες. Ως τόπος επιλέγεται η Κωνσταντινούπολη και ως χρονικό σημείο αναφοράς ο 11^{ος} αιώνας. Αξιοποιούνται πολυτροπικές ιστορικές πηγές και προτείνονται ερευνητικές στρατηγικές και πολύαισθητηριακές βιωματικές τεχνικές μάθησης.

Η γη είναι στρογγυλή: Ανακαλύπτοντας τον κόσμο (3-4 διδακτικές ώρες)

Επιστήμη και μεγάλες ανακαλύψεις. Η συνάντηση των Ευρωπαίων με τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Τα αποτελέσματα των ανακαλύψεων.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 8 του Προγράμματος Σπουδών «Ανακαλύπτοντας παλιούς και νέους κόσμους: Αναγέννηση και εξερευνήσεις» και ειδικότερα με την ενότητα «Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης». Εκτιμάται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι μαθητές-τριες/τριες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τον κόσμο των θαλασσοπόρων, τους χάρτες, τα εργαλεία και τις τεχνικές προσανατολισμού, τη συμβολή των επιστημονικών γνώσεων. Θα επιχειρήσουν να κατανοήσουν τη συνάντηση των Ευρωπαίων με ανθρώπινες κοινωνίες και πολιτισμούς πολύ διαφορετικούς από τους δικούς τους, καθώς και τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές που επέφεραν.

Άνθρωποι και κτήρια: ρωμαϊκή και βυζαντινή αρχιτεκτονική (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με τα δύο πρώτα κεφάλαια του ΠΣ (1. «Ο ρωμαϊκός κόσμος» και 2. «Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής»). Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες. Εστιάζει στη ρωμαϊκή αρχιτεκτονική των αυτοκρατορικών χρόνων (δημόσια κτήρια και έργα, forum, ιππόδρομοι, υδραγωγεία), στη συνέχεια και στις αλλαγές στην Πρώιμη και Μέση Βυζαντινή περίοδο (αρχιτεκτονικοί τύποι ναών, κινστέρνες, οχυρωμένες πόλεις) και στις χρήσεις τους. Τέλος, ως παράδειγμα μελέτης προτείνεται ο ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.

Υπάρχουν κι άλλοι: Γυναίκες, παιδιά και δούλοι (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 5 του Προγράμματος Σπουδών «Ο κόσμος του Βυζαντίου» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εστιάζουν στη ζωή των παιδιών και των γυναικών στην ύστερη αρχαιότητα και στο Βυζάντιο.

Γνωρίζοντας έναν άλλο κόσμο: η Κίνα.

α) Κίνα και Βυζάντιο: ο «δρόμος του μεταξιού», β) Το ταξίδι του Μάρκο Πόλο στην Άπω Ανατολή (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με την ενότητα 4.3 «Οι εμπορικές σχέσεις του Βυζαντίου με άλλους λαούς» Με αυτό το θεματικό φάκελο επιδιώκεται μια πολυπρισματική προσέγγιση των σχέσεων ανάμεσα σε δύο πολύ διαφορετικούς κόσμους: Ο κινεζικός πολιτισμός με τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά του και την αυτόνομη πορεία του, οι σχέσεις που αναπτύχθηκαν και οι αλληλεπιδράσεις που σημειώθηκαν ανάμεσα σε αυτόν και τις δύο πολιτισμικές όψεις της Ευρώπης, την ανατολική-βυζαντινή και τη δυτική-μεσαιωνική, η Κίνα με τα μάτια των Ευρωπαίων εξερευνητών και τα στερεότυπα που διαμορφώθηκαν στις «δυτικές» κοινωνίες για αυτήν, τουλάχιστον ως την αποικιοκρατία. Οι μαθητές-τριες θα κληθούν να αντιπαραβάλουν τη σύγχρονη εικόνα και τα πολιτισμικά στερεότυπα των δυτικών για την Κίνα και τους Κινέζους με την εικόνα και τα στερεότυπα των πρώτων συναντήσεων. Θα είναι χρήσιμη και η συνεξέταση των ιεραποστολικών ταξιδιών. Η ανάδειξη της διάστασης ανάμεσα στο σύγχρονο κόσμο, στον οποίο η Κίνα αποτελεί την κατεξοχήν, οικονομική τουλάχιστον, δύναμη της παγκοσμιοποίησης, και την εποχή της πρώτης γνωριμίας και «αλληλο-ανακάλυψης», προσδοκάται να συμβάλει αποφασιστικά στην ενίσχυση της ικανότητας ιστορικοποίησης των παιδιών και στην καλλιέργεια κρίσιμων για την ιστορική και πολιτική τους συνείδηση δεξιοτήτων. Υπολογίζεται ότι θα απαιτηθούν 2-3 διδακτικές ώρες.

Αυτοκράτορας και λαός στο Βυζάντιο (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 4 του Προγράμματος Σπουδών «Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες καλούνται να απαντήσουν στα ιστορικά ερωτήματα: Ποιος μπορεί να γίνει αυτοκράτορας στο Βυζάντιο (εθνοτική και κοινωνική προέλευση, κληρονομικό δικαίωμα); Ποια είναι η σχέση της γυναίκας με την πολιτική εξουσία; Έχει ο λαός δικαιώματα; Πώς εκφράζεται και πώς διεκδικεί τα αιτήματά του; Ποια είναι η σχέση λαού και αυτοκράτορα;

Εκχριστιανισμοί: κηρύσσοντας το λόγο του Θεού στους «βαρβάρους».

(α) Ιεραπόστολοι του Βυζαντίου: διευρύνοντας τα όρια του ορθόδοξου κόσμου στην Ανατολή.

(β) Πάπες, ιεραπόστολοι και μοναχοί: ο Χριστιανισμός στη Δύση επιβιώνει και επεκτείνεται (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται (α) με το κεφάλαιο 4 του Προγράμματος Σπουδών «Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία» και ειδικότερα με την ενότητα «Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία» και (β) με το κεφάλαιο 7 «Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης». Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες.

Ιππότες και κάστρα στο Μεσαίωνα:

Κοινωνική προέλευση και θέση στην κοινωνική ιεραρχία. Άρχοντες και υποτελείς. Όπλα και τακτικές. Ηρωικές αφηγήσεις-μεσαιωνική λογοτεχνία. Βυζαντινές καστροπολιτείες (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 7 του Προγράμματος Σπουδών «Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης» και ειδικότερα με την ενότητα «Κάστρα και ιππότες». Προσφέρεται ποικιλία πολυτροπικών πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών (ιπποτικά χρονικά, ποίηση, μουσική, ενδυμασία, κινηματογράφος και μυθιστορήματα), ενώ το θέμα μπορεί να συνδεθεί και με τοπικά μνημεία-οχυρώσεις της περιοχής του σχολείου (π.χ. το κάστρο των Ιπποτών στη Ρόδο ή η καστροπολιτεία του Μυστρά). Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1. Η εποχή των επαναστάσεων, μέσα 18ου- τέλη 19ου αιώνα

(6-8 διδακτικές ώρες)

Τίτλος διδακτικής Ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες – προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση ιστορικού πλαισίου	<p>Να κατανοήσουν ότι ο όρος «επανάσταση» δηλώνει μια σημαντική αλλαγή και αποκτά διαφορετικά νοήματα ανάλογα με την περίπτωση.</p> <p>Να συνθέσουν μία αδρή εικόνα αναφορικά με τις αλληπάλληλες επαναστάσεις της περιόδου.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το επαναστατικό φαινόμενο: α) υπερβαίνει κατά πολύ τα εκάστοτε κρατικά σύνορα, β)</p>	<p>Επανάσταση, Αντίδραση / αντεπανάσταση</p> <p>Διαφωτισμός, Αμερικανική Επανάσταση, Γαλλική Επανάσταση, Βιομηχανική Επανάσταση, Παλινόρθωση</p>	<p>Ιστορική σημασία και σημαντικότητα, Πολυπρισματικότητα, αλλαγή – συνέχεια, ιστορική αιτιότητα, διαφορά – ομοιότητα, χρόνος-χώρος</p>	<p>Σύντομη συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριες για το τι περιμένουν να μάθουν έχοντας διαβάσει τον τίτλο του κεφαλαίου. Καταιγισμός ιδεών για να αναδυθούν οι προϋπάρχουσες γνώσεις τους σχετικά με τις «επαναστάσεις».</p> <p>Συζήτηση για τη σημαντικότητα που δηλώνει ο όρος «επανάσταση» και διερεύνηση του νοήματος του ίδιου όρου σε συνάρτηση με ποικίλους τομείς (πολιτικό, κοινωνικό, δημογραφικό, οικονομικό, πνευματικό-επιστημονικό, τεχνολογικό) του ιστορικού γίνεσθαι.</p> <p>Αξιοποίηση χάρτη με τις κύριες επαναστάσεις και αντεπανάστασεις της περιόδου (Διαφωτισμός,</p>

	διαχέεται κατά κύματα, γ) εκφράζει διεκδικήσεις ριζικής αλλαγής, δ) συσπειρώνει ή θέτει αντιμέτωπες διαφορετικές κοινωνικές τάξεις και πολιτικές ιδεολογίες.			Αμερικανική, Γαλλική και Βιομηχανική Επανάσταση, Παλινόρθωση), ώστε να καταδειχθεί η χρονική και γεωγραφική (διεθνής) εμβέλεια των επαναστατικών εξελίξεων. Συμπληρωματικά, έμφαση στη διάσταση του χρόνου είναι δυνατό να δοθεί με την κατασκευή μιας χρονογραμμής επαναστάσεων.
Διαφωτισμός	<p>Να εντοπίσουν στον χώρο και στον χρόνο, τους κύριους εκπροσώπους του Διαφωτισμού και τις βασικές ιδέες τους.</p> <p>Να συζητήσουν και να επιχειρηματολογήσουν για τη σημαντικότητα και την επικαιρότητα του πνευματικού κινήματος του Διαφωτισμού.</p> <p>Να επισημάνουν τις κοινωνικές ομάδες που υποστήριξαν τις διεκδικήσεις του Διαφωτισμού κατά του Παλαιού Καθεστώτος και να αναζητήσουν τους λόγους αυτής της υποστήριξης.</p>	Ορθός λόγος, Πρόοδος, φυσικά δικαιώματα, ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες, κοινωνικό συμβόλαιο, γενική βούληση, διάκριση εξουσιών, ανεξιθρησκία, κοινωνικές τάξεις	Χρόνος-χώρος, ιστορική σημαντικότητα, ιστορική αιτιότητα, συνέχεια – αλλαγή, ομοιότητα – διαφορά	<p>Προσπάθεια σύνταξης ενός περιεκτικού ορισμού της έννοιας «Διαφωτισμός».</p> <p>Επεξεργασία γραπτών πηγών (αποσπασμάτων σε μετάφραση) που εκφράζουν βασικές θέσεις και αξίες των εκπροσώπων του Διαφωτισμού κατά τομέα: στη φιλοσοφία (Καντ), την πολιτική, την οικονομία, τη θρησκεία, την εκπαίδευση. Δημιουργία πίνακα με τα παραπάνω στοιχεία, π.χ., Ντιντερό - φιλοσοφία - διάδοση γνώσης - Εγκυκλοπαίδεια. Συζήτηση για την επικαιρότητα των αξιών του Διαφωτισμού, βασισμένη στα ερωτήματα ποιες από αυτές επιβιώνουν σήμερα, καθώς και εάν και με ποιους τρόπους επηρεάζουν τη σύγχρονη ζωή.</p> <p>Με βάση τα παραπάνω να κατασκευαστεί ένας δεύτερος πίνακας με εστίαση, ειδικότερα, στα ειδοποιά γνωρίσματα του φιλελευθερισμού της εποχής.</p>

				<p>Κατασκευή διαγράμματος σε μορφή πυραμίδας για την αποτύπωση, σε αδρές γραμμές, των κοινωνικών στρωμάτων στην Ευρώπη της εποχής και προσδιορισμός εκείνων που υποστήριξαν τον Διαφωτισμό. Οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν ως πηγή γελοιογραφίες της εποχής που απεικονίζουν την ταξική ιεραρχία πριν από τη Γαλλική Επανάσταση. Συζήτηση για την κοινωνική προέλευση και θέση των εκπροσώπων του Διαφωτισμού.</p> <p>Επεξεργασία γραπτών πηγών (αποσπασμάτων σε μετάφραση) που εκφράζουν σαφείς επιρροές του Διαφωτισμού είτε σε επαναστατικά κείμενα της εποχής είτε σε μεταγενέστερα, π.χ., στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ (1776), στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1792), σε κείμενα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού κ.ο.κ. Εντοπισμός κοινών (φιλελεύθερων) ιδεών και αξιών.</p> <p>Δημιουργία συλλογής εικόνων με τις σημαντικότερες επιστημονικές ανακαλύψεις του 18ου αιώνα. Οι μαθητές-τριες συντάσσουν συνοδευτικές λεζάντες με τις οποίες αιτιολογούν γιατί είναι σημαντικές και γιατί συνδέονται με το πνεύμα του Διαφωτισμού.</p>
--	--	--	--	---

<p>Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός</p>	<p>Να διερευνήσουν το νόημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και να συζητήσουν για τα αίτια εκδήλωσής του εντοπίζοντας τους χώρους προέλευσης και τις ιδιότητες των βασικών εκπροσώπων του.</p> <p>Να επισημάνουν τις βασικές ιδέες των κύριων εκπροσώπων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και να τις συσχετίσουν, εντοπίζοντας ομοιότητες ή διαφορές, αφενός, με τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό που προηγήθηκε και, αφετέρου, με την Ελληνική Επανάσταση που ακολούθησε.</p> <p>Να εντοπίσουν και να ερμηνεύσουν τις αρνητικές αντιδράσεις ορισμένων κύκλων απέναντι στο πνευματικό κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.</p>	<p>Νεοελληνικός Διαφωτισμός, Λόγιοι/Διανοού-μενοι, Ελληνικές παροιρίες</p>	<p>Χρόνος-χώρος, Ιστορική αιτιότητα, Ομοιότητα – διαφορά, ιστορική πηγή, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Επεξεργασία κειμενικών και εικονιστικών πηγών, κατά προτίμηση πρωτογενών, π.χ., εφημερίδων και περιοδικών της εποχής (εξωφύλλων), λαϊκών αναπαραστάσεων κ.ά., που αφορούν τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό και απηχούν είτε τις ιδέες του είτε τις εντυπώσεις που δημιούργησε σε σύγχρονους και μεταγενέστερους. Κατηγοριοποίηση των ιστορικών πηγών σε είδη και οργάνωση ψηφιακής παρουσιάσής τους.</p> <p>Με βάση τα παραπάνω κατασκευή δίστηλου πίνακα για τη συσχέτιση των αιτημάτων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με βασικές θέσεις του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού.</p> <p>Δραματοποιημένη αναπαράσταση στην τάξη του πίνακα του Peter von Hess με τον Ρήγα να τραγουδάει τον <i>Θούριο</i> και ακρόαση του μελοποιημένου <i>Θούριου</i>. Συζήτηση για τους στίχους του, ώστε να εντοπιστούν ιδέες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.</p> <p>Συντάσσουν μια σύντομη βιογραφία του Ρήγα και διερευνούν την εργογραφία του, εστιάζοντας περισσότερο στη <i>Χάρτα</i>. Αντίστοιχα, για τον Αδαμάντιο Κοραή εστιάζοντας στις ιδέες του για την παιδεία.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: αγώνας επιχειρηματολογίας ανάμεσα σε δύο Έλληνες λόγιους της εποχής για τη χρήση της</p>
--	---	--	---	---

	<p>Να συνδέσουν το Νεοελληνικό Διαφωτισμό με οικονομικές και κοινωνικές διεργασίες που γίνονται κατά την περίοδο αυτή στον ελληνικό κόσμο υπό οθωμανική κυριαρχία.</p>			<p>νέας ή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας ή, εναλλακτικά, για την εισαγωγή της διδασκαλίας των φυσικών επιστημών στην εκπαίδευση των νέων.</p>
<p>Γαλλική Επανάσταση</p>	<p>Να αναζητήσουν ποιες κοινωνικές τάξεις και στρώματα στράφηκαν εναντίον ποιων στη Γαλλία του 1789. Να εντοπίσουν τους λόγους για τους οποίους έγινε αυτό.</p> <p>Να αναζητήσουν ποιες είναι οι ιδέες που διέπουν τη Γαλλική Επανάσταση και να είναι σε θέση να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κάθε ιδιαίτερης φάσης της.</p> <p>Να συσχετίσουν τις ιδέες και τις αξίες των γάλλων επαναστατών με τις ιδέες και</p>	<p>Τρίτη Τάξη, Εθνοσυνέλευση, «Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα», διαχωρισμός εκκλησίας και κράτους, αβράκωτοι, Ιακωβίνοι, μαζική επιστράτευση, τρομοκρατία, παλινόρθωση</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, ομοιότητα – διαφορά, ιστορική οπτική, ιστορική σημαντικότητα</p>	<p>Στο πλαίσιο ομάδων εργασίας οι μαθητές-τριες αποκωδικοποιούν εικαστικές πηγές ή σύμβολα, π.χ., το φρυγικό σκούφο (όλα σε εικονιστική μορφή), και επεξεργάζονται γραπτές πηγές (σε μετάφραση), που αφορούν στη Γαλλική Επανάσταση και διευκολύνουν την ανάδειξη των θεμελιωδών χαρακτηριστικών της: μαζική, ριζοσπαστική, προπάντων πολιτική, σημείο αναφοράς για μεταγενέστερες επαναστάσεις και κινήματα. Γίνεται προσπάθεια να κατανοηθεί η οπτική του δημιουργού κάθε πηγής (υπέρ ή κατά της Επανάστασης). Με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από τη διαδικασία που προηγήθηκε, οι μαθητές-τριες σε ομάδες καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους και τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης τους.</p> <p>Οι μαθητές-τριες συντάσσουν περιληπτικά τη βιογραφία βασικών πρωταγωνιστών της Γαλλικής Επανάστασης, περιλαμβάνοντας σημαντικούς σταθμούς στη ζωή τους και τις κύριες ιδέες τους. Συζητούν για τα αίτια των αντιθέσεών τους,</p>

	<p>τις αξίες του Διαφωτισμού και της Αμερικανικής Επανάστασης.</p> <p>Να διερευνήσουν τις αιτίες του αρχικού θριάμβου του Ναπολέοντα, αλλά και τις αιτίες της τελικής ήττας του τελευταίου από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις που συνασπίστηκαν εναντίον του.</p> <p>Να διακρίνουν, να συζητήσουν και να ερμηνεύσουν την έμφυλη διάσταση της Γαλλικής Επανάστασης.</p> <p>Να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους η Γαλλική Επανάσταση θεωρείται σημαντική μέχρι σήμερα.</p>			<p>επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στο ζήτημα της χρήσης βίας εναντίον των αντιπάλων.</p> <p>Κατασκευή διαγράμματος που αποτυπώνει την κοινωνική διαστρωμάτωση στη Γαλλία του 1789, με στόχο τη διερεύνηση της κοινωνικής αντιπαλότητας.</p> <p>Συγκριτική εξέταση γραπτών πηγών (αποσπασμάτων σε μετάφραση) που αφορούν σε θέσεις των Διαφωτιστών και στις διακηρύξεις της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης, προκειμένου να εντοπιστούν ομοιότητες και διαφορές, ενδεχομένως και με τη χρήση ειδικού διαγράμματος επικαλυπτόμενων κύκλων (τύπου Venn).</p> <p>Με βάση αποσπάσματα δευτερογενών ιστορικών πηγών, συζήτηση για τη συμβολή της μαζικής επιστράτευσης, της χρήσης του πυροβολικού και των στρατηγικών ικανοτήτων του Ναπολέοντα στις στρατιωτικές επιτυχίες της Γαλλικής Επανάστασης.</p> <p>Διαγράμμιση σε χάρτη, των εκστρατειών του Ναπολέοντα και καταγραφή, σε πίνακα, των διαδοχικών ευρωπαϊκών συνασπισμών εναντίον του.</p> <p>Διαβάζουν σε μετάφραση τη <i>Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολίτισσας</i> (1791, Ολυμπία ντε Γκουζ), συζητούν και αιτιολογούν γιατί το</p>
--	---	--	--	---

				<p>κείμενο θεωρείται πρωτοποριακό για την εποχή του. Η δραστηριότητα μπορεί να επεκταθεί σε σχέδιο εργασίας με την αξιοποίηση επιπλέον πηγών, π.χ. σκίτσων της εποχής, και θέμα τη διεκδίκηση δικαιωμάτων από τις γυναίκες κατά την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης.</p> <p>Οι μαθητές-τριες βρίσκουν στο διαδίκτυο τη <i>Μασσαλιώτιδα</i>, τον εθνικό ύμνο της Γαλλίας. Τον ακούν, διαβάζουν σε μετάφραση τους στίχους του και εντοπίζουν σε αυτούς λέξεις που παραπέμπουν στη Γαλλική Επανάσταση και στις κομβικές ιδέες-αξίες της. Στη συνέχεια δοκιμάζουν, με τη <i>Μασσαλιώτιδα</i> ως ακροστιχίδα, να συνθέσουν ένα ποίημα με ό,τι τους ενέπνευσε από τη Γαλλική επανάσταση.</p>
Βιομηχανική Επανάσταση	<p>Να αναζητήσουν, να εντοπίσουν και να παρουσιάσουν την αφετηρία, το χρονικό πλαίσιο, τις φάσεις και τη γεωγραφική διασπορά της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Να αιτιολογήσουν τη σημαντικότητα της Βιομηχανικής Επανάστασης διερευνώντας τις συνέπειές της σε διαφορετικούς τομείς</p>	<p>Εκμηχάνιση παραγωγής, αύξηση παραγωγικότητας,</p> <p>1η Βιομηχανική Επανάσταση,</p> <p>2η Βιομηχανική Επανάσταση, επενδύσεις, κεφάλαια, αγορές, αστικοποίηση,</p>	<p>Χρόνος-χώρος, ιστορική σημαντικότητα, ιστορική αιτιότητα, ηθικές διαστάσεις, πολυπρισματικότητα, ενσυναίσθηση</p>	<p>Επεξεργασία ενός περιεκτικού ορισμού της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Αξιοποίηση χρονοχάρτη για να φανεί πότε ξεκίνησε, από πού και σε ποιες χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής διαδόθηκε η Βιομηχανική Επανάσταση.</p> <p>Σύνταξη και σχολιασμός δίστηλου πίνακα αναφορικά με τη δομική αντινομία της «προόδου»: αφενός, το δημιουργικό-απελευθερωτικό στοιχείο και αφετέρου, το καταστροφικό.</p>

	<p>του κοινωνικού σχηματισμού: οικονομία, σχέση οικιστικού-φυσικού περιβάλλοντος, εργασία, κοινωνικές τάξεις, οικογένεια, δημόσια υγεία, μεταφορές και συγκοινωνίες, πολιτική εξουσία, πολιτισμό και διανόηση.</p> <p>Να διακρίνουν τις συνέπειες της Βιομηχανικής Επανάστασης σε θετικές (για ποιους;) και αρνητικές (για ποιους;).</p>	<p>ακτήμονες εργάτες / προλετάριοι, λουδίτες, παιδική εργασία, Επανάσταση σε μεταφορές και συγκοινωνίες</p>		<p>Διερεύνηση των συναισθημάτων και των δυνατοτήτων αντίδρασης εκείνων που είδαν τα επαγγέλματά τους να καταστρέφονται από τον ανταγωνισμό της μηχανοποιημένης παραγωγής. Δραματοποίηση: υπόδυση από μαθητές-τριες διαφορετικών επαγγελματιών οι οποίοι βίωσαν τον ανταγωνισμό της μηχανοποιημένης παραγωγής. Εναλλακτικά: σύνταξη υποθετικής επιστολής που απευθύνεται σε συγγενείς ή σύνταξη ημερολογίου με σκέψεις, συναισθήματα και προσδοκίες επαγγελματιών της εποχής.</p> <p>Προβληματισμός για τους λουδίτες και το λουδισμό. Σύνταξη υποθετικής διακήρυξης: Ένας λουδίτης απευθύνεται σε υφαντουργούς, κτίστες ή τεχνίτες που απειλούνται με χρεωκοπία εξαιτίας της εκμηχάνισης της παραγωγής. Τους καλεί να οργανώσουν μια επιχείρηση καταστροφής των νέων μηχανημάτων και αιτιολογεί την πρότασή του. Σε απάντηση αυτής της υποθετικής διακήρυξης μπορεί να ζητηθεί, από άλλη ομάδα μαθητών-τριών, να συντάξουν μια θετική ή μια αρνητική απάντηση και να αιτιολογήσουν την «απόφασή» τους.</p> <p>Σύνθεση ιστορικού κειμένου που θα αξιοποιεί εικονιστικές και λογοτεχνικές πηγές (αποσπάσματα σε μετάφραση), κατά προτίμηση πρωτογενείς, που</p>
--	--	---	--	---

				<p>αφορούν σε ποικίλες όψεις της Βιομηχανικής Επανάστασης. Έμφαση στο θέμα της παιδικής εργασίας, της κοινωνικής παθογένειας (π.χ., αλκοολισμός), της δημόσιας υγείας (αύξηση νοσηρότητας και θνησιμότητας) και της ρύπανσης του περιβάλλοντος.</p> <p>Κατασκευή σχεδιαγράμματος (ή εννοιολογικού χάρτη ή θεματικού ιστού) που αναπαριστά (οπτικοποιεί) τις συνέπειες της Βιομηχανικής Επανάστασης και τις συσχετίζει με κοινωνικές ομάδες που ωφελούνται από αυτές ή, αντίθετα, θίγονται. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να συνδεθεί με τον δίστηλο πίνακα παραπάνω.</p>
<p>Η εμφάνιση της βιομηχανίας, η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η δημιουργία βιομηχανικών πόλεων</p>	<p>Να επισημάνουν τους παράγοντες που, συνδυαστικά, ευνόησαν την εμφάνιση της Βιομηχανικής Επανάστασης στην Αγγλία κατά τη δεκαετία του 1780.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια της μετανάστευσης των αγροτών στις βιομηχανικές πόλεις (θεσμός της ατομικής ιδιοκτησίας, ραγδαία επένδυση κεφαλαίων στη βιομηχανία, περιφράξεις</p>	<p>Κοινοτικές γαίες, περιφράξεις, καπιταλισμός, ατομική ιδιοκτησία, μισθωτή εργασία, αστικοποίηση, εργατικό δυναμικό, εσωτερική μετανάστευση, εξωτερική</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, ηθικές διαστάσεις, ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Θεματική κατηγοριοποίηση των αιτιών (οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών, ιδεολογικών) της Βιομηχανικής Επανάστασης και ιεράρχησή τους. Οι μαθητές-τριες ερμηνεύουν και αιτιολογούν τις επιλογές τους.</p> <p>Αξιοποίηση φύλλου εργασίας με εικονιστικές πηγές (έργα ζωγραφικής ή χαρακτικής) που αφορούν βιομηχανικές πόλεις της εποχής, όπως το Μάντσεστερ, το Λάνκαστερ, το Σέφιλντ, το Σικάγο κ.ά. Ζητείται ο σχολιασμός των αποκρουστικών όψεών τους. Το φύλλο εργασίας μπορεί να περιέχει και συναφείς λογοτεχνικές πηγές (αποσπάσματα σε</p>

	<p>κοινοτικών γαιών στην ύπαιθρο).</p> <p>Να αντιληφθούν, συζητώντας για τις περιφράξεις κοινοτικών γαιών, τη διαφορά μεταξύ, αφενός, κοινοτικού ή συλλογικού και, αφετέρου, ατομικού αγαθού.</p> <p>Να επισημάνουν και να παρουσιάσουν ορισμένα από τα κατεξοχήν χαρακτηριστικά των βιομηχανικών πόλεων (οι οποίες αποτελούσαν ένα από τα πλέον εντυπωσιακά γνωρίσματα της νέας εποχής). Ειδικότερα, να γνωρίσουν και να αξιολογήσουν τις διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων στις πόλεις αυτές με βάση την κοινωνική τους τάξη.</p>	μετανάστευση		<p>μετάφραση) ή παραπομπές σε ιστορικά ντοκιμαντέρ.</p> <p>Συζήτηση για τις συνέπειες που θα προκύψουν σε βάρος μιας ανθρώπινης κοινότητας, π.χ., γεωργών ή κτηνοτρόφων ή/και κυνηγών, εάν περιοριστούν οι κοινόχρηστοι βοσκότοποι ή η πρόσβαση σε κοινόχρηστες πηγές νερού ή σε κοινόχρηστα δάση, εξ αιτίας ατομικών περιφράξεων. Υποστήριξη της συζήτησης με σχεδιάγραμμα/-τα στον πίνακα.</p> <p>Σύνταξη μιας υποθετικής επιστολής: Ένας πρώην αγρότης έχει εγκατασταθεί σε μία αγγλική βιομηχανική πόλη, προκειμένου να εργαστεί εκεί, και πληροφορεί τους στενούς συγγενείς του στην ύπαιθρο για τη νέα ζωή του. Κάνει συγκρίσεις και θυμάται τους λόγους που τον οδήγησαν στη μετανάστευση.</p> <p>Σχεδιασμός εικονικών πόλεων της βιομηχανικής εποχής με τη χρήση ειδικού λογισμικού. Εναλλακτικά, σχεδιασμός ή ζωγραφική όψεων βιομηχανικών πόλεων με βάση μικρογραφίες, εικαστικά έργα ή φωτογραφίες της εποχής.</p> <p>Αξιοποίηση της θεματικής ενότητας «Άνθρωποι σε κίνηση» της εκπαιδευτικής ιστοσελίδας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Κοινές ιστορίες για μια Ευρώπη χωρίς διαχωριστικές γραμμές», η οποία</p>
--	--	--------------	--	--

				αναφέρεται στις επιπτώσεις που είχε η Βιομηχανική Επανάσταση στις ζωές των ανθρώπων. Ειδικότερα, παρακολούθηση των δραματοποιημένων αφηγήσεων ανθρώπων που αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν και σύνθεση ανάλογων αυτοβιογραφικών κειμένων από τους μαθητές-τριες. http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/the-impact-of-the-industrial-revolution/demographic-and-social-change/people-on-the-move
Εργάτες και αστοί	<p>Να διακρίνουν τις εσωτερικές διαφοροποιήσεις, αλλά και να εντοπίσουν τα κοινά χαρακτηριστικά, τα προβλήματα και τους τρόπους αντίδρασης των εργατών (σε επίπεδο πολιτικής και κουλτούρας) κατά τη διάρκεια της 1ης Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Να διακρίνουν τις εσωτερικές ταξικές διαφοροποιήσεις, αλλά και να εντοπίσουν τις κοινές αξίες και επιδιώξεις των αστών της εποχής.</p> <p>Να αντιληφθούν τη</p>	Εργάτες-τριες, εργοστασιακή πειθαρχία, υπεραξία, εργατικό κίνημα, συνδικαλισμός, αστική οικογένεια	Ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα, ιστορική αιτιότητα, ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Αναζήτηση, εύρεση και ακρόαση τραγουδιών για την εργατική τάξη και εντοπισμός στους στίχους τους εκείνων ειδικά των λέξεων που αφορούν στον κόσμο της χειρωνακτικής-μισθωτής εργασίας, τις διαχρονικές πρακτικές, συνήθειες και αξίες των εργατών, τη σημασία του εργοστασιακού χρόνου, τους τρόπους μέτρησής του, το αίσθημα καταπίεσης, το αντιστασιακό ήθος, την αλληλεγγύη, τον διεθνισμό και τη βούληση χειραφέτησης της εργατικής τάξης. Συζήτηση για την επικαιρότητά τους, αλλά και αποκλεισμός, με τον κατάλληλο εκπαιδευτικό χειρισμό, των αναχρονιστικών ταυτίσεων.</p> <p>Επεξεργασία εικονιστικών πηγών (λιθογραφιών, ξυλογραφιών, αφισών, σκίτσων, χαρακτηριστικών, έργων ζωγραφικής, γελοιογραφιών κ.ά.) και λογοτεχνικών αποσπασμάτων (σε μετάφραση), κατά προτίμηση της εξεταζόμενης εποχής, που αφορούν στις καθημερινές</p>

	<p>συμπληρωματική, αλλά και ανταγωνιστική, ταυτόχρονα, σχέση των αστών και των εργατών, αφενός μεταξύ τους και αφετέρου με τους αγρότες και τους αριστοκράτες - μεγαλογαιοκτήμονες της εποχής.</p>			<p>συνθήκες διαβίωσης (κατοικία, ενδυμασία, ψυχαγωγία) και εργασίας, στις πεποιθήσεις, τις επιδιώξεις, τις διεκδικήσεις και τις αξίες, αφενός, των εργατών-τριών και αφετέρου των αστών. Παραδείγματα, από τη μια πλευρά, οι ζωγραφικοί πίνακες του Γκυστάβ Κουρμπέ, <i>Εργάτες που σπάζουν πέτρες</i> (1849), του Ονορέ Ντωμιέ, <i>Η πλύστρα</i> (1861) και του Φρέντερικ Λεόν <i>Οι τρεις ηλικίες του εργάτη</i> (1896) και από την άλλη, οι πίνακες του Φρεντερικ Μπαζιλ, <i>Οικογενειακή συγκέντρωση</i> (1867) και του Ωγκύστ Ρενουάρ, <i>Ο χορός στο Μπουζβάλ</i> (1883) και <i>Επίσημο γεύμα σε ποταμόπλοιο</i> (1881).</p> <p>Αντιπαράθεση με επιχειρήματα ενός εργάτη και ενός αστού εργοδότη της εποχής: Ο πρώτος θεωρεί αναγκαία την αύξηση του ημερομισθίου του, ο άλλος όχι. Τα επιχειρήματα κάθε πλευράς μπορούν να γραφούν αντιστικτικά σε ένα δίστηλο πίνακα, αφού προηγουμένως συγκριθούν το εισόδημά τους συγκριτικά, καθώς και οι δαπάνες μιας εργατικής και μιας αστικής οικογένειας.</p> <p>Σύνταξη ενός υποθετικού άρθρου σε εφημερίδα της εποχής από έναν αστό επιχειρηματία, κατά πρότιμηση βιομήχανο, ο οποίος υποστηρίζει την κατάργηση κάθε δασμού στα εισαγόμενα σιτηρά, προκειμένου να μειωθεί το κόστος του ψωμιού.</p>
--	--	--	--	---

				Αναζήτηση πληροφοριών για το είδος και την ποσότητα των τροφίμων που κατανάλωνε μια οικογένεια εργατών στη Δυτική Ευρώπη από τα μέσα του 19ου έως την αρχή του 20ού αιώνα. Προσπάθεια αποτύπωσης των πληροφοριών σε διάγραμμα.
Οι επιστημονικές εφευρέσεις και ανακαλύψεις, ο σιδηρόδρομος	<p>Να εντοπίσουν και να παρουσιάσουν τις σημαντικότερες εφευρέσεις των δύο φάσεων της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Να αναλύσουν τις συνέπειες των παραπάνω εφευρέσεων ως προς τη διαμόρφωση των καθημερινών συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων της εποχής (πλούσιων και φτωχών, ανδρών και γυναικών, εκβιομηχανισμένων και μη-εκβιομηχανισμένων χωρών).</p> <p>Να αναζητήσουν και να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους ο σιδηρόδρομος αναδείχθηκε σε σύμβολο της</p>	Επιστημονική εφεύρεση, επιστημονική ανακάλυψη	Ιστορική αιτιότητα, ιστορική σημαντικότητα, αλλαγή – συνέχεια, χρόνος	<p>Αξιοποίηση φωτογραφιών με εφευρέσεις της εποχής (της 1ης και της 2ης Βιομηχανικής Επανάστασης): κλωστική μηχανή, ατμομηχανή, ατμόπλοιο, σιδηρόδρομος, ηλεκτρική ενέργεια, τηλέφωνο, ασύρματος, κινηματογράφος, γραμμόφωνο, φωτογραφική μηχανή, αυτοκίνητο, χημικά λιπάσματα. Αντιστοίχιση και σύγκριση των εφευρέσεων με σύγχρονες εξελιγμένες μορφές τους (π.χ. τηλέφωνο - «έξυπνο» τηλέφωνο). Τοποθέτηση των φωτογραφιών σε χρονική σειρά - διαδοχή, π.χ., ανάλογα με το αν αποτυπώνουν παλαιότερες ή νεότερες μορφές των εφευρέσεων.</p> <p>Αναζήτηση του λευκώματος <i>Τα επιστημονικά όργανα, 19ος αιώνας. Οι ελληνικές συλλογές</i> (Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 1997) και δημιουργία ενός πανοράματος επιστημονικών εργαλείων κατά επιστημονικό κλάδο.</p> <p>Επεξεργασία εικονιστικών πηγών της εποχής,</p>

	Βιομηχανικής Επανάστασης.			ιδιαίτερα διαφημίσεων και γελοιογραφιών, με θέμα τον σιδηρόδρομο. Συζήτηση για τις ανάγκες που οδήγησαν στη δημιουργία του, αλλά και για τις ανάγκες που δημιούργησε, με τη σειρά του, το πρώτο μαζικό, χερσαίο μέσο μεταφοράς αγαθών και ανθρώπων.
--	---------------------------	--	--	---

2. Η εποχή των εθνικών κρατών, 19ος - αρχές 20ού αιώνα

(14-16 διδακτικές ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες- προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση ιστορικού πλαισίου	<p>Να αιτιολογήσουν την ονομασία του 19ου αιώνα ως εποχής των εθνικοτήτων και της συγκρότησης εθνικών κρατών.</p> <p>Να εντάσσουν το ελληνικό εθνικό κίνημα και την Ελληνική Επανάσταση στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο της εποχής.</p>	Έθνος, εθνικισμός, εθνικό κίνημα, εθνικό κράτος	Ιστορική σημαντικότητα, συνέχεια-αλλαγή, χρόνος-χώρος, ομοιότητα-διαφορά	<p>Δημιουργία και αξιοποίηση χρονογραμμής με στόχο τη διαμόρφωση μιας γενικής εικόνας των εξελίξεων που αφορούν στα εθνικά κινήματα της εποχής αυτής.</p> <p>Συγκριτική μελέτη χαρτών για τον εντοπισμό των μεταβολών που παρατηρούνται στα εδάφη των αυτοκρατοριών και των μεταβολών που καταλήγουν στη δημιουργία νέων εθνικών κρατών, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής περίπτωσης.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών, πρωτογενών ή δευτερογενών, που βοηθούν στην κατανόηση, αφενός, των επιδράσεων που δέχτηκε το ελληνικό εθνικό κίνημα από τον φιλελευθερισμό, τον εθνικισμό και τις μυστικές εταιρείες της εποχής και αφετέρου, της επίδρασης που άσκησε το ίδιο στην εξέλιξη των άλλων βαλκανικών εθνικών κινήματων.</p>

<p>Από τις αυτοκρατορίες στα εθνικά κράτη</p>	<p>Να διακρίνουν ανάμεσα σε: α) έθνος και κράτος, β) αυτοκρατορία και εθνικό κράτος.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι διαφορετικές εθνοτικές και θρησκευτικές ταυτότητες, οι πολιτικές διεκδικήσεις και οι δυσαρέσκειες από τις κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη εθνικών κινημάτων που λειτούργησαν ανταγωνιστικά προς τις αυτοκρατορίες.</p> <p>Να διερευνήσουν τους τρόπους και τα μέσα με τα οποία καλλιεργείται η εθνική ταυτότητα.</p> <p>Να κατανοήσουν την ιστορική τομή που συντελείται με την εμφάνιση της εθνικής ιδεολογίας και την επικράτηση του έθνους-κράτους ως κυρίαρχης</p>	<p>Αυτοκρατορία, έθνος, εθνικισμός, εθνικό κράτος / έθνος-κράτος</p>	<p>Χρόνος-χώρος, αλλαγή-συνέχεια, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, ιστορική τομή</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θεματικό κέντρο «εθνικά κινήματα στα Βαλκάνια», όπου θα καταγράφονται εξεγέρσεις και ίδρυση εθνικών κρατών σε βάρος δύο αυτοκρατοριών, της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Αυστρο-Ουγγαρίας.</p> <p>Καταγραφή, ερμηνεία και αξιολόγηση των τρόπων με τους οποίους τα έθνη-κράτη της εποχής επιδίωξαν συστηματικά την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης: καθιέρωση επίσημης γλώσσας, υποχρεωτικής εκπαίδευσης και εθνικών γιορτών, ίδρυση μνημείων, χρήση συμβόλων, όπως η σημαία και το εθνόσημο, ανάπτυξη επιστημών, όπως η λαογραφία και η εθνική ιστορία, αλλά και τεχνών όπως η λογοτεχνία (ποίηση και μυθιστόρημα), η μουσική, η γλυπτική κ.ά.</p> <p>Το σενάριο της ταινίας <i>Ο Γατόπαρδος</i> (1963) του Λουκίνο Βισκόντι, βασισμένης στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Τζουζέπε Τομάζι ντι Λαμπεντούζα, διαδραματίζεται στη Σικελία των αρχών της δεκαετίας του 1860. Είναι η εποχή της ιταλικής Παλιγγενεσίας (Risorgimento). Η ταινία αναπαριστά, με εντυπωσιακό τρόπο, την εκπνοή του κόσμου των αριστοκρατών φεουδαρχών και την ταυτόχρονη άνοδο των νεόπλουτων αστών –οπαδών του ιταλικού εθνικού κινήματος και της ένωσης της Ιταλίας. Η διερεύνηση αυτής της αλλαγής από τους μαθητές/-τριες, όπως παρουσιάζεται μέσα από τον</p>
--	---	--	---	---

	μορφής πολιτικής οργάνωσης.			κινηματογραφικό φακό, προτείνεται να γίνει, με τη συνδρομή του/της εκπαιδευτικού, μέσα από την ανάλυση μικρών σκηνών-στιγμιότυπων της ταινίας, με τρόπο ώστε να αναδειχθεί η μετάβαση από το παλιό στο νέο, αλλά και η συνύπαρξη ή η συγχώνευσή τους, άλλοτε λειτουργική άλλοτε όχι.
Η Ελληνική Επανάσταση του 1821	<p>Να προσδιορίσουν τα σημαντικότερα αίτια που οδήγησαν στην έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης και να διακρίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους.</p> <p>Να διερευνήσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τη συμβολή της Φιλικής Εταιρείας στην έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να εξετάσουν τις διαφορετικές στάσεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση κατά την έναρξη και την εξέλιξή της.</p> <p>Να μελετήσουν τις</p>	Επανάσταση, Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, Πατριαρχείο, Ιερός Λόχος, υπέρτατη αρχή, Φαναριώτες, Ιερή Συμμαχία, οπλαρχηγός, προεστός, έμπορος, κληρικός, караβοκύρης, κλέφτης, αρματολός	Αλλαγή – συνέχεια, ιστορική αιτιότητα, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική σημαντικότητα, συγκυρία, ηθικές διαστάσεις της Ιστορίας	<p>Διερεύνηση ιστορικών πηγών για τον εντοπισμό των αιτιών που προκάλεσαν την Ελληνική Επανάσταση και ταξινόμησή τους σε οικονομικά, κοινωνικά, ιδεολογικά και πολιτικά.</p> <p>Μελέτη του χαρακτήρα, της δομής, της οργάνωσης, της ιεραρχίας, της ταξικής σύστασης, του τρόπου δικτύωσης και της λειτουργίας της Φιλικής Εταιρείας.</p> <p>Μελέτη πηγών και δημιουργία διαγράμματος για την απεικόνιση των τάσεων-στάσεων των ευρωπαϊκών δυνάμεων έναντι της Ελληνικής Επανάστασης και ερμηνεία τους με βάση τα ιδιαίτερα συμφέροντα, τους συσχετισμούς και τις συμμαχίες τους.</p> <p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με θεματικό κέντρο «Επαναστάτες» το οποίο θα εξακτινώνεται στις έννοιες οπλαρχηγός, προεστός, έμπορος, κληρικός, ναύτης, αγρότης, караβοκύρης, Φαναριώτης, κλέφτης, αρματολός.</p>

	<p>διαφορετικές κοινωνικές ομάδες που πρωταγωνίστησαν στην Ελληνική Επανάσταση και να προβληματιστούν για τα κίνητρά τους.</p> <p>Να προβληματιστούν για τον χρόνο και τον τόπο έναρξης της Επανάστασης στον ελλαδικό χώρο και στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, για τις φάσεις της, για τα σημαντικότερα στρατιωτικά και διπλωματικά γεγονότα και για την τροπή της.</p> <p>Να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους οι Οθωμανοί προέβησαν σε αντίποινα αμέσως μετά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης το 1821, σε περιοχές που δεν είχαν επαναστατήσει, ειδικότερα στην Κωνσταντινούπολη και την Κύπρο.</p>			<p>Μετά από μελέτη ιστορικών πηγών, ανάληψη ρόλων (οπληρχηγός, προεστός κτλ.) και παιχνίδι ρόλων στην τάξη με σκοπό την αναγνώριση και περιγραφή στοιχείων που αφορούν στους λόγους και στα κίνητρα συμμετοχής τους στην Επανάσταση.</p> <p>Αποτύπωση της εξέλιξης της Ελληνικής Επανάστασης με σύμβολα (νίκη, ήττα, μάχη, πολιορκία, ναυμαχία κλπ.) πάνω σε χάρτη.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και συζήτηση σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τους Οθωμανούς στη στρατηγική των αντιποίνων, με εστίαση στις περιπτώσεις εκτέλεσης α) του οικουμενικού πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ και β) του αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού.</p> <p>Επιλογή προσωπικοτήτων που είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην Επανάσταση, με κριτήριο το φύλο, τη γεωγραφική, κοινωνική και επαγγελματική προέλευσή τους, καθώς και τον θεσμικό τους ρόλο.</p>
--	--	--	--	--

	<p>Να συντάξουν και να αφηγηθούν βιογραφίες πρωταγωνιστών της Επανάστασης.</p>			
	<p>Να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις διαδικασίες της στρατιωτικής οργάνωσης των επαναστατημένων Ελλήνων και να τις συσχετίζουν με την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάστασή τους.</p> <p>Να προσδιορίσουν και να τοποθετήσουν στον χρόνο και στον χώρο τα πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης και να τα συνδέσουν με τους ιστορικούς πρωταγωνιστές.</p> <p>Να ερμηνεύσουν τις εμφύλιες συγκρούσεις στη διάρκεια της Επανάστασης σε συνάρτηση με τις επαναστατικές συνθήκες και τα αποκλίνοντα συμφέροντα.</p>	<p>Τακτικός στρατός, πόλεμος, άτακτα σώματα, πυρπολικό-μπουρλοτιέρης, εμφύλια σύγκρουση, προσφυγιά</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια, βραχύς χρόνος, ιστορική σημαντικότητα, χρονολόγηση</p>	<p>Ανάγνωση ιστορικών πηγών για τον εντοπισμό και την περιγραφή: α) των διαφορών μεταξύ τακτικού στρατού και σώματος ατάκτων, β) των αιτιών που προσδιόρισαν και καθόρισαν τη συγκεκριμένη μορφή στρατιωτικής οργάνωσης και διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων εκ μέρους των επαναστατημένων, γ) της οικονομικής διάστασης της οργάνωσης αυτής (π.χ. τροφοδοσία των επαναστατημένων).</p> <p>Ταξινόμηση και τοποθέτηση των πολεμικών γεγονότων σε χρονοχάρτη, εξήγηση της κρισιμότητας του σημείου διεξαγωγής τους στον χώρο, σήμανση για την επιτυχία ή την αποτυχία τους και σύνδεσή τους με τα πρόσωπα που πρωταγωνίστησαν. Συσχετισμός των στοιχείων και αφηγηματική σύνθεσή τους.</p> <p>Συγγραφή υποθετικού άρθρου από ευρωπαϊό πολίτη που βρίσκεται στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Επανάστασης για δημοσίευση σε ευρωπαϊκή εφημερίδα, με αναφορές σε συγκεκριμένα πρόσωπα, τοποθεσίες και περιστατικά που θεωρούνται</p>

	<p>Να προβληματιστούν για το προσφυγικό φαινόμενο σε σχέση με τα πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης και να συσχετίσουν το ρόλο των ελλήνων προσφύγων με τις εξελίξεις στους τόπους εγκατάστασής τους (π.χ. από την Χίο κ.α. στην Ερμούπολη της Σύρου).</p>			<p>σημαντικά.</p> <p>Μελέτη και επεξεργασία ιστορικών πηγών για τον εντοπισμό και τη διάκριση των εμφύλιων συγκρούσεων.</p> <p>Αποτύπωση σε διάγραμμα των αιτιών και συνεπειών.</p> <p>Μελέτη ιστορικών στατιστικών-δημογραφικών δεδομένων (π.χ. της Ερμούπολης ή του Ναυπλίου) αναφορικά με τους τόπους προέλευσης των προσφύγων και τη συμβολή τους στους τόπους μετεγκατάστασης.</p> <p>Με γνώμονα κατάλληλες πρωτογενείς ιστορικές πηγές, συγγραφή αφηγηματικού κειμένου (ατομικά ή ομαδικά) με θέμα τις σκέψεις και τα συναισθήματα ενός Έλληνα πρόσφυγα της περιόδου της Επανάστασης του 1821 αναφορικά με τον τόπο προέλευσής του, τα αίτια και τις συνθήκες της προσφυγιάς, τους στοχασμούς και τα συναισθήματά του για τον νέο τόπο εγκατάστασης (προοπτικές, προσδοκίες, αβεβαιότητα, φόβοι).</p>
	<p>Να διερευνήσουν τις προσπάθειες για την πολιτειακή και πολιτική οργάνωση των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και να τις παρουσιάσουν</p>	<p>Εθνοσυνέλευση</p>	<p>Αλλαγή-συνέχεια, ιστορική αιτιότητα, συγκυρία, χρονολόγηση</p>	<p>Μελέτη και επεξεργασία πηγών, δημιουργία πίνακα ή εννοιολογικού διαγράμματος για την κατηγοριοποίηση των στοιχείων της πολιτειακής και πολιτικής οργάνωσης που αφορούν στις εθνοσυνελεύσεις του Αγώνα, σύνταξη ενός σύντομου γλωσσαρίου με τους σχετικούς όρους (Κεντρική Αρχή,</p>

	<p>αφηγηματικά αναζητώντας στοιχεία αιτιότητας, συνέχειας και μεταβολής.</p> <p>Να συσχετίσουν και να αξιολογήσουν τα συντάγματα της Επανάστασης του 1821 σε αναφορά με τον Διαφωτισμό, την Αμερικανική και τη Γαλλική Επανάσταση.</p>			<p>Παραστάτες, Βουλευτικό, Δικαστικό, Εκτελεστικό, Γερουσία, Τοπικοί οργανισμοί, Σύνταγμα, Ιθαγένεια / Ιδιότητα του πολίτη, Δικαιώματα / Ελευθερίες, Αποκεντρωμένο κράτος, Συγκεντρωτικό κράτος, Εθνικές γαίες, Αυτόχθονες, Ετερόχθονες).</p> <p>Δημιουργία διαγράμματος για τον συσχετισμό των αιτιών της Επανάστασης και των κινήτρων των επαναστατημένων, με τις βασικές αρχές και πρόνοιες που περιλαμβάνονται στα συντάγματα. Παράλληλα, σύγκριση των συνταγμάτων για τον εντοπισμό στοιχείων συνέχειας ή διαφοροποίησης.</p> <p>Δημιουργία πίνακα με τις βασικές πρόνοιες των συνταγμάτων της Ελληνικής Επανάστασης και συσχετίσή τους με τις ιδέες του Διαφωτισμού, της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης.</p>
	<p>Να συνοψίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του φιλελληνικού κινήματος και τους όρους γέννησης και διάδοσής του.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να παρουσιάσουν τα κίνητρα των Φιλελλήνων και να εκτιμήσουν την επίδραση του</p>	Φιλελληνισμός	Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια, συγκυρία, ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Μελέτη αντικειμένων που μαρτυρούν την πυρετώδη διάδοση του φιλελληνισμού στις ευρωπαϊκές κοινωνίες (βλ. μόνιμη έκθεση Εθνικού Ιστορικού Μουσείου): φυλλάδια θεατρικών παραστάσεων, πορσελάνινα σερβίτσια φαγητού, μελανοδοχεία, ενδυμασίες, χαρακτηριστικά κτλ.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και δημιουργία πολυτροπικής αφήγησης για την περιγραφή των κινήτρων των Φιλελλήνων και της επίδρασης του</p>

	Φιλελληνισμού στην πορεία της Επανάστασης και την τελική έκβασή της.			Φιλελληνισμού στους επαναστατημένους Έλληνες και στην Ευρώπη. Παιχνίδι ρόλων: Φιλέλληνες, άνδρες και γυναίκες, με διαφορετικά κίνητρα και από διαφορετικές χώρες, αναπτύσσουν τους λόγους που τους ώθησαν να συμβάλουν στον αγώνα της ελληνικής ανεξαρτησίας.
	<p>Να γνωρίσουν τις διαδικασίες ίδρυσης του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και του ορισμού των συνόρων.</p> <p>Να επισημάνουν και να παρουσιάσουν τα σημαντικότερα στοιχεία της διακυβέρνησης Καποδίστρια και να διατυπώσουν σκέψεις για τον χαρακτήρα της.</p> <p>Προσδιορισμός των προσδοκιών των Ελλήνων στο ξεκίνημα της μετεπαναστατικής περιόδου.</p> <p>Να ερμηνεύσουν τους λόγους της δολοφονίας του Καποδίστρια.</p>	Πρωτόκολλο, σύμβαση, συνθήκη, ανεξαρτησία, αυτονομία, Μεγάλες Δυνάμεις, Εγγυήτριες Δυνάμεις, εξάρτηση	Αλλαγή-συνέχεια, ιστορική ενσυναίσθηση, πολυπρισματικότητα, ηθικές διαστάσεις, χρονολόγηση	<p>Μελέτη ιστορικής χρονογραμμής με τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου 1828-1833.</p> <p>Μελέτη πηγών και διαγραμματική απεικόνιση των βασικών επιλογών της κυβερνητικής πολιτικής του Καποδίστρια ανά τομέα: οργάνωση του κράτους, του στρατού, της εκπαίδευσης.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων με ανάπτυξη επιχειρηματολογίας πάνω στις βασικές επιλογές του Κυβερνήτη και τον χαρακτήρα της διακυβέρνησής του, εστιάζοντας στη συνύπαρξη αυταρχικών και εκσυγχρονιστικών ροπών.</p> <p>Επεξεργασία πηγών με αιτήματα διαφόρων κατηγοριών Ελλήνων προς τον Καποδίστρια και παρουσίασή τους με παιχνίδι ρόλων.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών για την ανάδειξη των επιλογών του Κυβερνήτη που έρχονταν σε αντίθεση με τα συμφέροντα συγκεκριμένων ομάδων και</p>

				παρουσιάσή τους με εννοιολογικό χάρτη ή διάγραμμα επικαλυπτόμενων κύκλων (τύπου Venn).
	<p>Να κατανοήσουν τον φιλελεύθερο και δημοκρατικό χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να παρουσιάσουν τις σχετικές με την ιδιότητα του πολίτη, τον τόπο καταγωγής, τη θρησκεία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό πρόνοιες των συνταγμάτων που προέκυψαν από τις Εθνοσυνελεύσεις, καθώς και τις αντίστοιχες της διακυβέρνησης Καποδίστρια.</p> <p>Να αποτιμήσουν και να παρουσιάσουν τις συνέπειες της Επανάστασης σε εθνικό επίπεδο, καθώς και τις επιδράσεις της στα Βαλκάνια και την Ευρώπη.</p>	Ιδιότητα του πολίτη, εθνοσυνελεύσεις, συντάγματα	Αλλαγή-συνέχεια, ομοιότητα- διαφορά, συγκυρία, χρονολόγηση, ιστορική σημαντικότητα	<p>Διερεύνηση ιστορικών πηγών, δημιουργία πίνακα για την ταξινόμηση των προνοιών που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη, τον τόπο καταγωγής, τη θρησκεία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Ανάθεση ρόλων και παρουσίασή τους στην ολομέλεια της τάξης.</p> <p>Μελέτη μουσειακών συλλογών με αντικείμενα και έργα τέχνης από και για την εποχή της Επανάστασης (π.χ. ενδυμασίες, ζωγραφικοί πίνακες, αντικείμενα συμβολικής και καθημερινής χρήσης, όπλα), επιλογή ενδεικτικών έργων και συσχέτισμός τους με γεγονότα, πρόσωπα και ομάδες της Επανάστασης. Σύνθεση σχετικών αφηγήσεων ή εικονοϊστοριών.</p> <p>Καταγραφή σε πίνακα των κυριότερων εντύπων (π.χ. προεπαναστατικών φυλλαδίων, εφημερίδων, περιοδικών) που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και των χαρακτηριστικών τους. Σύνθεση κειμένου για την περιγραφή της επίδρασής τους στις επαναστατικές εξελίξεις με βάση το είδος των δημοσιευμάτων.</p> <p>Επεξεργασία πηγών και σύνταξη σύντομων κειμένων</p>

				εστιασμένων στα στοιχεία που καθιστούν την Ελληνική Επανάσταση σημαντικό γεγονός σε εθνικό, βαλκανικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
Το ελληνικό κράτος 1830-1910: πολιτικές και πολιτειακές εξελίξεις	<p>Να σχηματίσουν μία «μεγάλη εικόνα» των πολιτικών και πολιτειακών εξελίξεων στην Ελλάδα από το 1833 μέχρι το 1910.</p> <p>Να διερευνήσουν και να κατανοήσουν δομικά χαρακτηριστικά του ελληνικού πολιτικού συστήματος στη δεδομένη χρονική περίοδο, όπως το καθολικό δικαίωμα ψήφου των ανδρών, τις σχέσεις πατρωνείας-πελατείας και τον δικομματισμό.</p> <p>Να αναζητήσουν και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα και την εκλογική διαδικασία τότε και τώρα.</p>	<p>Αυτοκέφαλο, πολίτευμα, απόλυτη μοναρχία, συνταγματική μοναρχία, βασιλευόμενη δημοκρατία, Αρχή της Δεδηλωμένης, δικομματισμός, πτώχευση, Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος, Κίνημα στο Γουδί, εκλογικό σύστημα-εκλογική διαδικασία, πελατειακές σχέσεις</p>	<p>Χρόνος-χώρος, αλλαγή-συνέχεια, ομοιότητα-διαφορά, πολυπρισματικότητα, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Κατασκευή σύνθετης χρονογραμμής ή χρονογραμμών όπου θα αποτυπώνονται ιστορικές περιόδοι, γεγονότα και τομές, όπως α) της Αντιβασιλείας (1833-35), του Όθωνα (1835-62), του Γεωργίου Α' (1864-1913), της απόλυτης μοναρχίας (1833-43), της συνταγματικής μοναρχίας (1844-64), της βασιλευσόμενης δημοκρατίας (1864-1924). β) του Αυτοκέφαλου (1833), των Εθνοσυνελεύσεων του 1843-44 και του 1862-64, καθώς και των Συνταγμάτων του 1844 και του 1864, της αρχής της Δεδηλωμένης (1875), του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (ΔΟΕ, 1898), του κινήματος στο Γουδί (1909).</p> <p>Αναζήτηση στοιχείων για την κατοχύρωση της καθολικής ψηφοφορίας στα ευρωπαϊκά κράτη και δημιουργία μιας ενιαίας χρονολογικής γραμμής. Απόπειρα ερμηνείας.</p> <p>Μελέτη επιλεγμένων αποσπασμάτων από τα συντάγματα της Ελλάδας μετά το 1843 (βλ. http://library.parliament.gr/Συντάγματα και κανονισμοί/συνταγματικά_κείμενα). Αντιπαραβολή με σχετικά χωρία του σημερινού συντάγματος. Δημιουργία δίστηλου πίνακα για την καταγραφή</p>

				<p>ομοιοτήτων και διαφορών ή δημιουργία διαγράμματος επικαλυπτόμενων κύκλων (τύπου Venn).</p> <p>Παρατήρηση εικόνων με κάλπες της εποχής. Βλ., π.χ., γελοιογραφία του 1915 (με τις μορφές των Γούναρη και Βενιζέλου), που αναπαριστά ψηφοφορία με σφαιρίδια. Μετατροπή των πληροφοριών της εικόνας σε αφηγηματική μορφή.</p> <p>Μελέτη πρωτογενών ή δευτερογενών ιστορικών πηγών με θέμα τον τρόπο ψηφοφορίας, τις πελατειακές σχέσεις, τα ρουσφέτια και την χειραγώγηση των ψηφοφόρων (π.χ. αποσπάσματα από το διήγημα <i>Οι Χαλασχωρήδες</i>, του Αλ. Παπαδιαμάντη και από το <i>Παράπονον του νεκροθάπτου</i> του Εμμ. Ροΐδη), όπως επίσης και άλλα αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά του κοινοβουλευτισμού της περιόδου εκείνης, όπως την ύπαρξη Γερουσίας (1844-1864), τη θετική ή αρνητική ψήφο σε υποψηφίους περισσότερους του ενός, την ψήφο με σφαιρίδια, την αποκλειστικά ανδρική ψήφο, την ύπαρξη ή όχι ιδεολογικών αρχών στα πολιτικά κόμματα κ.ά.</p>
Η ελληνική κοινωνία ως τις αρχές του 20ου	Να εκτιμήσουν την ιδιομορφία της εξέλιξης του αγροτικού ζητήματος στην	Βιοτεχνία, εκβιομηχάνιση, αγροτικό ζήτημα,	Χρόνος-χώρος, ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια,	Περιγραφή των συνθηκών ζωής των αγροτών κατά τη συγκεκριμένη εποχή, όπως παρουσιάζεται στη λογοτεχνία ή και σε ιστορικά κείμενα.

<p>αιώνα: αγρότες, έμποροι, παροικιακός ελληνισμός, εκσυγχρονισμός-εκβιομηχάνιση</p>	<p>Ελλάδα και την επίδρασή του στη διαμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας.</p> <p>Να αναζητήσουν τα αίτια και τις συνέπειες της καθυστέρησης της ελληνικής εκβιομηχάνισης.</p> <p>Να αιτιολογήσουν την καθυστέρηση σχηματισμού εργατικής τάξης.</p> <p>Να προσδιορίσουν τις συνέπειες της δραστηριότητας των ομογενών στην ελλαδική οικονομία.</p> <p>Να αξιολογήσουν τον ρόλο του εμπορίου και των μεταπρατικών δραστηριοτήτων τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική εξέλιξη της νεότερης Ελλάδας.</p> <p>Να εντοπίσουν λογοτεχνικές</p>	<p>τσιφλίκια, διανομή/ αναδασμός γης, μικροϊδιοκτησία, κολίγοι, σχέσεις εξάρτησης, παροικιακός ελληνισμός/ομογενείς/ διασπορά, εκσυγχρονισμός, εκβιομηχάνιση, μονοκαλλιέργεια</p>	<p>ιστορική οπτική</p>	<p>Μελέτη και σύγκριση φωτογραφικού υλικού της περιοχής τους από την εποχή εκείνη με αντίστοιχο σύγχρονο, ώστε να καταδειχθούν οι αλλαγές που επέφεραν, στο μεταξύ, η αστικοποίηση και η εκβιομηχάνιση.</p> <p>Αναζήτηση στοιχείων για τη διασπορά των βιομηχανικών εγκαταστάσεων στην Ελλάδα και για το είδος της βιοτεχνικής/βιομηχανικής παραγωγής. Συζήτηση για τα αίτια αυτής της διασποράς.</p> <p>Αναζήτηση στοιχείων για την εκβιομηχάνιση του Βελγίου, μιας χώρας που έγινε ανεξάρτητη την ίδια περίοδο με την Ελλάδα. Σύγκριση της βελγικής με την ελληνική οικονομία. Συζήτηση για την υστέρηση στην ελληνική περίπτωση και τα αίτιά της. Προβληματισμός και συζήτηση σχετικά με το τι έλειπε από την Ελλάδα, για να υπάρξει ριζικός καπιταλιστικός μετασχηματισμός της οικονομίας της.</p> <p>Χαρτογράφηση των ελληνικών παροικιών που υπήρχαν σε όλο τον κόσμο κατά τη συγκεκριμένη περίοδο.</p> <p>Επεξεργασία πηγών με θέματα: α) τον οικονομικό ρόλο του παροικιακού Ελληνισμού στα Βαλκάνια και στην ανατολική Μεσόγειο και β) τις συνέπειές του στις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις εντός του</p>
---	---	---	------------------------	---

	και καλλιτεχνικές εκφράσεις ενδεικτικών όψεων της ελληνικής κοινωνίας.			<p>ελληνικού βασιλείου (π.χ. πηγών που αφορούν στην αγορά των τσιφλικιών της Θεσσαλίας από Έλληνες ομογενείς του εξωτερικού ή στην αγορά αστικών ακινήτων και στην οικοδόμηση νεοκλασικών κτιρίων στην Αθήνα).</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων από λογοτεχνικά έργα και παρατήρηση ζωγραφικών έργων σχετικά με την καθημερινή ζωή στις πόλεις της Ελλάδας εκείνη την εποχή. Καταγραφή εντυπώσεων. Εναλλακτικά: Επίσκεψη (επιτόπια ή διαδικτυακή) σε μουσειακούς χώρους και μνημεία βιομηχανικής πολιτιστικής κληρονομιάς.</p> <p>Αναζήτηση διαφημιστικών καταχωρήσεων στον Τύπο της εποχής για την κατανόηση της φυσιογνωμίας της ελληνικής κοινωνίας, κατά πρώτο λόγο των αστικών κέντρων.</p>
Τα Βαλκάνια	<p>Να γνωρίσουν πότε και πώς κέρδισαν την εθνική τους ανεξαρτησία τα βαλκανικά κράτη.</p> <p>Να γνωρίσουν τη διαφοροποίηση των βαλκανικών συνόρων μεταξύ των αρχών και του τέλους του</p>	Ανατολικό Ζήτημα, Βουλγαρική Εξαρχία	Αλλαγή-συνέχεια, ιστορική οπτική, ιστορικές πηγές, χρόνος, χώρος	<p>Αξιοποίηση διαφορετικών χαρτών ή χρονοχάρτη, για να φανεί η σταδιακή δημιουργία εθνικών κρατών στα Βαλκάνια σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, καθώς και οι εδαφικές μεταβολές της επικράτειάς τους από τον 19ο έως τον 21ο αι.</p> <p>Η προηγούμενη δραστηριότητα μπορεί να συνδυαστεί με τη δημιουργία χρονογραμμής και την τοποθέτηση των σημαντικότερων γεγονότων που</p>

	<p>20ου αιώνα και να τη συνδέσουν με σημαντικές ιστορικές συγκυρίες και πολεμικά γεγονότα.</p> <p>Να συσχετίσουν τους ανταγωνισμούς των Μεγάλων Δυνάμεων στη Βαλκανική με τα ανερχόμενα εθνικά κινήματα της εποχής.</p> <p>Να διερευνήσουν τον ρόλο της θρησκείας και της γλώσσας στην εθνική κινητοποίηση των βαλκανικών λαών.</p>			<p>αφορούν στην ιστορία των βαλκανικών κρατών, ώστε να συσχετιστούν με αυτά οι εδαφικές μεταβολές που αποτυπώνονται παραπάνω.</p> <p>Συζήτηση για βασικές ομοιότητες και διαφορές ως προς τις εξελίξεις που οδήγησαν τα βαλκανικά έθνη στην ίδρυση ανεξάρτητων κρατών. Έμφαση μπορεί να δοθεί στη σύγκριση των βαλκανικών επαναστατικών κινήματων με την Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Επεξεργασία γελοιογραφιών ή εικόνων, π.χ. για το Ανατολικό Ζήτημα, στις οποίες αναπαρίστανται στερεοτυπικά και μεροληπτικά (είτε αρνητικά είτε θετικά) τόσο οι βαλκανικοί λαοί, όσο και η πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής. Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία των συμβολισμών.</p>
Μεγάλη ιδέα και εδαφική επέκταση της Ελλάδας	<p>Να κατανοήσουν τον κυρίαρχο επεκτατικό στόχο της Μεγάλης Ιδέας ως βάσης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.</p> <p>Να συνδέσουν τη Μεγάλη Ιδέα με τις αντίστοιχες εθνικές ιδεολογίες της εποχής.</p>	Μεγάλη Ιδέα, Αλυτρωτισμός, Μακεδονικός αγώνας, Βαλκανικοί πόλεμοι, Νέες Χώρες, ενσωμάτωση πληθυσμών, μειονότητες	Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια, χρόνος-χώρος, ιστορική σημαντικότητα, χρονολόγηση	<p>Αναζήτηση και μελέτη γελοιογραφιών ή άλλου εικονιστικού υλικού της εποχής σχετικά με τη Μεγάλη Ιδέα. Κατανόηση των μηνυμάτων και αξιολόγηση των απόψεων που εκφράζονται στις εικόνες αυτές.</p> <p>Αξιοποίηση στατιστικών στοιχείων σχετικά με τις πολεμικές δαπάνες του ελληνικού κράτους σε βάθος χρόνου. Συζήτηση για το μερίδιο των πολεμικών δαπανών στο σύνολο του προϋπολογισμού και για τις εναλλακτικές δυνατότητες επένδυσης των ίδιων</p>

	<p>Να προσδιορίσουν τις συνέπειες της Μεγάλης Ιδέας στην πολιτική, την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό της Ελλάδας.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι στις οθωμανικές επαρχίες της Μακεδονίας, Ηπείρου και Θράκης συνυπήρχαν και γειτνίαζαν διάσπαρτοι πληθυσμοί που διέφεραν μεταξύ τους από εθνοτική, γλωσσική ή/και θρησκευτική άποψη.</p> <p>Να διερευνήσουν και να παρουσιάσουν τα αίτια, τις σημαντικότερες στρατιωτικοπολιτικές εξελίξεις και τις συνέπειες των Βαλκανικών πολέμων.</p>			<p>κεφαλαίων σε άλλους τομείς, όπως η εκπαίδευση.</p> <p>Αναζήτηση οπτικοακουστικού υλικού (π.χ. από το αρχείο της ΕΡΤ), εικονιστικών πηγών (πίνακες, χαρακτικά κ.ά.) και σύγκρισή τους με λογοτεχνικά κείμενα της εποχής. Αναζήτηση πιθανών επιδράσεων της Μεγάλης Ιδέας.</p> <p>Αναζήτηση στοιχείων για τους αγωνιστές του Μακεδονικού Αγώνα (π.χ. Παύλος Μελάς, Τέλλος Άγρας κ.ά.) και συζήτηση για τα κίνητρα που τους οδήγησαν στην επιλογή να αγωνιστούν στη Μακεδονία.</p> <p>Παρουσίαση και συγκριτική αποτίμηση απογραφών της εποχής (ελληνικές, βαλκανικές και δυτικοευρωπαϊκές) και ειδικότερα στατιστικών στοιχείων για τη σύσταση των πληθυσμών της Οθωμανικής Μακεδονίας.</p> <p>Παρατήρηση στον ψηφιακό χρονοχάρτη των αλλαγών των ελληνικών συνόρων από το 1912 έως το 1922.</p> <p>Διερεύνηση της παρουσίας των Βαλκανικών Πολέμων στη λόγια και λαϊκή λογοτεχνική και καλλιτεχνική δημιουργία της Ελλάδας. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων στην τάξη με διαφορετικούς τρόπους δημιουργικής έκφρασης, όπως τραγούδι,</p>
--	--	--	--	--

				<p>ζωγραφιά, περίληψη κειμένου.</p> <p>Μελέτη δευτερογενών ιστορικών πηγών σχετικών με τις εθνικές κινητοποιήσεις στην Κρήτη και την Κύπρο.</p> <p>Επεξεργασία πηγών (ημερολόγια, τύπος, κινηματογραφικά επίκαιρα, λογοτεχνία κ.ά.) που αναφέρονται στη βία στο μέτωπο, αλλά και σε βάρος αμάχων κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα και των Βαλκανικών Πολέμων.</p>
--	--	--	--	---

3. Η εποχή των πολέμων 1914-1945

(14-16 διδακτικές ώρες)

Τίτλος διδακτικής Ενότητας	Στόχοι Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες – προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση ιστορικού πλαισίου	Να εξοικειωθούν με τη χωροχρονική τοποθέτηση και τον συσχετισμό γεγονότων και εξελίξεων της εποχής των	Αποικιοκρατία, γενοκτονία, Ολοκαύτωμα, πόλεμος,	Ιστορική αιτιότητα, συνέχεια-αλλαγή, ιστορική οπτική, χρόνος- χώρος,	Συζήτηση για το περιεχόμενο και τις έννοιες του κεφαλαίου, ώστε να αναδυθούν οι σχετικές προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών.

	<p>πολέμων.</p> <p>Να εντοπίσουν τα αίτια που οδήγησαν την ευρωπαϊκή ήπειρο στη μακροχρόνια πολεμική σύρραξη (1914-1945) και να αντιληφθούν τις καταστροφικές συνέπειες της εθνικιστικής βίας και των αυταρχικών πολιτικών ιδεολογιών.</p> <p>Να εκτιμήσουν και να αξιολογήσουν τους τρόπους με τους οποίους η εποχή των πολέμων διαμόρφωσε τη μεταπολεμική εποχή και το παρόν της Ευρώπης.</p>	<p>πρόσφυγες, Ψυχρός Πόλεμος</p>	<p>ιστορική σημαντικότητα, ηθική διάσταση, χρονολόγηση</p>	<p>Παρακολούθηση και κριτική αξιοποίηση κινηματογραφικού υλικού από <i>Επίκαιρα</i> της εποχής.</p> <p>Δημιουργία χρονοχάρτη για την τοποθέτηση των σημαντικότερων γεγονότων και εξελίξεων της εξεταζόμενης περιόδου.</p> <p>Ανάγνωση ιστορικών πηγών, συζήτηση για τις αιτίες, τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες των πολέμων στον δημογραφικό, κοινωνικό, οικονομικό, ιδεολογικό, πολιτικό και πολιτειακό τομέα.</p> <p>Συζήτηση για τις γνώσεις που αποκόμισαν οι μαθητές-τριες, κριτικός στοχασμός και επαναδιατύπωση των αρχικών τους σκέψεων.</p>
<p>Αποικιοκρατία 1870-1914</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι οι απαρχές της Αποικιοκρατίας βρίσκονται στην εξάπλωση της Ευρώπης στον κόσμο, διαδικασία που ξεκίνησε από τον 16ο αιώνα με τις εξερευνησεις και τις ανακαλύψεις.</p> <p>Να ορίσουν την</p>	<p>Αποικιοκρατία, γεωπολιτικός ανταγωνισμός, ιμπεριαλισμός, μητρόπολη, αποικία, πρώτες ύλες, πλουτοπαραγωγι- κές πηγές, ρατσισμός</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, Ηθικές διαστάσεις, Ιστορική οπτική, Πολυπρισματικότητα, Ιστορική σημαντικότητα, Χρονολόγηση</p>	<p>Δημιουργία χρονοχάρτη με θέμα τη χωροχρονική κατανομή της εδαφικής εξάπλωσης των αποικιοκρατικών χωρών.</p> <p>Μελέτη εικονιστικού υλικού για τον εντοπισμό των στοιχείων που αναδεικνύουν τις συνέπειες της αποικιοκρατίας για τις μητροπόλεις και για τις αποικίες. Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη για τον συσχετισμό τους.</p>

	<p>Αποικιοκρατία, να διακρίνουν μητροπόλεις και αποικίες, αλλά και παλαιές και νέες αποικιακές δυνάμεις και να τοποθετήσουν στον χώρο και τον χρόνο την αποικιακή εξάπλωση.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν τις συνέπειες της αποικιοκρατικής εξάπλωσης: α) για τις μητροπόλεις και β) για τις αποικίες.</p> <p>Να συνδέσουν την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό με τη δυναμική εξάπλωση της ρατσιστικής ιδεολογίας.</p>			<p>Μελέτη κωμικογραφήματος για το βελγικό Κονγκό με πρωταγωνιστή τον Τεν Τεν. Εντοπισμός επίμαχων σημείων και ανάδειξη των στοιχείων που φανερώνουν σχέσεις κυριαρχίας και ρατσιστικά στερεότυπα.</p> <p>Μελέτη πολυτροπικού υλικού και καταγραφή των βασικών χαρακτηριστικών της ρατσιστικής ιδεολογίας και ρητορικής και σύνδεσή τους με την προσπάθεια νομιμοποίησης και θεσμοποίησης της αποικιοκρατίας.</p>
Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος	<p>Να προσδιορίσουν τα αίτια και τις συνέπειες του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, να παρουσιάσουν τις εμπόλεμες χώρες και συμμαχίες και να αντιληφθούν την καταλυτική επίδραση της συμμετοχής των Η.Π.Α στην πολεμική</p>	<p>Παγκόσμιος πόλεμος, ολοκληρωτικός πόλεμος, милитарισμός, Αντάντ, Κεντρικές Δυνάμεις, πολεμική</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια, ιστορική ενσυναίσθηση, ηθικές διαστάσεις, ιστορική σημαντικότητα, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Δημιουργία διαγράμματος για την απεικόνιση των συσχετισμών μεταξύ αιτίων, αντίπαλων χωρών-συμμαχικών και συνεπειών του πολέμου.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και αποτύπωση σε πίνακα των βασικών λόγων που οδήγησαν στην πώλωση, των σημαντικότερων πολιτικών αλλαγών, των</p>

	<p>αναμέτρηση από τον Απρίλιο του 1917.</p> <p>Να εντάξουν τον ελληνικό Εθνικό Διχασμό στη διεθνή ιστορική συγκυρία και να ερμηνεύσουν τα αίτια και τις συνέπειές του.</p> <p>Να γνωρίσουν, να συσχετίσουν και να αποτιμήσουν τις σημαντικότερες φάσεις και τα σημαντικότερα γεγονότα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν τον ρόλο της πολεμικής βιομηχανίας: α) στην εξόντωση των αντιπάλων (στρατευμένων και αμάχων), με την επινόηση νέων όπλων και τεχνικών και β) στην καταστροφή του περιβάλλοντος.</p> <p>Να συσχετίσουν την έλλειψη ανδρικών εργατικών χεριών λόγω του πολέμου με τη</p>	<p>βιομηχανία, χαρακώματα, εθνικός διχασμός, βενιζελικοί, αντιβενιζελικοί</p>		<p>σημαντικότερων χαρακτηριστικών του Εθνικού Διχασμού και των συνεπειών που επέφερε.</p> <p>Δημιουργία χρονοχάρτη για την αποτύπωση των σημαντικότερων φάσεων και γεγονότων του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</p> <p>Μελέτη ιστορικών χαρτών στους οποίους αποτυπώνονται οι εδαφικές μεταβολές και οι μετακινήσεις πληθυσμών και ερμηνεία τους στο πλαίσιο των μεταπολεμικών συνθηκών ειρήνης.</p> <p>Μελέτη εικονιστικών ιστορικών πηγών (π.χ., φωτογραφίες, κινηματογραφικά <i>Επίκαιρα</i>), εντοπισμός και περιγραφή των συνεπειών που είχε η ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας και οι νέες πρακτικές του πολέμου στην εξόντωση των αντιπάλων και την καταστροφή του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Ενδεικτικά, μπορεί να αξιοποιηθούν ο ζωγραφικός πίνακας “Gassed” του John Singer Sargent και η φωτογραφία του επίσημου φωτογράφου του βρετανικού στρατού Tom Aitken που αποτυπώνει στρατιώτες πρόσκαιρα τυφλωμένους από χρήση τοξικών αερίων τον Απρίλιο του 1918. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σύγχρονο οπτικό υλικό για τους τόπους μνήμης του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου (ενδεικτικά Verdun) ή εικονικές περιηγήσεις σε σχετικά μουσεία (ενδεικτικά</p>
--	---	---	--	---

	<p>δυναμική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας και να αξιολογήσουν την είσοδο αυτή ως κρίσιμο παράγοντα, που ευνόησε την κοινωνική και πολιτική χειραφέτηση των γυναικών.</p> <p>Να προσδιορίσουν και να παρουσιάσουν τις συνθήκες ζωής των αμάχων και να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος επηρέασε την καθημερινή ζωή τους στις πόλεις και στην ύπαιθρο.</p> <p>Να διερευνήσουν και να παρουσιάσουν τις δημογραφικές συνέπειες των ανθρώπινων απωλειών του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και να τις κατανοήσουν ως μέτρο της βαρβαρότητας του «ολοκληρωτικού» πολέμου.</p> <p>Να μελετήσουν τους τρόπους αναπαράστασης του Α΄</p>			<p>Historial de la Grande Guerre και Imperial War Museum of London).</p> <p>Μελέτη εικονιστικού υλικού (π.χ. αφισών) και παιχνίδι ρόλων για την ανάδειξη των λόγων που οδήγησαν στην είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας και την χειραφέτησή τους.</p> <p>Μελέτη πηγών και καταγραφή σε μορφή ημερολογίου ή επιστολής της καθημερινότητας α) ενός στρατιώτη στα χαρακώματα και β) ενός αμάχου κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</p> <p>Συγκριτική μελέτη δημογραφικών δεδομένων (στατιστικών πινάκων) διαφορετικών ετών (πριν και μετά τον Πόλεμο), εντοπισμός των σημαντικότερων αλλαγών και ερμηνεία τους στο πλαίσιο της γενικότερης αποτίμησης του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</p> <p>Να εντοπίσουν λογοτεχνικά κείμενα (ελληνικά και σε ελληνική μετάφραση) καθώς και έργα τέχνης, κυρίως ζωγραφικής, που τάσσονται υπέρ ή κατά του πολέμου και στα δυο στρατόπεδα των αντιπάλων, τόσο στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, όσο και μετά το πέρας του. Εναλλακτικά, να παρακολουθήσουν και να σχολιάσουν χαρακτηριστικές κινηματογραφικές ταινίες με θέμα</p>
--	---	--	--	--

	Παγκόσμιου Πολέμου στη λογοτεχνία, στη ζωγραφική και στον κινηματογράφο.			<p>τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Συγκεκριμένα: «Κατηγορώ» (1919) του Abel Gance, «Ουδέν νεώτερον από το Δυτικό Μέτωπο» (1930) του Lewis Milestone, «Η μεγάλη χίμαιρα» (1937) του Jean Renoir και «Σταυροί στο Μέτωπο» (1957) του Stanley Kubrick.</p> <p>Παρατήρηση και ερμηνεία κωμικογραφημάτων ή γελοιογραφιών που αναδεικνύουν στερεότυπα ή αποτυπώνουν εξελίξεις της εποχής. Π.χ., ανθρωπόμορφων και ζώμορφων χαρτών της Ευρώπης που αφορούν στον Μεγάλο Πόλεμο.</p> <p>Συγκριτική προσέγγιση πηγών (γραπτών και εικονιστικών, π.χ. αφισών) στην αρχή και προς το τέλος του πολέμου που δείχνουν τη δραματική αλλαγή -αρχικά και στην πορεία- ως προς τον τρόπο αντίληψης και βίωσης των γεγονότων του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</p>
--	--	--	--	---

<p>1922 και πρόσφυγες</p>	<p>Να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής των ελληνικών πληθυσμών στη Μικρά Ασία και να ερμηνεύσουν τη δημογραφική, οικονομική και πολιτιστική ευρωστία τους.</p> <p>Να διερευνήσουν την ιδεολογία του νεοτουρκισμού και να τη συνδυάσουν με την ακραία επιθετικότητα των Νεότουρκων σε βάρος των χριστιανικών πληθυσμών.</p> <p>Να κατανοήσουν και να παρουσιάσουν τα αίτια και τις συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις διαστάσεις του τραύματος του ξεριζωμού.</p> <p>Να γνωρίσουν το εγχείρημα της αποκατάστασης των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής.</p>	<p>Μεσοπόλεμος, Νεότουρκοι, εθνοκάθαρση, Μικρασιατική Καταστροφή, μνήμη -τραυματική μνήμη διωγμός, γενοκτονία, ανταλλαγή πληθυσμών, πρόσφυγες, ξεριζωμός, ανταλλαγή, ανταλλάξιμη περιουσία, αποκατάσταση, Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π.)</p>	<p>Αλλαγή-συνέχεια, ιστορική αιτιότητα, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, ιστορική σημαντικότητα</p>	<p>Εντοπισμός σε χάρτη των περιοχών της Μικράς Ασίας, όπου κατοικούσαν ελληνικοί πληθυσμοί, αναγνώριση και καταγραφή των ανθρωπογεωγραφικών όρων που τους αφορούν.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών που αναφέρονται στην ακμή που γνωρίζουν οι ελληνικοί πληθυσμοί από τα μέσα του 19ου αι. Παιχνίδι ρόλων με εκπροσώπους της αστικής τάξης και των αγροτών, με σκοπό να καταδειχθεί ότι δεν ακμάζουν όλες οι ελληνικές κοινότητες με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο βαθμό, αλλά ότι υπάρχει διαφοροποίηση εξαρτώμενη από τη γεωγραφική θέση, την παραγωγική ή εμπορική δυναμική και την κοινωνική διαστρωμάτωση.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και σύνταξη σύντομων αποσπασμάτων για την περιγραφή των παραγόντων που οδήγησαν στη ριζική μεταβολή που επήλθε στη ζωή των ελληνικών πληθυσμών τη δεύτερη δεκαετία του 20ου αι.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών για τον εντοπισμό, την περιγραφή και την παρουσίαση των αιτίων που οδήγησαν στη Μικρασιατική Καταστροφή και των συνεπειών που είχε αυτή στους ελληνικούς πληθυσμούς της Μικράς Ασίας και του Πόντου.</p> <p>Συζήτηση για τα συναισθήματα και τις σκέψεις ενός</p>
----------------------------------	---	--	--	--

	<p>Να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν τη διαχρονικότητα του προσφυγικού φαινομένου και να αναγνωρίζουν τις συγχρονικές του διαστάσεις.</p> <p>Να κατανοούν και να χρησιμοποιούν με ευχέρεια τους βασικούς όρους αυτής της περιόδου (διωγμός, έξοδος, γενοκτονία, εθνοκάθαρση, ανταλλαγή πληθυσμών, πρόσφυγες, ξεριζωμός, «χαμένες πατρίδες», ανταλλαγή, ανταλλάξιμη περιουσία, αποκατάσταση, Ε.Α.Π. (Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων).</p>			<p>ατόμου που αναγκάζεται να εγκαταλείψει την εστία του.</p> <p>Ανάγνωση -ή παρακολούθηση- μαρτυριών προσφύγων για τον εντοπισμό αξιολογικών δηλώσεων σχετικών με το πόσο σημαντικός υπήρξε ο ξεριζωμός για τους ίδιους τους πρόσφυγες. Συσχετισμός των δηλώσεων με τις έννοιες της μνήμης και της ταυτότητας. Σχετικό ντοκιμαντέρ: «Παιδιά ήμαστε τότε...», «Οι Μικρασιάτες θυμούνται» (1999).</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών για την αναγνώριση και περιγραφή των κυριότερων δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων στην Ελλάδα μετά την εγκατάσταση των προσφύγων.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών σχετικών με την αποκατάσταση των προσφύγων και εστίαση στις παραμέτρους του εγχειρήματος και τα οφέλη που προέκυψαν για την ελληνική κοινωνία.</p> <p>Διερεύνηση της συμβολής του ελληνικού προσφυγικού στοιχείου στην πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή της Ελλάδας και ιδιαίτερα στον λαϊκό πολιτισμό (με έμφαση στο ρεμπέτικο και το λαϊκό τραγούδι) και σύνταξη σχετικού διαγράμματος.</p> <p>Καταγραφή προφορικών μαρτυριών σύγχρονων</p>
--	--	--	--	---

				προσφύγων στην Ελλάδα και επισήμανση ομοιοτήτων και διαφορών με τους πρόσφυγες του '22. Συζήτηση για τις αιτίες της σύγχρονης προσφυγιάς, για τα συναισθήματα και τις σκέψεις των σύγχρονων προσφύγων.
Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος	<p>Να αναγνωρίσουν και να συσχετίσουν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην άνοδο του φασισμού στην Ιταλία και του ναζισμού στη Γερμανία.</p> <p>Να προσδιορίσουν τα αίτια του Δευτέρου Παγκόσμιου πολέμου και να αντιληφθούν τη σημασία του για την ιστορία της ανθρωπότητας.</p>	<p>Φασισμός, εθνικοσοσιαλισμός / ναζισμός, προπαγάνδα, Άξονας, δικτατορία, σύμμα-χοι, Κατοχή, Αντίσταση, αντίποινα</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα, ιστορική σημαντικότητα, αλλαγή-συνέχεια, ηθική διάσταση, χρονολόγηση, ιστορική</p>	<p>Παρατήρηση και σχολιασμός ιστορικού χάρτη της Ευρώπης την παραμονή του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου στον οποίο αποτυπώνονται τα δημοκρατικά, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα.</p> <p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών για: α) την αποτύπωση σε διαγράμματα ροής των σχετικών εξελίξεων σε Ιταλία και Γερμανία, β) τον εντοπισμό και την περιγραφή των σημαντικότερων κοινών στοιχείων μεταξύ φασισμού και ναζισμού αλλά και των διαφορών τους.</p>

	<p>Να γνωρίσουν ποια ήταν τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα, ποια ήταν τα κύρια μέτωπα του πολέμου εντός και εκτός Ευρώπης, καθώς και τα στάδια της εξέλιξής του.</p> <p>Να αντιληφθούν ποια ήταν η συμμετοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, να γνωρίσουν τα βασικά πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα και να αποτιμήσουν τις επιπτώσεις της Κατοχής στην ελληνική κοινωνία.</p> <p>Να εξετάσουν τις μορφές και τη σημασία της αντίστασης των Ελλήνων εναντίον των δυνάμεων κατοχής (Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων).</p> <p>Να γνωρίσουν και να περιγράψουν ζητήματα που αφορούν στην εκπαίδευση, τον πολιτισμό και την</p>		<p>ενσυναίσθηση</p>	<p>Μελέτη πολυτροπικών πηγών για τον εντοπισμό στοιχείων που φανερώνουν τον πολιτικό αυταρχισμό της εποχής με εστίαση στη δικτατορία του Ι. Μεταξά.</p> <p>Συγκριτική μελέτη ιστορικών πηγών και χαρτών, εντοπισμός και περιγραφή των κύριων μετώπων του πολέμου και των φάσεων εξέλιξής του.</p> <p>Συγκρότηση αφηγήσεων και αγώνας επιχειρηματολογίας πάνω σε βασικά ζητήματα, όπως η έναρξη του πολέμου, η καθημερινή ζωή στα μέτωπα του πολέμου, η πείνα, η αντίσταση, τα αντίποινα, η απελευθέρωση κ.ά.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών για τον εντοπισμό και την αποτίμηση κρουσμάτων ομαδικών εκτελέσεων και γενικότερα πρακτικών εξόντωσης σε βάρος αμάχων σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο με στόχο την κατασκευή ενός συναφούς χάρτη σε συμβατική ή ηλεκτρονική μορφή.</p> <p>Δημιουργία χρονοχάρτη για την χρονική και χωρική αποτύπωση στοιχείων που αφορούν τον ελληνοϊταλικό πόλεμο, την τριπλή Κατοχή της Ελλάδας, την Εθνική Αντίσταση (μελετώντας π.χ., τον παράνομο τύπο της κατοχικής περιόδου) και τις κυριότερες οργανώσεις της και τις εσωτερικές πολώσεις στη διάρκεια της Κατοχής.</p>
--	---	--	---------------------	---

	<p>καθημερινότητα στα χρόνια του πολέμου. Να επισημάνουν τις συνέχειες και τις αλλαγές στους τομείς αυτούς και να τις ερμηνεύσουν σε συνάρτηση με τα πολεμικά, πολιτικά και κοινωνικά συμφραζόμενά τους.</p>			<p>Μελέτη εικονιστικού υλικού (διαγράμματα, γραφήματα, φωτογραφίες) για τις συνέπειες του Δευτέρου Παγκόσμιου Πολέμου στην Ελλάδα (θύματα, καταστροφές, καθημερινότητα, οικονομία).</p> <p>Μελέτη χαρακτηριστικών περιπτώσεων εφαρμογής μαζικών αντιποίνων από τις δυνάμεις Κατοχής στην Ελλάδα (Βιάνος, Κομμένο, Καλάβρυτα, Δίστομο, Κερδύλλια κ.ά.), μέσα από ιστορικές πηγές και αποτύπωσή τους σε χρονοχάρτη. Αξιοποιήσιμο υλικό στον ιστότοπο: http://ww2istories.gr/index.php?id=1</p> <p>Μελέτη αυτοβιογραφικών κειμένων, (π.χ. προσωπικών ημερολογίων) για την επισήμανση και παρουσίαση με παιχνίδι ρόλων, των βασικών διαφορών και ομοιοτήτων στη ζωή των ανθρώπων πριν και κατά τη διάρκεια του πολέμου. Διασύνδεση και ερμηνεία των επιμέρους ομοιοτήτων και διαφορών με τη δημιουργία εννοιολογικού διαγράμματος.</p> <p>Παρακολούθηση κινηματογραφικής ταινίας με θέμα την Κατοχή στην Ελλάδα με στόχο τη συζήτηση για την καθημερινή ζωή, π.χ. «Το ξυπόλητο τάγμα», «Οι Γερμανοί ξανάρχονται», «Ψηλά τα χέρια Χίτλερ», «Τι έκανες στον Πόλεμο Θανάση».</p>
--	--	--	--	--

<p>Το Ολοκαύτωμα και οι γενοκτονίες του 20ου αιώνα</p>	<p>Να προσδιορίσουν τον χώρο και τον χρόνο του Ολοκαυτώματος.</p> <p>Να συσχετίσουν τις γενοκτονίες που διαπράχθηκαν στον 20ό αιώνα με το Ολοκαύτωμα αναδεικνύοντας τόσο τα κοινά τους χαρακτηριστικά, όσο και την ιστορική μοναδικότητα του Ολοκαυτώματος.</p> <p>Να είναι σε θέση να τεκμηριώσουν με στοιχεία και επιχειρήματα σε τι συνίσταται η μοναδικότητα του Ολοκαυτώματος.</p> <p>Να παρουσιάσουν τις κατηγορίες κρατουμένων / εγκλειστών στα ναζιστικά στρατόπεδα (Εβραίοι, Ρομά, ομοφυλόφιλοι, σλαβικής καταγωγής, κομμουνιστές, αντιστασιακοί, Χριστιανοί αντιναζιστές, Μάρτυρες του Ιεχωβά, κ.ά.) και να</p>	<p>Γενοκτονία, Εθνοκάθαρση, Ολοκληρωτισμός, Αντισημιτισμός, Άρια φυλή, Γκέτο, Στρατόπεδα συγκέντρωσης, καταναγκαστικής εργασίας, εξόντωσης, Τελική λύση, Ολοκαύτωμα, επιζώντες, θύματα, θύτες, τραυματική μνήμη, ιστορικό τραύμα</p>	<p>Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή -συνέχεια, αναχρονισμός, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, ιστορική σημαντικότητα, ηθική διάσταση, ομοιότητες-διαφορές</p>	<p>Δημιουργία χρονοχάρτη για την τοποθέτηση ιστορικών γεγονότων που αφορούν τις γενοκτονίες και το Ολοκαύτωμα.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη για την αποτύπωση του συσχετισμού των γεγονότων του Ολοκαυτώματος και των γενοκτονιών. Πρόνοια για κατάρτιση ξεχωριστών κλάδων σχετικών: α) με τα στοιχεία που καθιστούν το Ολοκαύτωμα μοναδικό και β) με τις κυριότερες μεθόδους εξόντωσης που χρησιμοποιήθηκαν στο Ολοκαύτωμα (θάλαμοι αερίων, μαζικές εκτελέσεις) και στις γενοκτονίες των χριστιανικών πληθυσμών της Ανατολής (εκτοπισμός, πορείες θανάτου, τάγματα εργασίας, σφαγές αμάχων).</p> <p>Οι μαθητές-τριες θέτουν τα δικά τους ιστορικά ερωτήματα σχετικά με τους έγκλειστους στα ναζιστικά στρατόπεδα και απαντούν μέσα από τη μελέτη: α) εγγράφων της διοίκησης των ναζιστικών στρατοπέδων και β) εικαστικών έργων (π.χ., παιδικές ζωγραφιές από το γκέτο του Τερεζίν, έργα της Ceija Stojka και της Francine Mayran) μέσω της μαθησιακής διαδικασίας: τι γνωρίζω → τι θέλω να μάθω → μελέτη ιστορικών πηγών → τι μαθαίνω (απάντηση) → νέα ερωτήματα.</p> <p>Μελέτη της βασικής ορολογίας που αφορά στα</p>
---	---	--	--	---

	<p>κατανοήσουν τι αντιπροσώπευαν για τους Ναζί.</p> <p>Να διακρίνουν και να κατανοήσουν τις έννοιες: γενοκτονία, εθνοκάθαρση, έγκλημα πολέμου, έγκλημα εναντίον της ανθρωπότητας.</p> <p>Να κατανοήσουν την ελληνική διάσταση του Ολοκαυτώματος των Εβραίων.</p> <p>Να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους για να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν πολιτικές και πρακτικές γενοκτονιών που συνέβησαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την παθητική στάση μεγάλων ομάδων ανθρώπων απέναντι σε βίαια γεγονότα, να την εξηγήσουν και να υιοθετήσουν υπεύθυνη και ενεργητική στάση απέναντι σε</p>			<p>μαζικά εγκλήματα (γενοκτονία, εθνοκάθαρση, έγκλημα πολέμου, έγκλημα εναντίον της ανθρωπότητας) και συσχετίσή τους με συγκεκριμένες περιπτώσεις του διεθνούς δικαίου.</p> <p>Δημιουργία χάρτη με αποτύπωση των εσίων του ελληνικού εβραϊσμού και μελέτη περίπτωσης (π.χ. μιας οικογένειας) με εστίαση στα ζητήματα: της παρουσίας τους στον ελλαδικό χώρο, της πολιτισμικής τους ταυτότητας, της μεταφοράς τους σε στρατόπεδα, της αντίστασης ή της διαφυγής μικρών ομάδων ανάμεσά τους, αλλά και της τύχης των επιζώντων μετά την επιστροφή τους στην Ελλάδα.</p> <p>Επίσκεψη σε μνημονικούς τόπους ή μουσεία, συλλογή και επεξεργασία στοιχείων που αφορούν στους Έλληνες Εβραίους.</p> <p>Μελέτη εικονιστικών πηγών και συζήτηση για την ανάδειξη του ρόλου της αντισημιτικής προπαγάνδας στην κατασκευή της εικόνας του εχθρικού «άλλου» και στη νομιμοποίηση της εξόντωσης των Εβραίων.</p> <p>Παρακολούθηση και σχολιασμός-ανάλυση του ντοκιμαντέρ του Βασίλη Λουλέ «Φιλιά εις τα παιδιά» αναφορικά με τη διάσωση από χριστιανικές ορθόδοξες οικογένειες εβραϊόπουλων στην κατοχική</p>
--	--	--	--	---

	<p>φαινόμενα, όπως ο ναζισμός, ο ρατσισμός και οι διακρίσεις σε βάρος μειονοτήτων.</p> <p>Να παρουσιάσουν τα σημαντικότερα στοιχεία και τις έννοιες που συγκροτούν το διεκδικητικό πλαίσιο αναγνώρισης των γενοκτονιών στη σημερινή εποχή, από θύματα ή και απογόνους. Να διατυπώσουν απόψεις σχετικές με την αξία που μπορεί να έχει η αναγνώριση αυτή.</p>			<p>Θεσσαλονίκη και Αθήνα. Συζήτηση για τα ιστορικά και ηθικά ζητήματα που θέτει η ταινία.</p> <p>Επεξεργασία αυτοβιογραφικών κειμένων, ιστορικών μυθιστορημάτων, έργων παιδικής ζωγραφικής, με δημιουργούς ή ήρωες παιδιά, για την ανάδειξη της φωνής και της οπτικής τους, για τις κοινωνικές, πολιτικές και ιστορικές συνθήκες της συγκεκριμένης εποχής (Ενδεικτικά: «Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ», «Το ημερολόγιο της Ρούτκα», «Το αγόρι με τις ριγέ πιτζάμες», «Ο τελευταίος δρόμος της Σέτελα», «Το ημερολόγιο της Ρίφκα Λίτσιγκ»).</p> <p>Μελέτη φωτογραφιών και βίντεο από τις γενοκτονίες και το Ολοκαύτωμα για την τεκμηρίωση της παθητικής στάσης του κόσμου που υπήρξε μάρτυρας γεγονότων τα οποία παραβίαζαν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Διατύπωση συλλογισμών για τις στάσεις και τις αξίες που θα πρέπει να συγκροτούν το ηθικό σύμπαν του σύγχρονου, ενεργού, ενημερωμένου και υπεύθυνου δημοκρατικού πολίτη, που επιθυμεί και αγωνίζεται να ζήσει αρμονικά και ειρηνικά με τους συνανθρώπους του.</p> <p>Μελέτη πολυτροπικού υλικού για την καταγραφή και αποτύπωση σε εννοιολογικό διάγραμμα των βασικών στοιχείων και εννοιών που συγκροτούν το διεκδικητικό πλαίσιο για την αναγνώριση των</p>
--	--	--	--	--

				<p>γενοκτονιών.</p> <p>Συζήτηση πάνω στην αξία που μπορεί να έχει η αναγνώριση μιας γενοκτονίας ή εθνοκάθαρσης ως πράξη συμβολικής-ιστορικής δικαιοσύνης για τα θύματα τόσο σε σχέση με την κοινωνία από την οποία προέρχονταν όσο και σε σχέση με την παγκόσμια κοινότητα.</p>
--	--	--	--	---

4. Η σύγχρονη εποχή 1945-2018

(5-6 διδακτικές ώρες)

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες – προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση ιστορικού πλαισίου	<p>Να κατανοήσουν τη διαίρεση του κόσμου κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.</p> <p>Να αντιληφθούν την παγκόσμια σημασία της ιστορικής τομής του 1989.</p>	Ψυχρός Πόλεμος, Τρίτος Κόσμος, παγκοσμιοποίηση, πληροφορική	Ιστορική σημαντικότητα, αλλαγή-συνέχεια, ιστορική τομή, ομοιότητα-διαφορά, ιστορική οπτική, χρόνος-χώρος	<p>Δημιουργία χρονογραμμής και τοποθέτηση σε αυτήν των σημαντικότερων εξελίξεων μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου μέχρι σήμερα. Διερεύνηση των λόγων της επιλογής και διασαφήνιση των σημαντικότητας.</p> <p>Καταιγισμός ιδεών ως προς τους όρους «σύγχρονη εποχή» και «παγκοσμιοποίηση». Αξιοποίηση των αρχικών ιδεών σε συζήτηση, ώστε να προσδιοριστούν</p>

	<p>Να διερευνήσουν και να αντιληφθούν τη σχέση που έχουν οι ποικίλες αλλαγές που συνέβησαν στον μεταπολεμικό κόσμο με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και την επανάσταση της πληροφορικής.</p> <p>Να διερευνήσουν τη σχέση της υπανάπτυξης στον Τρίτο Κόσμο με την οικονομική εξάρτηση των χωρών αυτής της κατηγορίας.</p> <p>Να εντοπίσουν και να παρουσιάσουν παράγοντες που κάνουν στην εποχή μας την αλληλεπίδραση μεταξύ των λαών εντονότερη παρά ποτέ άλλοτε.</p>			<p>ακριβέστερα οι παραπάνω όροι.</p> <p>Μελέτη ιστορικού παραδείγματος: επεξεργασία οικονομικών δεδομένων (εξαγωγή πρώτων υλών, μεταποίηση, εργασιακή εξάρτηση, εξαγωγές) μιας χώρας του Τρίτου Κόσμου και εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικών με την εξάρτηση και την υπανάπτυξη.</p>
Η διαίρεση του κόσμου και ο Ψυχρός Πόλεμος	Να παρουσιάσουν και να εξηγήσουν τη διαμόρφωση των συνόρων και των σφαιρών επιρροής μετά τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου.	Βορειοατλαντική συμμαχία (ΝΑΤΟ), Σύμφωνο Βαρσοβίας, Ψυχρός Πόλεμος, διπολισμός,	Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια, ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα, ιστορική σημαντικότητα,	<p>Μελέτη χαρτών, διαγραμμάτων και πινάκων και διατύπωση συμπερασμάτων για τους μεταπολεμικούς συνασπισμούς και τις διεκδικήσεις τους, τις σφαίρες επιρροής τους και τις αλλαγές των συνόρων.</p> <p>Εντοπισμός στον παγκόσμιο χάρτη των χωρών που</p>

	<p>Να ερμηνεύσουν τον Ψυχρό Πόλεμο ως μια περίοδο έντονου ανταγωνισμού μεταξύ των δύο συνασπισμών, να εντοπίσουν τα αίτια και τις συνέπειές του, να προσδιορίσουν και να τοποθετήσουν στον χρόνο και στον χώρο τις σπουδαιότερες κρίσεις της περιόδου αυτής.</p> <p>Να επισημάνουν το τέλος της αποικιοκρατίας και να εξηγήσουν την εμφάνιση του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου.</p> <p>Να διερευνήσουν και να κατανοήσουν, αφενός, τα αίτια του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου και, αφετέρου, να παρουσιάσουν τις συνέπειες που είχε στην ελληνική κοινωνία.</p> <p>Να διερευνήσουν και να κατανοήσουν βασικές πτυχές του Κυπριακού Ζητήματος (1950-1974).</p>	<p>υπερδύναμη, ανταποικιακά κινήματα, ανοικοδόμηση, ύφεση, Εμφύλιος πόλεμος</p>	<p>αντικρουόμενες πηγές</p>	<p>γίνονται ανεξάρτητες μετά το 1945.</p> <p>Διερεύνηση ιστορικών πηγών (π.χ. γελοιογραφιών) με σκοπό τον εντοπισμό και την περιγραφή των σημαντικότερων χαρακτηριστικών του Ψυχρού Πολέμου σε ιδεολογικό, γεωπολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό, τεχνολογικό (π.χ. έρευνα του διαστήματος) και αθλητικό επίπεδο.</p> <p>Αντιπαραβολή ιστορικών πηγών (π.χ. προσωπικών ημερολογίων ή απομνημονευμάτων), διατύπωση σκέψεων και εξαγωγή συμπερασμάτων για τα αίτια του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου.</p> <p>Μελέτη οπτικών πηγών, αναγνώριση και περιγραφή των συνεπειών, βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων, του Εμφυλίου στην ελληνική κοινωνία.</p> <p>Αξιοποίηση προφορικών μαρτυριών σχετικών με τη μεταχείριση των αντιστασιακών (εκτοπισμοί, φυλακίσεις, εκτελέσεις) από τις κυβερνήσεις μετά το τέλος της Κατοχής. Ένταξή τους στο ιστορικό πλαίσιο της εποχής και παρουσίαση των διαφορετικών οπτικών.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών σχετικών με: α) τις πολιτικές,</p>
--	--	---	-----------------------------	--

				διπλωματικές αλλά και ένοπλες διεκδικήσεις των Ελληνοκυπρίων για Ένωση κατά την περίοδο της αγγλικής κυριαρχίας στο νησί, β) τις αντιδράσεις που οι διεκδικήσεις αυτές προκάλεσαν εντός και εκτός Κύπρου, γ) τις συμφωνίες που οδήγησαν στην ανεξαρτησία του νησιού (1960), δ) τις διακοινοτικές διαμάχες, ε) τα αίτια και τις συνέπειες της τουρκικής εισβολής το 1974.
Οι αλλαγές στην καθημερινή ζωή μεταπολεμικά	<p>Να κατανοήσουν τη σημασία του baby boom, τη δομή και οργάνωση της πυρηνικής οικογένειας στον λεγόμενο Δυτικό Κόσμο.</p> <p>Να εντοπίσουν τις διαφορές στη συγκρότηση και λειτουργία μεταξύ της πυρηνικής, πολύτεκνης και μονογονεϊκής οικογένειας.</p> <p>Να εντοπίσουν τις αλλαγές που επήλθαν στη μεταπολεμική καθημερινότητα και να αξιολογήσουν την ποιότητά της.</p> <p>Να αντιληφθούν την ιστορική σημασία της διασφάλισης του</p>	Baby boom, καταναλωτισμός, διαφήμιση, απελευθερωτικά κινήματα, φεμινισμός, κράτος πρόνοιας, μαζική απασχόληση, δημόσια υγεία, διαφορετικότητα	Ιστορική αιτιότητα, αλλαγή-συνέχεια, ιστορική οπτική, ιστορική σημαντικότητα	<p>Σύγκριση στατιστικών-δημογραφικών στοιχείων για τη γεννητικότητα και τη θνησιμότητα του πληθυσμού της Ελλάδας, αλλά και για την ηλικία γάμου και το μορφωτικό επίπεδο ανδρών και γυναικών, σε σχέση με τα άλλα κράτη της Βαλκανικής και της Δύσης, κατά την προπολεμική αλλά και τη μεταπολεμική περίοδο. Αναπαράσταση των στοιχείων με ραβδογράμματα. Συζήτηση για τα πορίσματα της σύγκρισης.</p> <p>Αναζήτηση φωτογραφιών οικογενειών της προπολεμικής περιόδου και σύγκρισή τους με αντίστοιχες μεταπολεμικές και σημερινές. Συζήτηση για τα πορίσματα που εξάγονται από τη σύγκριση ως προς τη δομή, τις σχέσεις, τη θέση και τους ρόλους των μελών τους.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θεματικό άξονα την καθημερινότητα του μεταπολεμικού ανθρώπου. Κατασκευή εικονοϊστορίας σχετικά με την</p>

	<p>κοινωνικού δικαιώματος της εργασίας (1945-1980) και να είναι σε θέση να εξηγήσουν τις διεργασίες που οδήγησαν σε αυτή την εξέλιξη.</p> <p>Να διερευνήσουν τι σημαίνει «κράτος πρόνοιας» και να το συσχετίσουν με δράσεις κοινωνικής μέριμνας και με τη διαφύλαξη δημοσίων αγαθών, όπως αυτού της δημόσιας υγείας.</p> <p>Να αντιληφθούν και να αποτιμήσουν τη σημασία της γυναικείας χειραφέτησης σε επίπεδο προσωπικό, ενδοοικογενειακό και δημόσιου χώρου.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια και την ιστορική σημασία της μαζικοποίησης και του εκδημοκρατισμού της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.</p> <p>Να είναι ικανοί να αναγνωρίζουν τη σημασία της δυναμικής εξάπλωσης του</p>			<p>καθημερινότητα του μεταπολεμικού ανθρώπου και αιτιολόγησή της κατά ομάδες.</p> <p>Προβληματισμός σχετικά με το πότε αρχίζουν να χρησιμοποιούνται οι οικιακές συσκευές στα σπίτια και πώς αυτό αλλάζει τη ζωή της γυναίκας π.χ. η (προ)γιαγιά τους είχε πλυντήριο, ψυγείο;</p> <p>Μελέτη διαφημίσεων εποχής και εκτίμηση της επίδρασής τους στην καθημερινότητα του μεταπολεμικού ανθρώπου. Σύγκριση με τις σημερινές διαφημίσεις ως προς τα διαφημιζόμενα προϊόντα και τον τρόπο διαφήμισης. Σε ποιους παράγοντες οφείλεται η διαφοροποίησή τους;</p> <p>Αναζήτηση εικονιστικού (γελοιογραφικού ή φωτογραφικού) υλικού με θέμα το δικαίωμα στην εργασία. Ανάδειξη της αξίας του έμμεσα, με την καταγραφή των προβλημάτων των ανέργων.</p> <p>Ενδεικτική καταγραφή μερικών ευπαθών κοινωνικών ομάδων (π.χ. Α.μ.Ε.Α, μακροχρόνια άνεργοι, χρήστες ουσιών, μετανάστες κ.ά.) και συζήτηση για το πώς το κράτος θα μπορούσε να βοηθήσει, ώστε μέσα από τη συζήτηση να αναδυθεί η έννοια και η αξία του κράτους πρόνοιας.</p> <p>Αναζήτηση αφισών, π.χ., του ΚΕ.Ε.Λ.Π.ΝΟ, σχετικών με</p>
--	--	--	--	--

	τουρισμού και της καθιέρωσης θερινών διακοπών σε μεγάλα στρώματα του πληθυσμού.			<p>τον εμβολιασμό. Σχολιασμός μιας λεζάντας, π.χ., «Τα εμβόλια σώζουν ζωές» και συζήτηση σχετικά με τις εμπειρίες του εμβολιασμού και τη χρησιμότητά του στη δημόσια υγεία.</p> <p>Συγκέντρωση εικονιστικού υλικού που αφορά στο μεταπολεμικό φεμινιστικό κίνημα (όπως αφίσες, γελοιογραφίες, φωτογραφίες) και καταγραφή των διεκδικήσεων που, ρητά ή άρρητα, εκφράζονται στις εικόνες: αυτοδιάθεση, αξιοπρέπεια, ισότητα ευκαιριών και εργασιακών απολαβών, εκλέγειν και εκλέγεσθαι.</p> <p>Μελέτη γελοιογραφικού ή φωτογραφικού υλικού για τον οικιακό εξοπλισμό και συζήτηση για τα πρακτικά οφέλη από τη χρήση ηλεκτρικών συσκευών, ιδιαίτερα ως προς την εξοικονόμηση ελεύθερου χρόνου για τις γυναίκες.</p> <p>Έρευνα για τα φοιτητικά κινήματα στον Δυτικό Κόσμο: πολιτική, κουλτούρα (ιδίως μουσική), μόδα, ελεύθερος χρόνος, σχέση με τους γονείς και το άλλο φύλο. Συζήτηση και καταγραφή πορισμάτων.</p> <p>Αναζήτηση και σχολιασμός διαφημίσεων που αφορούν στον τουρισμό. Διάκριση και διερεύνηση διαφορετικών μορφών τουρισμού, π.χ., θερινού, χειμερινού, εναλλακτικού, «τρίτης ηλικίας» κτλ.</p>
--	---	--	--	--

				Συσχέτιση του τουρισμού με τον θεσμό των αργιών και των εορτών κάθε είδους. Διερεύνηση της απήχησης του τουρισμού σε διαφορετικά στρώματα του πληθυσμού και συζήτηση για την οικονομική σημασία του.
Η πληροφορική επανάσταση και ο δικτυωμένος κόσμος	<p>Να αναγνωρίσουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία της πληροφορικής επανάστασης.</p> <p>Να ανακαλύψουν και να αξιολογήσουν τις συνέπειες της παγκόσμιας δικτύωσης στη ζωή των ανθρώπων.</p> <p>Να αντιληφθούν τις συνέπειες της πληροφορικής επανάστασης στη ζωή των ανθρώπων (εργασία, επικοινωνία, ψυχαγωγία, εκπαίδευση, ιατρική κλπ.).</p> <p>Να αναζητήσουν τα αίτια για την ταχύτατη εξάπλωση των νέων τεχνολογιών, ειδικά στη νέα γενιά.</p> <p>Να προβληματιστούν σχετικά με την επίδραση της τεχνητής</p>	<p>Ρομποτική, διαδίκτυο, πληροφορική επανάσταση, τεχνητή νοημοσύνη, εικονική πραγματικότητα, ψηφιακά περιβάλλοντα</p>	<p>Αλλαγή-συνέχεια, ιστορική αιτιότητα, ιστορική οπτική</p>	<p>Συγκέντρωση, παρατήρηση και σχολιασμός εικόνων που αποδίδουν την τεχνολογική εξέλιξη των υπολογιστών.</p> <p>Αγώνας επιχειρηματολογίας ανάμεσα σε μαθητικές ομάδες σχετικά με την αναγκαιότητα του διαδικτύου.</p> <p>Διερεύνηση της αλληλεπίδρασης της πληροφορικής επανάστασης με το διαδίκτυο και την παγκοσμιοποίηση (συμπύκνωση χώρου και χρόνου).</p> <p>Συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριες για να κατανοήσουν πώς θα ήταν ο καθημερινός χώρος και χρόνος τους χωρίς τα προϊόντα της πληροφορικής και των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων. Αναπαράσταση μιας καθημερινής δραστηριότητας χωρίς αυτά (π.χ. αναζήτηση πληροφοριών για ένα ταξίδι ή προσπάθεια διασκέδασης στον ελεύθερο χρόνο).</p> <p>Αναζήτηση και αξιολόγηση της επίδρασης που ασκεί η πληροφορική στην Τέχνη (3D animation, ηλεκτρονική</p>

	νοημοσύνης και του κυβερνοχώρου στη διαμόρφωση μιας εικονικής πραγματικότητας, όπου ενδεχομένως δεν θα μπορούν να προστατεύονται τα προσωπικά δεδομένα.			μουσική κ.ά.).
Υπερεθνικοί θεσμοί και παγκοσμιοποίηση	<p>Να εντοπίσουν και να παρουσιάσουν τους κυριότερους υπερεθνικούς θεσμούς του μεταπολεμικού κόσμου. Να αναζητήσουν και να συζητήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη δημιουργία τους.</p> <p>Να διερευνήσουν τον ρόλο που έπαιξαν ή και παίζουν οι διάφοροι διεθνείς οργανισμοί (Ο.Η.Ε, UNESCO, Ε.Ο.Κ/Ε.Ε, Συμβούλιο της Ευρώπης) στη διαμόρφωση της σύγχρονης πραγματικότητας.</p> <p>Να αναζητήσουν τους κυριότερους σταθμούς της ιστορίας της ευρωπαϊκής ιδέας – Ε.Ο.Κ/Ε.Ε/Ο.Ν.Ε.</p>	Αποαποικιοποίηση παγκοσμιοποίηση, υπερεθνικότητα, Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς οργανισμοί	Ιστορική αιτιότητα, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική σημαντικότητα, χρόνος-χώρος, πολυπρισματικότητα	<p>Καταγραφή των διάφορων υπερεθνικών θεσμών στο μεταπολεμικό κόσμο. Οι μαθητές σημειώνουν ποιους γνωρίζουν και ποιους όχι και ανταλλάσσουν μεταξύ τους πληροφορίες.</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων της Διακήρυξης Δικαιωμάτων του ΟΗΕ και της Διακήρυξης δικαιωμάτων του παιδιού. Διερεύνηση της επίδρασης των κειμένων αυτών στη σύγχρονη ζωή.</p> <p>Διερεύνηση της ιδρυτικής διακήρυξης της Ε.Ο.Κ. και διεξαγωγή συζήτησης ως προς τα κίνητρα ίδρυσης, τις φάσεις εξέλιξης και τις προοπτικές της.</p> <p>Συζήτηση σχετικά με το παρόν της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με τις ιδρυτικές της αρχές.</p> <p>Συζήτηση με τη μορφή αγώνα επιχειρηματολογίας σχετικά με τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας στην καθημερινή ζωή. Προτεινόμενο θέμα:</p>

	Να συζητήσουν και να αποτιμήσουν την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην καθημερινότητα της μεταπολεμικής εποχής.			Οι συνέπειες στην ελληνική καθημερινότητα από την χρήση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ.
Οι σύγχρονες κρίσεις: οικονομική ανισότητα, περιβαλλοντικές καταστροφές, πρόσφυγες, πολιτισμικές συγκρούσεις	<p>Να διακρίνουν τις κυριότερες μορφές κοινωνικών κρίσεων.</p> <p>Να προβληματιστούν για την επίδραση των περιβαλλοντικών προβλημάτων στην ανάπτυξη του οικολογικού κινήματος.</p> <p>Να διερωτηθούν για τα αίτια της εμφάνισης φαινομένων κοινωνικού ρατσισμού, ειδικά απέναντι στους πρόσφυγες και τους οικονομικούς μετανάστες.</p> <p>Να συσχετίσουν την κατάρρευση του κράτους πρόνοιας με την επαναφορά λοιμωδών νόσων και επιδημιών.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις συνέπειες των κρίσεων αυτών στη ζωή</p>	Πετρελαϊκή κρίση, ΟΠΕΚ, Πόλεμος του Κόλπου, κράτος πρόνοιας	Αλλαγή-συνέχεια, ιστορική αιτιότητα, ιστορική σημαντικότητα	<p>Συζήτηση για την πορεία του οικολογικού προβλήματος σε συνδυασμό με την κλιματική αλλαγή καθώς και τη σχέση του με σημαντικά ιστορικά γεγονότα, όπως η ρίψη της ατομικής βόμβας, το πυρηνικό ατύχημα στο Τσέρνομπιλ, το ατύχημα στη Φουκουσίμα κ.λπ.</p> <p>Αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με την ιστορία των λαών της Μέσης Ανατολής και αναζήτηση των αιτίων της σημερινής τους κατάστασης.</p> <p>Μελέτη στατιστικών δεδομένων σχετικών με δείκτες που αφορούν στην υγεία ενός πληθυσμού πριν και μετά την κατάρρευση του κράτους πρόνοιας.</p> <p>Συσχέτιση πολεμικών συγκρούσεων και μεταναστευτικών ροών (π.χ. Αφγανιστάν, Συρία, Ιράκ): Οι μαθητές-τριες συζητούν με συμμαθητές-τριές τους που βίωσαν την προσφυγιά ή παρακολουθούν ντοκιμαντέρ με ανάλογες μαρτυρίες.</p>

	<p>των ανθρώπων διαφορετικών κρατών, κοινωνικών τάξεων, ηλικιών, φύλων, φυλών, πολιτισμών, ηπειρών.</p> <p>Να αναζητήσουν και να αναγνωρίσουν αποτυπώσεις των σύγχρονων κρίσεων σε έργα της σύγχρονης Τέχνης (λογοτεχνίας, γλυπτικής, ζωγραφικής, κινηματογράφου, θεάτρου, χορού κ.ά.).</p>			<p>Αναζήτηση πληροφοριών για την ιστορία των λαών της Λατινικής Αμερικής στον μεταπολεμικό κόσμο. Καταγραφή των ιστορικών γεγονότων που έλαβαν χώρα σε μία από τις κυριότερες χώρες της ηπείρου αυτής (π.χ. Κούβα, Αργεντινή, Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Βενεζουέλα, Μεξικό) και συζήτηση για τους παράγοντες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση των γεγονότων αυτών (π.χ. δικτατορίες, εξωτερικές επεμβάσεις, λαϊκές εξεγέρσεις).</p> <p>Αναζήτηση πληροφοριών για την ιστορία των λαών της Αφρικής στον μεταπολεμικό κόσμο. Ως μελέτη περίπτωσης συλλογή πληροφοριών για έναν λαό που έχει ζήσει για μεγάλη χρονική περίοδο (δεκαετίες, ίσως και εκατονταετίες) σε καθεστώς αποικιοκρατίας (π.χ. Κογκό, Νότια Αφρική). Συζήτηση σχετικά με το κατά πόσον αυτό συνεπάγεται αρνητικές ή θετικές επιπτώσεις.</p> <p>Ακρόαση μουσικής από χώρες της Μέσης Ανατολής, της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής και αναζήτηση πιθανών αλληλεπιδράσεων με ευρωπαϊκούς και ελληνικούς ρυθμούς και τάσεις. Προσπάθεια να αναπαραχθεί στην τάξη κάποιος αντίστοιχος ρυθμός ή χορευτική κίνηση.</p>
--	---	--	--	---

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ

Τα παιδιά στη δουλειά και στο σχολείο. Η παιδική εργασία στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Τα παιδιά στην αγροτική οικονομία, στη βιομηχανία (σιδηροδρομικοί σταθμοί, ανθρακωρυχεία, κλωστοϋφαντουργία) και στις υπηρεσίες. Η μαθητική ζωή. (3-4 διδ. ώρες)

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με διάφορα σημεία του προγράμματος σπουδών της ίδιας τάξης, προπάντων με όσα αφορούν την παιδική εργασία, τις συνέπειες της Βιομηχανικής Επανάστασης, τον ρόλο της εθνικής εκπαίδευσης σε Ευρώπη και Ελλάδα, τις διαδικασίες εκδημοκρατισμού και παγκοσμιοποίησης στον εκπαιδευτικό τομέα και, βέβαια, τα ανθρώπινα δικαιώματα και, ειδικότερα, τα δικαιώματα του παιδιού. Η επιλογή του θέματος, η αξιοποίηση ποιοτικού, πολυτροπικού διδακτικού υλικού, οργανωμένου σε φύλλα εργασίας, και οι σχετικές με αυτό εναλλακτικές μεθοδολογικές προτάσεις αποσκοπούν στην κινητοποίηση του ενδιαφέροντος εκπαιδευομένων και εκπαιδευτικών και στην υλοποίηση σύγχρονων προσεγγίσεων της επιστήμης της Ιστορίας και της διδακτικής της.

Οι άνθρωποι της Επανάστασης και οι άνθρωποι στην Επανάσταση. (3-4 διδ. ώρες)

«Επώνυμοι» και «ανώνυμοι» πρωταγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης. Η καθημερινή ζωή των επαναστατημένων. Συνήθειες και πρακτικές.

Το θέμα αυτό συνδέεται με το κεφάλαιο «Η Επανάσταση του 1821» και επιδιώκει τη διερεύνηση του ρόλου, των αξιών, των αντιδράσεων, των συνθηκών και πρακτικών, καθώς και των διλημάτων που αντιμετώπισαν συγκεκριμένα πρόσωπα ή κοινωνικές ομάδες, όταν ενεπλάκησαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο σε αυτή. Για την ανάπτυξή του ενδείκνυνται οι προσεγγίσεις της Μικροϊστορίας και της Ιστορίας της Καθημερινής Ζωής, ενώ σχετικό εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να αντληθεί από ιστορικές πηγές, όπως ιστορικές βιογραφίες, ζωγραφικούς πίνακες, εκθέματα μουσείων κ.ά.

Από νοικοκυραίοι ... πρόσφυγες. (3-4 διδ. ώρες)

Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Οι προσφυγικές πόλεις και συνοικισμοί στην Ελλάδα. Οι συνήθειες και ο πολιτισμός των προσφύγων.

Το θέμα αυτό συνδέεται με τη διδακτική ενότητα «1922 και πρόσφυγες» και επιδιώκει τη διερεύνηση των κοινωνικών, δημογραφικών και πολιτισμικών συνεπειών της Μικρασιατικής Καταστροφής, τη διερεύνηση των προβλημάτων που συνδέονται με τη δύσκολη διαδικασία ενσωμάτωσης των προσφύγων στην ελλαδική κοινωνία. Για την ανάπτυξή του προσφέρονται οι μέθοδοι της Προφορικής και της Τοπικής Ιστορίας, ενώ εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να αντληθεί από μαρτυρίες και συνεντεύξεις προσφύγων, από κινηματογραφικές ταινίες ή ντοκιμαντέρ με στιγμιότυπα από τη ζωή σε προσφυγοπόλεις, από τραγούδια για τους πρόσφυγες, από λογοτεχνικά κείμενα που αφορούν στη ζωή πριν και μετά τον ξεριζωμό κ.ά.

Στα χαρακώματα και στα μετόπισθεν: Άνθρωποι και πόλεμος στον 20ο αιώνα. (3-4 διδ. ώρες)

Οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι και η ζωή των στρατιωτών και των αμάχων. Βομβαρδισμοί και πείνα. Αντίσταση και αντίποινα. Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων. Χιροσίμα – Ναγκασάκι.

Το θέμα αυτό προσφέρεται για την ανάπτυξη των ειρηνιστικών-αντιπολεμικών αξιών μέσα από την κατάδειξη των ολέθριων συνεπειών που είχαν για όλους τους εμπλεκόμενους οι καταστροφικές συρράξεις του Σύντομου Αιώνα των Άκρων (1914-1989). Για την ανάπτυξη του θέματος προσφέρεται η αξιοποίηση λογοτεχνικών κειμένων, προσεκτικά επιλεγμένου εικονιστικού και κινηματογραφικού υλικού, έργων τέχνης για την αποφυγή της άμεσης προβολής ωμοτήτων, αλλά και αποσπασμάτων από τις μεταπολεμικές διακηρύξεις του Ο.Η.Ε. που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

«Φεύγω με πίκρα στα ξένα»: Μετανάστευση από και προς την Ελλάδα. (3-4 διδ. ώρες)

Οι Έλληνες μεταναστεύουν στο εξωτερικό (τέλη 19ου αιώνα, δεκαετία του '60). Οι Έλληνες της διασποράς. Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών (1990 και εξής).

Το θέμα προσφέρεται για την ανάδειξη της παγκόσμιας διάστασης των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων, της διασύνδεσης εσωτερικών και εξωτερικών ζητημάτων, των ποικίλων προβλημάτων, σε επίπεδο αξιών και πρακτικών, που συνδέονται με τη διαχείριση της ετερότητας. Με άξονα την ιστορία της Ελλάδας ως χώρας αποστολής, αλλά και υποδοχής μεταναστών, πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να αντληθεί από γελοιογραφίες στον τύπο της εποχής, στατιστικά στοιχεία, λογοτεχνικά κείμενα, τραγούδια για την ξενιτιά, ντοκιμαντέρ κ.ά.

Μουσική και μουσικές στην Ελλάδα του 20ου αιώνα. (3-4 διδ. ώρες)

Η δημοτική παράδοση, οι ευρωπαϊκές επιδράσεις και οι μουσικές της Ανατολής. Ρεμπέτικο και Λαϊκό. Οι μεγάλοι συνθέτες. Οι νέες μουσικές κουλτούρες από τη δεκαετία του '60 και εξής.

Δεν χρειάζεται να είναι κανείς μουσικός για να διερευνήσει την ιστορία και την απήχηση της μουσικής. Το θέμα αναμένεται να προσελκύσει το ενδιαφέρον των παιδιών, ιδιαίτερα εφόσον συμπεριλάβει προσφιλή τους ακούσματα. Η ιστορία της μουσικής προσφέρεται, κατεξοχήν, για την ανάδειξη της διαχρονικής και παγκόσμιας διάστασης του ανθρώπινου πολιτισμού: μουσική χωρίς σύνορα, «το αλάτι της γης», μουσική που ενώνει, μουσική άλλοτε και τώρα.

Οπωσδήποτε, χρειάζεται προσοχή έτσι ώστε η προσέγγιση να μην περιοριστεί στην παράθεση μουσικών συνθέσεων, αλλά, με αφορμή αυτές, να προχωρήσει στην ανάδειξη του ιστορικού πλαισίου τους.

Ένας νέος κόσμος αναδύεται: αποικιοκρατία και Τρίτος Κόσμος. (3-4 διδ. ώρες)

Μητροπόλεις και αποικίες στην Ασία και Αφρική τον 19ο και 20ο αιώνα. Τα αντιαποικιακά κινήματα πριν και μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το τέλος της αποικιοκρα-

τίας και η ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου: πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

Το θέμα συνδέεται με την διδακτική ενότητα «Αποικιοκρατία 1870-1914», αλλά όχι μόνο, δεδομένου ότι η εξάπλωση της Ευρώπης άρχισε αιώνες πριν, ενώ οι αποικιοκρατικές πρακτικές, συνδεδεμένες με την ιδεολογία του ρατσισμού, απασχόλησαν ολέθρια στο παρελθόν, και απασχολούν την ανθρωπότητα μέχρι σήμερα. Το θέμα προσφέρεται για τη διερεύνηση, προπάντων, των αντιλήψεων περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων – πώς εξελίχτηκαν ιστορικά, καθώς και για τη διερεύνηση των διεθνών πολιτικών και οικονομικών σχέσεων. Ως διδακτικό υλικό προσφέρεται η αξιοποίηση ιστορικών χαρτών για τη δημιουργία εποπτείας, κειμένων-αποσπασμάτων της παγκόσμιας λογοτεχνίας, φωτογραφιών, ντοκιμαντέρ και αποσπασμάτων κινηματογραφικών ταινιών.

Από τον 20ο στον 21ο αιώνα: Η ιστορία είμαστε εμείς. (3-4 διδ. ώρες)

Οι παγκόσμιες αλλαγές τα τελευταία 30 χρόνια. Η διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον - οικολογικά κινήματα. Η έκρηξη της πληροφορίας και της τεχνολογίας.

Το θέμα, κατεχοχόν σύγχρονης ιστορίας, αποβλέπει στη διερεύνηση σημαντικών αλλαγών ή προβλημάτων που διέπουν τις συνθήκες ζωής της ανθρωπότητας κατά την τελευταία γενιά.

Τέτοιες αλλαγές ή προβλήματα είναι η Επανάσταση της Πληροφορικής, η συνακόλουθη επίταση της παγκοσμιοποίησης, το χωρίς σύνορα οικολογικό πρόβλημα, οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, η διεθνής τρομοκρατία κ.ά. Η διερεύνηση, κινούμενη από το τοπικό στο παγκόσμιο και αντίστροφα (local-global), μπορεί να αναδείξει την σημαντικότητα της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της άμβλυνσης των ακροτήτων μεταξύ πλούτου και φτώχειας. Διδακτικό υλικό μπορεί να αντληθεί από επιστημονικές μελέτες, δημοσιογραφικά άρθρα, ντοκιμαντέρ κ.ά.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Μαρούσι, 15 Νοεμβρίου 2018

Ο Υπουργός

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ